TC.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

POST-TRUTH VE MEDYADA GERÇEKLİK

Yüksek Lisans Tezi

ASLI KARAARSLAN

İstanbul,2018

TC.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

POST-TRUTH VE MEDYADA GERÇEKLİK

Yüksek Lisans Tezi

ASLI KARAARSLAN

Danışman: PROF.DR. FİLİZ AYDOĞAN BOSCHELE

İstanbul,2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA Anabilim Dalı İLETİŞİM BİLİMLERİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ASLI KARAARSLAN'nın POST-TRUTH VE MEDYADA GERÇEKLİK adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 24.05.2018 tarih ve 2018-15/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 29/06/2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. FİLİZ AYDOĞAN BOSCHELE	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALİ MURAT YEL	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ŞÜKRÜ SİM	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyisim : Aslı Karaarslan

Anabilim Dalı : Radyo, Televizyon ve Sinema

Programı : İletişim Bilimleri

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Filiz Aydoğan Boschele

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2018

Anahtar Kelimeler : post-truth, gerçeklik, medya, alt-right, kamusal alan

ÖZET

POST-TRUTH VE MEDYA'DA GERÇEKLİK

Bu çalışmada; Pos-Truth kavramından yola çıkılarak, medyanın gerçekliği inşa süreci ve içsel kanaatlerin birer gerçeklik haline geldiği günümüz toplumu, medya kültürü ekseninde incelenmiştir. Bireylerin kamusal yaşamdaki aktif rollerini yitirmesiyle birlikte, kendisini ifade etme iradesini de terk etmesi ve duygularıyla yönetilebilen birer izleyici haline gelmeleri değerlendirilmiştir. Bu dönüşümden yola çıkarak, birey ve toplumun sahip olduğu gerçekliği yitirme süreci ortaya konulurken, medya teknolojilerinin bu gerçekliğin dönüşümdeki etkileri ve toplumsal yaşam içerisine nasıl enjekte edildiği tartışılmıştır. Çalışmada; birey, gerçeklik ve kamusal alan tartışmalarının zemininin oluşturulması, post-truth toplumun ortaya çıkmasının nedenlerini daha net ortaya koyabilmek için incelenmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada; geleneksel ve yeni medya'nın, gerçekliğin önemini yitirmesindeki rolü ve etkileri tartışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde, post-truth tartışmalarına yönelik en güncel örneklerden biri olan Alt-right hareketi incelenmiştir. Kamusal alanda bir varlığı söz konusu olmayan, sadece çevrimiçi bir hareket olan alt-right, öncelikle kavramsal, tarihsel ve ideolojik olarak değerlendirilmiştir. Alt-right'ın yapısal olarak incelenmesinin ardından, medya'da ortaya çıkan Alt-Right yansımalarının örneği olarak, 2016 ABD Başkanlık seçimleri ve 2017 Fransa seçimleri incelenmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Aslı Karaarslan

Field : Radio, Television and Cinema

Programme : Communication Sciences

Supervisor : Prof. Dr. Filiz Aydoğan Boschele

Degree Awarded and Date : Master – June 2018

Keywords : Post-truth, reality, media, alt-right, public space

ABSTRACT

POST-TRUTH AND REALITY OF MEDIA

In this study; based on the concept of post-truth, today's society, in which the process of constructing the reality of the media and the internal beliefs have become a reality, has been examined in the sense of media culture,. With the lost of the active role in public life, individuals have left their will to express themselves and assessed to become audiences that can be manipulated with emotion. On the basis of this transformation, while revealing the process of the lost of reality that individuals and society have, the transformative effects of media technologies and the way of their injecting into the social life have also been discussed. In this study, the basis of individual, reality, and public space debates have been scrutinized to clarify the reasons for the emergence of post-truth society. In this context, the role and effects of traditional media on the lost of the significance of reality, are discussed. In the last part of the study, the Alt-right movement, one of the most recent examples of post-truth debates, has been examined. The sub-right, which doesn't exist in a public space but is an online act, has primarily been approached conceptual, historical and ideological. Following a structural review of the sub-right, the 2016 US presidential elections and the 2017 French elections have been examined as examples of Sub-Right reflections on the media.

ÖNSÖZ

Post-truth, yüksek lisans eğitimime başladığım sıralarda karşıma çıkan ve sonrasında fazlasıyla ilgimi çeken bir konu oldu. Oxford sözlüğünün 2016 yılında post-truth'u yılın kelimesi seçmesiyle birlikte getirdiği tanım, tez çalışmam için bir nevi yola çıkış noktası oldu. Söz konusu tanımda: "nesnel hakikatler artık duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili ve daha az önemli" ifadeleri beni bir takım sorulara götürdü. Bugün, adına post-truth dediğimiz bu çağa biz nereden geldik? Toplumsal anlamda neler yaşandı ve biz duyguların ve kişisel kanaatlerin nesnel hakikatlerden daha az değerli ve daha az etkili olduğu sonucuna nasıl-neden vardık? Bu sorular beni gerçeklik, birey ve kamusal alana dair yitirilen değerlere yönelik tartışmalara sürükledi. Buradan yola çıkarak; iletişim teknolojilerinin etkilerinin toplumsal alanların tamamına sirayet ettiği günümüzde karşımıza çıkan post-truth'u, yitirilen söz konusu değerlerin bir sonucu olarak değerlendiriyorum.

Post-truth kavramanı temel alarak hazırlanan bu çalışmada, varlığıyla ve destekleriyle birçok değerli insanın katkısı bulunmakta. Çalışmamın hazırlanması aşamasında manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyerek katkıda bulunan aileme çok teşekkür ederim. Sadece bilgi ve tavsiyeleriyle değil, manevi desteğiyle de yanımda olan sevgili dostum Ezgi USLU'ya çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi, tecrübe ve güler yüzü ile desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam ve aynı zamanda danışmanım Prof. Dr. Filiz AYDOĞAN BOSCHELE'ye teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans ders döneminde bilgi ve tavsiyelerini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ali Murat YEL'e, gerek lisans eğitimim gerek sonrasında bilgi ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Şükrü SİM'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2018 Aslı KARAARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET……i
ABSTRACT……ii
ÖNSÖZ……iii
GİRİŞ……1
1. GERÇEKLİK VE POST-TRUTH ÜZERİNE KURAMSAL GİRİŞ……6
1.1. ANTİK ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE GERÇEKLİK ……6
1.2. JEAN BAUDRİLLARD VE ZYGMUNT BAUMAN'DA GERÇEKLİK…9
1.2.1. Jean Baudrillard'da Gerçeklik……9
1.2.1.1. Simülasyon Kuramı……11
1.2.2. Zygmunt Bauman'da Gerçeklik ……13
1.3. GERÇEKLİĞİ ARAYAN BİREY ÜZERİNE TARTIŞMALAR……15
1.3.1. Erich Fromm'da ve Birey……..15
1.3.1.1. Ortaçağ'dan Günümüze Birey……16
1.3.1.2. Çağdaş Yaşam Ekseninde Birey……17
1.3.1.3. Bir Kaçış Mekanizması Olarak Robot Uyumluluğu…...20
1.3.2. Zygmunt Bauman'da Birey Üzerine……..21
1.3.3. Jean Baudrillard'da Birey Üzerine…….24
1.4. GERÇEKLİĞİN OLUŞTURULMASINDA KAMUSAL ALAN……...25
1.4.1. Jürgen Habermas'ta Kamusal Alan ve Gerçeklik……..25
1.4.2. Richard Sennett'ta Kamusal Alan ve Gerçeklik……26
1.4.3. Zygmunt Bauman'da Kamusal Alan ve Gerçeklik……29
1.5. "POST-TRUTH ÇAĞ"INDA GERÇEKLİK……...31
1.5.1. Post-Truth'un Ortaya Çıkışı……...31
1.5.2. Post-Truth Döneminde Hakikat'in Değersizleşmesi……..32
1.5.3. Anlatısal Gerçekler Haline Gelen Yalanlar……...34

1.5.4. Post-Truth Siyaset……..37
1.5.5.1. Yalanların Gölgesinde Siyaset……37
1.5.5.2. Sessiz Çoğunluk ve Politika……39
1.5.5.3. Kitle İletişim Araçlarının Rolü……41
1.5.6. Post-Truth Çağ'da Medya Düzeni……42

2. MEDYADA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH…….46

2.1. GELENEKSEL MEDYA'DA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH…….46

2.1.1. Geleneksel Medya'ya Genel Bakış……46
2.1.1.1. Kitle İletişim Kuramları Bağlamında Geleneksel Medya……...47
2.1.1.2. Teknoloji ve Araç Sorunsalı Üzerine Tartışmalar……...51
2.1.1.3. Geleneksel Medya ve Kamusal Alan……..53
2.1.2. Geleneksel Medya'da Gerçeklik ve Post-Truth…….56
2.1.2.1. Geleneksel Medya ve Gerçeklik…….56
2.1.2.2. Geleneksel Medya ve Post-Truth……62

2.2. YENİ MEDYA'DA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH…….66

2.2.1. Yeni Medya Kavramı…….66
2.2.1.1. Yeni Medya ve Yeni Medya'da Bilgi……69
2.2.1.2. Yeni Medya ile İletişimin Dönüşümü ve Bilginin Denetimi……...70
2.2.2. Yeni Medya ve Kamusal Alan……...72
2.2.2.1. Panoptikon'dan Super-Panoptikon'a……..73
2.2.3. Yeni Medya ve Mahremiyet……..75
2.2.4. Yeni Medya ve Gerçeklik……..77
2.2.5. Yeni Medya ve Post-Truth…….80
2.2.5.1. 'Post-truth Çağ'ında İnançların Etkisinde Siyaset…….....82
2.2.5.2. Yalan Haber……83

3. BİR POST-TRUTH ÖRNEĞİ OLARAK ALT-RIGHT……..87

3.1. ALT-RIGHT'A GENEL BİR BAKIŞ……..87

3.1.1. Alt-Right Hareketi……..87
3.1.2. Alt-Right'a Tairhsel Bakış…….88
3.1.3. Alt-Right'ın İdeolojisi……90
3.1.4. Alt-Right'ın Hedefleri……92

3.2. ALT-RIGHT'IN MEDYADAKİ YANSIMALARI…….94

3.2.1. 2016 Amerika Başkanlık Seçimleri ve Donald Trump……..95
3.2.2. 2017 Fransa Seçimleri……..100

SONUÇ…….103
KAYNAKÇA……109

GİRİŞ

Toplumlarda mevcut ekonomik farklılıklar arasındaki uçurumun artması, politikanın toplumsal gerçeklik içindeki önemini kaybederek asıl mahiyetini yitirmesi, bireylerin rasyonel bakış açısını terk etmeleri ve kendilerine ait steril alanlar talep etmeleri, post-truth kavramının ortaya çıkmasının en temel sebeplerindendir. Öte yandan post-truth'un akademik literatürün en önemli kavramlarından biri haline gelmesinde; 2016 yılında gerçekleşen Brexit referandumu ve ABD Başkanlık seçimlerinin dünya genelinde yarattığı dalgalanmalar ve post-truth'un Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi seçilmesinin büyük bir etkisi olduğu da görülmektedir.

Post-truth toplumun ortaya çıkmasındaki temellere baktığımızda; kamusal alan ve kamusal insanın yaşadığı tarihsel dönüşümle birlikte, sahip olunan ahlaki bakış açısının meşru temellerinin zayıflaması görülmektedir. Bireylerin kamusal alan içerisindeki aktif rollerini terk etmesiyle birlikte, mahrem olana dair bütün hayat görüşü de sarsılmaya başlamıştır. Bu durum ayrıca; bireyin değerini paranın idealize ettiği bir düzeni ortaya çıkarmış ve bu düzen kendi gerçekliğini inşa ederken, bireylerin tüketme alışkanlıklarından beslenmiştir. Ancak bu düzenin toplumsalın hayati damarlarını kurutarak gerçeğin ölümüne sebep olduğu görülmektedir. Artık; ahlaki olana dair yapılan her eleştiri, post-truth düzenin inşa ettiği gerçekliği pekiştirmekten öteye gidememektedir.

Toplumlarda var olan yoksulluk, açlık ve savaş gerçeğin inkâr edilemez bir parçası olmasına rağmen, post-truth çağ ile birlikte, toplumsal yaşamda görünenin ardındaki "gerçekliği" örtbas eden bir örtü yaşamı kaplamaktadır. Bireylerin yaşamına dair sorgulaması gereken toplumsal gerçekliklerin ise, günümüzde medya teknolojileri yardımıyla daha kolay ve daha hızlı yitirildiği görülmektedir. Modernleşme sürecine baktığımızda bireyler eleştirel düşünme yetisini yitirerek, ilkel toplumlardakine benzer tüketimi merkeze alan bir keyif ortamı oluşturmuş, bu süreçle birlikte rasyonel olanla birey arasındaki bağ da kopmuştur. Bu bakımdan; ekonomik olarak güçlü olmayan toplumlara, kendilerine itibarlı bir yurttaşlık kazandırma fırsatı veren post-truth oluşum, aynı zamanda, nesnel ve gerçek olanlardan sıyrılarak, bireylere kendi öykülerini

anlatabilme imkânı sunmaktadır. Toplumsal yaşamda, sahip olunan gerçekliğe dair değerlerin önemsizleşmesiyle birlikte, toplum içindeki rekabet ortamı da duygusal bağ kurmaya dayalı bir oluşuma sürüklenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı; post-truth ve post-truth'un toplumsal yaşamda inşa ettiği yeni değerlerden yola çıkarak, medyanın gerçekliği inşa süreci ve içsel kanaatlerin birer gerçeklik haline geldiği günümüz toplumunu, medya kültürü ekseninde değerlendirmektir. Post-truth çağ ile birlikte; kamusal alan içerisindeki bütünsel yapının yok olarak, bireysel bir varlığın ön plana çıkması ve ardından ortaya çıkan izleyici kimliği, medyanın inşa ettiği iletişim kültürüne dair fikir veren en önemli basamaklardan biridir. Kamusal yaşamdaki aktif rolünü ve bununla birlikte kendisini ifade etme iradesini de yeni medya teknolojilerine teslim eden bireyler, artık birer izleyici haline gelerek duygularıyla yönetilebilen bir kitle kimliğine bürünmüştür. Buradan yola çıkarak bu çalışmada; post-truth çağ'da birey ve toplumun sahip olduğu gerçekliği yitirme süreci ortaya konulurken, medya teknolojilerinin bu gerçekliği dönüştürerek, toplumsal yaşam içerisine nasıl enjekte ettiği de tartışılacaktır.

Bu nedenle, Post-Truth ve Medyada Gerçeklik başlıklı bu çalışmanın birinci bölümünde, gerçeklik ve medya üzerine kuramsal yaklaşımlar ortaya konulacaktır. Öncelikle gerçeklik kavramı ve bu kavramın toplumsal, bireysel yaşamdaki varoluşu ortaya konulurken, Baudrillard ve Bauman'ın gerçeklik üzerine kuramsal yaklaşımları temel alınacaktır. Baudrillard'ın simülasyon kuramı ışığında, gerçekliğin egemen olduğu bir dünya kurma çabasının aslında bireyi ve toplumu gerçeklikten nasıl uzaklaştırdığı tartışılacaktır. Bireyin eski yerel bağlarından kopmasıyla birlikte gerçekliğinde eriyerek akışkan hale geldiğini ifade eden Bauman ile; yaşamda hiçbir şeyin bireyin kendi iradesi ve kontrolüne bırakılmadan sürekli bir dönüşüm halinde olması değerlendirilecektir. Kaybolan bu gerçekliği arayan birey ise; Fromm, Bauman ve Baudrillard'ın görüşleri ekseninde ele alınacaktır. Aynı bölümde; Ortaçağ'dan günümüze, modernitenin de etkileriyle, bireyin siyasal, ekonomik ve tinsel kelepçelerinden kopma çabası ve bununla birlikte bireyselliğini yitirerek güven ve ait olma duygularından özgürlük uğruna vazgeçişi incelenecek, gerçekliğin

oluşturulmasında ki en önemli yapısal dönüşümlerden birini yaşayan kamusal alan ise; Habermas, Sennett ve Bauman'ın görüşleri çerçevesinde tartışılacaktır.

Çalışmada; birey, gerçeklik ve kamusal alan tartışmalarının zemininin oluşturulması, post-truth toplumun ortaya çıkmasının nedenlerini daha net ortaya koyabilmek amacıyla incelenecektir. Gerçeklik üzerine en güncel tartışmaların ele alındığı post-truth kavramının, öncelikle tarihsel olarak kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır. Post-truth dönemle birlikte Hakikat'in nasıl değersizleştiği ele alınırken, medya teknolojilerinin bu değişimi nasıl etkilediği incelenecektir. Bu bölümde; bireyleri, sahip oldukları teknolojik aletlerin başında yakalayan post-truth çağ'ın, rasyonel doğruları içsel kanaat haline getirerek, inançların aklın önüne nasıl geçtiği de tartışılacaktır. Eskiden bir suçluluk duygusu olan yalan söylemenin bugün gerçeği örtbas etmek için kullanılıyor olması toplumsal bağlamla ilişkilendirilerek, teknolojik fırsatların, yalan söylemek ve etik değerlerin yitirilmesindeki etkileri değerlendirilecektir. Post-truth çağ ile birlikte, politik olanla toplumsal olanın arasındaki ayrımın bulanıklaşması, yine birinci bölümde, yalanların siyaset arenasındaki rolü üzerinden ortaya konulacaktır.

Post-truth çağın temellerini atan etkenlerin ortaya konulmasının ardından, ikinci bölümde gerçeklik ve post-truth tartışmalarının geleneksel medya ve yeni medyadaki sunumları değerlendirilecektir. Geleneksel medyaya baktığımızda bireylerin hayatına getirdiği yeni iletişim kalıpları, aynı zamanda bireylerin toplumsal yaşam içerisindeki koşullarını da etkilediği görülmüştür. Kitle iletişim araçları inşa ettiği mekanizma ile bireyleri tüketen konumuna yerleştirmesiyle birlikte, bireyler de bu mekanizmanın bir parçası haline gelmişlerdir. Bu mekanizma ile oluşan elektronik kültür, kamusal yaşama dair olan fikrin de önemini ortadan kaldırarak, fiziksel bağın yitimine sebep olmuştur.

Toplumun sahip olduğu mahrem sınırların dışında yeni bir eylem fikri ortaya koymasıyla geleneksel medya, toplumsala içkin kültürel güdülerden kopmaya zemin oluşturarak, post-truth çağ'ın ortaya çıkmasında önemli bir basamak olduğu görülmektedir. Tüketim toplumuna geçişle, televizyonun en önemli tüketim nesnesi

haline gelmesi, gerçekliğin kurgusal bir hal alması ve pozitif düşüncenin yara alması gibi sonuçları ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu nedenle ikinci bölümde öncelikle; geleneksel medya ile toplumda oluşan bu dönüşümler ışığında, geleneksel medyadaki post-truth kavramının varlığı ve etkileri tartışılacaktır.

Post-truth kültürün yeni medya'daki sunumunun incelenmesi için öncelikle, yeni medya ile bilgi kavramı ilişkisi ve bilginin denetimi sorunları incelenecektir. Mesajın dolayısıyla da bilgi üretiminin artık bireyin eline geçtiği yeni medyanın, sahip olduğu hız, mesajların sayıca fazla olması ve doğru ya da yanlış herhangi bilginin sahip olduğu erişim kapasitesi, post-truth ve getirdiği etik problemler adına itici bir güç oluşturmaktadır. Mesajların sayıca fazla olması, bu dijital evrende aktörlerin sayısını da arttırmış ve bu durum da çok sayıda anlamın, yani doğru haberin yanında yalan ve asılsız haberlerin de ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Post-truth çağ'da medya düzeni, kamusal alanı ortak eylemler alanı olmaktan çıkararak, bir teşhir mekânı haline getirmektedir. Post-truth'un inşa ettiği bu teşhir mekânı içerisinde bireyler, kendi yaşamlarını gerçek kılabilmek adına, hayatlarını silinebilir bir pozisyonun himayesine bırakarak, bir video kaset gibi üzerine yenisinin kaydedilebileceği bir düzene eklemlenmiş bulunmaktadırlar.

Post-truth çağ; bireyin akli ve rasyonel olan her şeyden sıyrılmasıyla birlikte, sorumluluk duygusunu da ortadan kaldırmakta ve daha kolay inanılırlık gösterilen bir toplumsal zeminin oluşmasına sebep olmaktadır. Teşhir etmenin, yalan söylemenin, aldatmanın ve haksız daha birçok eylemin oluşmasında itici bir güç olan yeni medya ortamları, post-truth çağın ortaya çıkmasında da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Post-truth çağ ile birlikte; kullanıcıların mesaj üretebilme ve mesaj alımlarını kendi kişisel kanaatlerine göre yönlendirebilme imkânlarına sahip olduğu yeni medya teknolojileri, aynı zamanda, bilginin denetimi konusunda da anonim haber kaynaklarının kendilerine ifade alanları bulabildiği küresel bir yapıya sahiptir. Etkileşime dayalı bu küresel yapı; post-truth toplumun ortaya çıkmasındaki ekonomik, toplumsal, ve kültürel eşitsizliklerin önüne bir perde çekerek, bireylere içinde yaşadıkları gerçekleri göremeyecekleri bir pozisyonda konfor alanı oluşturmaktadır. Post-truth ve beraberinde gelen yeni toplumsal yapının oluşumunda önemli yapıya sahip

olan yeni medya, geleneksel medya'nın inşa ettiği dönüşümden devam ederek, ikinci bölümde incelenecektir.

Toplumsal olana ve medya'ya içkin post-truth kavramının incelemesinin ardından, çalışmanın üçüncü bölümünde bir post-truth örneği olan alt-right hareketi incelenecektir. Alt-right'a öncelikle bir kavramsal açıklama getirilecek ve tarihsel olarak ortaya çıkışının ardındaki nedenler tartışılacaktır. Çevrimiçi bir hareket olan alt-right yapısal olarak incelendikten sonra, medya'da ortaya çıkan alt-right yansımaları, 2016 ABD Başkanlık seçimleri ve 2017 Fransa seçimleri örneklendirilerek incelenecektir. Son olarak bu çalışma, post-truth ve post-truth'a dair değerlerin, toplumların ve bireylerin yaşamlarında nasıl etkiler yarattığı, medya'nın söz konusu etkilerin oluşumundaki aktif rolünün ortaya konulduğu sonuç bölümüyle bitecektir.

1. GERÇEKLİK VE MEDYA ÜZERİNE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1.1. ANTIK ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE GERÇEKLİK

Bilgi, bilgi ve inanç ayrımları arasındaki ilişkiye dair sorunlar üzerine tartıştıklarıyla Platon, aslında, günümüz gerçekliğinin tartışma zeminini oluşturmaktadır. Bilgi ve inancı zihin halleri olarak gören Platon, bilginin yanılmaz olduğu, yanlışa düşmediğini ifade ederken, inancın yanılabilir olduğu ve yanlışlar yapabilmesi bakımından birbirinden ayrıldığını ifade etmektedir. Platon tartışmalarında, bilginin ikna tarafından sarsılamayacağı ancak doğru inancın iknâya yenik düşebileceğini söylemektedir. İnancın sahibi bu inancın doğru olduğunu kavrayamadığı ya da ona ilişkin bir açıklama getiremediği sürece inançtan öteye geçememektedir.[1]

Söylemin ikna ediciliği ise, gerçekliğinden çok duygulara bağlıdır ve ikna etmek için gerçeğe benzemesi yetmektedir. Bilgi arayışı, gerçeğin arayışıyla değil, görecelik ve yaratıcılığın söz konusu olduğu bir çerçevede, bilgiyi elde etmeyi sağlayanlarca güdülenmektedir.[2] Protagoras'a ait olduğu düşünülen şu ifadeler: *"her bir şey bana nasıl görünürse benim için öyledir, sana nasıl görünürse senin için de öyle… üşüyen için rüzgar soğuk, üşümeyen için soğuk değildir."* bilginin ve doğruluğun göreceliğinin kanıtı olarak Sofistler tarafından kabul görülmektedir. Aristoteles, doğruluğu ele almanın hem kolay hem de güç olmasını, ona yeterince erişilememesine ve herkesin doğruluk üzerine bir şeyler söylüyor olmasına bağlamaktadır. Her konuşan doğrulukla ilgili bir noktayı dile getirmekle birlikte, doğru ve yanlışın anlama yetisinde, yani düşüncede olduğunu ifade etmektedir. Thomas Aquinas ise Aristoteles'in bu

[1] Cross. R.C. ve Woozley. A.D. İdealar Kuramı: Platon'un Felsefesi Üzerine Araştırmalar. Ahmet Cevizci (çev.) 2. Basım. Ankara: Gündoğdu Yayınları. 1999. s.54-53

[2] Bourse, Michel ve Halime Yücel. İletişim Bilimlerinin Serüveni. 1.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2012. s.37-38

görüşüne karşı çıkarak *"hakikatin ilke olarak düşüncede olduğunu, ama yalnız düşüncede olmadığını"* söylemektedir.[3]

Hakikat arayışına baktığımızda; Ortaçağ'ın sonlarına gelindiğinde, daha yüce bir anlam arayışına yol açmış ve Ortaçağ insanı çevrelerinde olup bitenleri gerçekçi bir şekilde anlamayı umut edemeyecekleri sonucuna varmıştır. Mitler, meseller, alegoriler, melekler ve mucizeler, ulaşamayacakları umudunu yitirdikleri gerçeklerden daha önemli hale gelerek topluluğun bağlılığına katkıda bulunmuştur. Bu bağlılıkta yaşanan bir yokluk ise, yalan söylemeyi kolaylaştırdığı gibi güvenin değer kaybetmesine sebep olmuş ve bireyler neyin efsane neyin gerçek olduğuna dair emin olamamışlardır. Üzerinden yüzyıllar geçtikçe bu bağlılık sorunsalının inşa ettiği yalanların hakikati, hakikatin kendisinden daha muktedir hale gelmiştir.[4]

Gerçekliğin ne olduğuna dair bir yanıt arayışı ise, var olan ya da var olanların bir özelliği cevabına götürmektedir. Söz konusu ifade üzerinden Harun Tepe, belli bir yerde ve zamanda yer almayan şeylerin varlığını yadsımadığımız sürece, tüm var olmanın gerçek olmaya indirgenemeyeceğini ifade etmektedir.[5] Doğruluk ya da hakikat arayışı artık, bilgiyle uğraşan herkesin ortak ereği haline gelmiştir.[6]

İleri toplumlara bakıldığında tarihsel gelişim içerisinde yeni bir dönem olarak karşımıza çıkan "bilgi toplumu" ise, bilgi sürecinin toplumsal alanların tamamına etki ettiği bir süreci ifade etmektedir. Bilgi teknolojileri hak ettiği değeri görmekte fakat, bilgi toplumu kavramı bilginin rolünü gölgeleyen anlamlarda kullanılarak, toplum içindeki karşıt hareketleri de örtmektedir.[7] Ancak, iletişimin artmasıyla birlikte oluşan enformasyon bolluğu, dünyada aydınlanma getirmeye yeterli olmadığı gibi bu

---

[3] Tepe, Harun. Platon'dan Habermas'a Felsefede Doğruluk Ya Da Hakikat. 1.Basım. Ankara: BilgeSu Yayıncılık. 2016. s.32-38-45

[4] Keyes, Ralph. Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma. 1.Basım. Ankara: DeliDolu Yayınları. 2017. s.187-188

[5] Tepe, a.g.y., s.18

[6] Tepe. a.g.y. s.15

[7] Lyon. D. Bilgi Teknolojisi ve "Bilgi Toplumu". Anthony Giddens (ed.) Sosyoloji: Başlangıç Okumaları. İstanbul: Say Yayınları. 2014. s.367-368

enformasyon yığını hakikat oluşturmaya da yeterli olamamaktadır. Enformasyonun artarak serbest bir hale gelmesi, dünyanın daha da karmaşıklaşmasına ve içinde boşluğun varlığını hiç yitirmediği bir bolluk oluşturmaktadır. Sonuç olarak, bu toplum kendi içerisinde sadece hakikatten değil görünüşten de yoksun hale gelmektedir.[8]

İnternet ve onunla birlikte gelişen iletişim teknolojileri "gerçek dünya"nın dışında yeni bir "sanal gerçeklik" inşa etmektedir. 1938 yılında C.R. White *"teknolojinin çok geçmeden 'gerçekliğin topraklarına' tecavüz edeceği"* kestirimiyle, sanal olanın gerçek olanın yerini alması durumunu ifade etmektedir.[9] Bireylere enformasyon zenginliği sunan iletişim teknolojilerinin, görünenin ardında ki gerçekliği ekran dışında tutma ve bilgiye engel olma işlevleri de bulunmaktadır. Görülen ve görülmeyenin ardında ki bu paradoksal ilişki bu teknolojik aygıtlara önemli bir yoğunluk kazandırmaktadır. Dünya'daki gerçekliklerle ilgili olan bilgi ve haberleri ekranlar aracılığıyla vermesinin yanında, asıl gerçeklikleri görme ve bilme aşamasında yaşanabilecek şoklara karşı da perde inşa etmektedir. Gerçeklik belli boyutlarda algılanmakta ancak, söz konusu gerçekliğin asıl önemi gerçek dışına itilmektedir. Oluşan bu teknolojik görme biçimi vesilesiyle, bilgiden ve gerçek olandan belli bir mesafede kalınarak, anestezi edilmiş bir bilme biçimi ortaya çıkmaktadır.[10]

---

[8] Han, Byung-Chul. Şeffaflık Toplumu. 2. Basım. İstanbul: Metis Yayınları. 2017. s.61

[9] Briggs, Asa, Burke, Peter. Medyanın Toplumsal Tarihi: Gutenberg'den İnternet'e. çev. Ümit Hüsrev Yoksa l& Erkan Uzun. 1.Basım. İstanbul: Kırmızı Yayınları. 2011. s.343

[10] Robins, Kevin. İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası. çev. Nurçay Türkoğlu. 2.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2013. s.197

1.2. JEAN BAUDRILLARD VE ZYGMUNT BAUMAN'DA GERÇEKLİK

1.2.1. Jean Baudrillard'da Gerçeklik

Postmodernizm, felsefe ve medya teorileri üzerine çalıştıklarıyla 21.yy'ın önemli düşünürlerinden olan Jean Baudrillard; oluşturduğu simülasyon kuramı, tüketim kültürü üzerine yazdıkları, gerçekliğe dair düşünceleri, medya ve kitle iletişim araçlarına yönelik getirdiği eleştiriler ile günümüz araştırmalarına da etki etmektedir. Jean Baudrillard; temelde iletişim üzerinde kurulu olan medyanın aslında iletişimi yok ettiği, gerçeğin yerini simülasyonun aldığı ve yaşadığımız evrenin temelde bir simülasyon evreni haline geldiği üzerine görüşleriyle, gerçeklik kavramına yönelik tartışmalara da ışık tutmaktadır.

Jean Baudrillard; tüm düşleri elinden alınmış bir dünyada, gerçekliğin egemen olduğu bir dünya oluşturma çabasının, aslında gerçeklikten daha da uzaklaştırmakta olduğunu ifade etmektedir. Gerçekleştiği an ortadan kaybolan bu gerçeklik evreninde aslında gerçeklik var olmayı sürdürmekte ancak ilkesi ölmüş durumdadır. Tanrının varlığını kanıtlamanın mümkün olmaması gibi, gerçeklik bir inanç nesnesi haline gelmektedir. Kendisine inanılmaya başlandığı anda kaybolan gerçeklik, düşsel bir hal almakta ve buharlaşıp kaybolmaktadır. Gerçeklik ve hakikat tutkuları ortadan kaybolan bireyler için gerçeğe inanacak arzu ve istek de buharlaşmakta, geriye gerçeklikle hakikate inanma görevi kalmaktadır. Gerçekliğin düş gücünün bir ürünü olduğu kabul edildiği anda evrensel arzunun yaşama geçirilmiş haline benzer bir sonuca varılmaktadır. Büyük bir yanılsamanın parçası olan dünyanın bireyleri, düş gücü ürünü olan zihinsel yeniden canlandırma ve batıl inancı yansıtmaya çalışan ayna görevi görmektedirler. Dünyanın parçası olan bu insan bilinci, yansıtma hakkını kendinde

görmektedir. Ancak ayna yansıttığı nesnenin bir parçası olduğundan nesnel bir gerçeklik sunması mümkün değildir.[11]

Baudrillard'a göre; modernleşememiş dünya ülkelerine baktığımızda, modern anlamda gerçeklik ilkesinin varlığına dair bir şeyler bulmak mümkün değildir. İlkel kökenlere sahip geleneklerinin gündelik yaşamı düzenlediği görülmekle birlikte, alın yazısı ve yazgıya olan inanç kolektiften çok kişisel bir talih anlayışını doğurmaktadır. İnsanı çevreleyen fiziksel gerçeklik onlar için, talihin modern bir toplum olma yolunda önlerine çıkardığı en büyük engeldir. Modern bir toplum olma yolunda ilerleyen ülkeler için ise; örneğin Türkiye; sosyal, politik, ekonomik ve kültürel açıdan en önemli hamle olan zihinsel dönüşüm, toplumun geneli tarafından anlaşılamamaktadır. Gerçeklik ilkesi, modernleşen toplum içindeki bireyin toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel yaşamı karşısında bir tür duygu halini almaktadır. Bu gerçeklik bir tür metafizik, zihinsel bir süreçtir. [12]

Modern toplumlara baktığımızda ise; sözü edilen 'gerçeklik ilkesi', eğitim, ulaşım, sağlık, işsizlik vb. birincil kolektif sorunları çözmüş, artık ikincil olan ve önemsiz görünen bireysel sorunlar aşamasına ulaşmış durumdadır. Bu aşamadan itibaren 'gerçeklik ilkesi' de giderek zayıflayarak, anlamını yitirmeye başlamıştır. Modern toplumlarda gerçeklik; bireylerin günlük yaşam içerisinde, toplumsal, politik, kültürel ve ekonomik yaşam içerisinde hissettikleri bir duygu halini almıştır.[13]

---

[11] Baudrillard, Jean. Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği. Oğuz Adanır (çev.). 3.Basım. Ankara: Doğu-Batı Yayınları. 2015.s. 13-14-15-17-36-37

[12] Adanır, O. Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. 1.Basım. İstanbul: Eylül Sanat Yayınları. 2017. s.116-117-134

[13] Adanır, a.g.y., s.106

1.2.1.1. Simülasyon Kuramı

"Gerçeklik", "gerçek", "hakikat" kavramlarını açıklamanın her daim güç olduğuna dikkat çeken Baudrillard;

> *"görünen şeyin gerçek ya da gerçekliğin kendisi değil gerçek ya da gerçekliğin tüm özelliklerine sahip bir gerçeklik hayaleti yani gerçeklik simülasyonu olduğunu söylemektedir. Başka bir deyişle gerçek, gerçeklik, toplumsal ya da illüzyon ortadan kaybolup gitmişlerdir. Ancak bu ortadan kayboluş bir tür mecaz anlamda ortadan kayboluştur. Evet bütün bunlar ölmüştür, ama bu ölüm fiziki anlamda bir yok olma şeklinde değil, gerçekten daha çok gerçeğe benzeme, toplumsaldan daha çok toplumsala benzeme yani hiper gerçekleşme ya da kitle haline gelme şeklinde bir ortadan kayboluştur. Bu, ölenlerin yerine kendilerine tıpatıp benzeyen hatta onlardan daha da çok gerçeğe benzeyen ikizleri (sozileri) geçmiştir. İnsan ölmüş yerini (en azından düşsel bir evrende gerçekleştirilebilen) terminatörler, robokoplar, cybermanlar vb. almıştır. İnsanın tüm özelliklerine sahip ama insan olmayan şeyler."*[14]

ifadeleriyle gerçekliğin, doğasından koparak asıl mahiyetini yitirdiğini söylemektedir.

Baudrillard, gerçekliğin günümüzde, minyatürleşmiş hücreler, matrisler, bellekler ve komut tarafından üretilmekte olduğunu ve bu şekilde gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretimi ile dayatmacı bir yaklaşım altında, gerçekle gerçeğin simüle edildiğini söylemektedir. Gerçek artık akılcı olmaktan çok öte bir görünüm almıştır ve 'gerçek' ideal ya da olumsuz süreçlerle mücadele edebilecek durumda olmadığı bir uzama geçmektedir. Gerçek ya da hakikatle bir ilişkisi kalmayan böyle bir uzamda, tüm gönderen sistemlerin tasfiye edildiği bir simülasyon çağı ortaya çıkmaktadır.[15]

"Burada bir taklit, suret ya da parodiden değil, aslı yerine göstergeleri konulmuş bir gerçek, başka bir deyişle her türlü gerçek süreç yerine işlemsel ikizini

---

[14] Adanır, Oğuz. a.g.y. s.41-42

[15] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Oğuz Adanır (çev.). 9.Basım. Ankara. Doğu Batı Yayınları. 2014. s.13-14

koyan bir caydırma olayından söz ediyoruz."[16] Baudrillard'ın sözünü ettiği caydırma yani 'simülasyon', Platon'un sözünü ettiği, doğru inancın iknâya yenik düşebileceği ifadelerini destekleyen bir model olduğu görülmektedir. Ve *"simülasyon bu 'gerçekle' 'sahte' ve 'gerçekle' 'düşsel' arasındaki farkı yok etmeye çalışmaktadır."*[17]

Baudrillard; gerçeğin gösterge, imgeler ve simülakra boyun eğdiği, gerçekliğin hileye başvurularak değiştirildiği görüşünün bugün tersine döndüğünü ifade etmektedir. Artık mutlak gerçeklik arayışıyla hem gösterge hem de sahtesi yitirilmiş durumdadır. Gösterge aracılığıyla kurulan anlamsal ilişkiler, gerçekle kurulan anlamsal ilişkilerle birlikte sanaldan oluşan bir evrende ortadan kaybolmaktadır. Eskiden tanrıya inanan ve inanmayanlar, şimdi ise gerçekliğe inanan ve inanmayanlar, bir de gerçeklik agnostikleri vardır. Gerçeklik agnostikleri, gerçekliği tamamen reddetmemekle birlikte, gerçekliğe inanmayı da yadsımaktadırlar. *"Gerçeklik diye bir şey var ama ben inanmıyorum."* demektedirler. Aslında burada, bilinçli şekilde fetişistleştirilmiş gerçekliğe ait olan göstergelerin tuzağında bir gerçekliğin yadsınmasından söz edilmektedir. Evreni hızla işgal eden göstergeler sonuç olarak kendilerine olan inancın yok olmasına zemin hazırlamışlardır. Gerçeklik artık, ucu bucağı olmayan ve olasılıkların hepsini hayata geçirmeye kararlı, bütünsel bir gerçeklik halini almaktadır. Kendi elleriyle ürettiği ütopyayı yok eden gerçeklik, öldükten sonra yaşamaya çalışan bir şey gibi varlığını sürdürmektedir.[18]

Sistem hayatta kalabilmek için ihtiyaç duyduğu 'gerçeklik ilkesi'ni devam ettirebilmek adına, sahip olduğu görünümü sonsuza dek simüle ederek, mevcut koşullarda yenisi oluşturulmayan bu sistemin kendince tedavisini yapmaktadır. Ortaya çıkan bu simülasyon evreninde üretim, emek, ücret vb. kavramlar ilk anlamlarını yitirmekte ve birer simülakra (görünüme) dönüşmektedirler. Modern toplumların yaşadığı, simülasyona dayalı bu dönüşümü modernleşememiş bir toplumun bireyinin anlayabilmesi güç olmaktadır. Modernleşememiş toplum bireyi; modern toplumları

[16] Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon. s.14

[17] Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon. s.15

[18] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği, s.63-82-83-121

modernleşmenin başlangıç dönemine özgü akılcı bir toplum olarak görmekte, ancak Baudrillard bunların modern toplum olma özelliklerini yitirdiklerini ifade etmektedir. Kitle haline gelen modern toplum simülakr evrenindeki yerini alarak birer simülakra dönüşmektedir. Modern toplumlar 'gerçeklik ilkesi'ni yitirirken, modernleşememiş toplumlar onları hâlâ modern toplum olarak kabul etmektedir. Modernleşme süreci içerisinde 'toplumsal' parçalanmakta ve bu 'toplumsal'ı dışlayan bireyler ortaya çıkmaktadır. Kolektif varlık olma özelliklerini ve içeriğini yitiren modern toplumlar, 'toplumsal' görüntüsüne sahip bir kitleye dönüşmektedirler. Bu dönüşüm ve yok oluş bir tür fiziki anlamda kaybolma değil, mecaz anlamda, gerçekten daha çok gerçeğe benzeme, toplumsaldan daha çok toplumsala benzeme (toplumsal-ötesi), kitle haline gelerek hipergerçekleşmedir.[19]

1.2.2. Zygmunt Bauman'da Gerçeklik

Modernizm ve postmodernizm üzerine yaptığı çalışmalarla çağımızın önemli düşünürlerinden olan Zygmunt Bauman; toplumlardaki dayanıklı yapıların kırılması ve sonrasında yerini alan kısa ömürlü, geçici şeylerin varlığını "akışkan modernite" kavramıyla tartışmaktadır. Bauman, eski yerel bağlarını koparark, alışkanlıklara ve geleneksel kanunlara savaş açan bireyin 'yeni başlangıcın' coşkusunu yaşamasını, *demir filizler eritip çelik sütunlar dökmeye* benzetmektedir. Gerçekliğin eriyerek akışkan hale gelmesiyle yeni kanallara akıtılması, yeni kalıplara dökülmesi, çıkarıldıkları nehir yataklarında kendi akışlarına bırakılması, onları asla alamayacakları bir şekle girmeye hazır hale getirmektedir.[20] Gerçeklik; eriyerek akışkan hale gelmiş, yeni kanallara akıtılarak yeni kalıplara dökülmüş, kazılıp çıkarıldıkları nehir yataklarında kendi akışlarına bırakıldıklarında ise, asla alamayacakları bir şekle girmeye hazır hale gelmektedir. Hiçbir şeyin artık kendi başına, tesadüf ve beklenmedik

[19] Adanır, a.g.y., s.42-66-110-200-201

[20] Bauman, Zygmunt. Akışkan Modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017. s.212

olayların insafına, daha yararlı ve verimli yönde gelişme ihtimali olan hiçbir şeyin kendi haline bırakılamayacağı bir düzenin inşası gerçekleşmiş bulunmaktadır.[21]

Oluşan yeni düzen içerisindeki tüketici talebi ile arz arasındaki dengeyi korumak amacıyla daha güçlü ve daha çok yönlü bir uyarana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı karşılayabilecek en güçlü uyaran ise 'dilektir'. Bu dilek 'gerçeklik ilkesi' engelinden geriye kalan molozu kaldırarak yolu temizlemiş ve haz ilkesini özgürlüğe kavuşturmuştur. Doğası gereği yok olup gitme özelliğine sahip olan bu ilke kabından dışarı çıkmış ve 'gerçeklik ilkesi' artık yerini 'haz ilkesine' bırakmıştır.[22]

Modernleşmeye dair her türlü eğilimler, aynı zamanda gerçekliğe dair bir eleştiri önemi taşımaktadır. Bu eğilimlerin özelleştirilmesi, kişinin kendisine karşı memnuniyetsizlik duygularını doğurarak, özeleştiriyi ortaya çıkarmaktadır. Kanunları gözeterek yaşayan ve sefalet çeken bir birey; bunun için hiç kimseyi suçlayamamakta, başarısızlığı için kendi tembelliğinden başka bir sebep bulamamakta ve daha fazla çaba sarf etmekten başka bir çözüm bulamamaktadır. Bu çözüm arayışı ile insanlarda açığa çıkan korku ve öfke, kamusal alanın hayali görüntülerle doldurulması ile biraz olsun hafifletilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu kamusal alan dahilinde içinde olduğumuz çağ, ahlaki panik yaratacak komplo hikayeleri oluşturan araştırmacı gazeteciler, kilitlerin zor açıldığı, hırsızlar için alarmların yapıldığı, dikenli tel örgüler ve özel güvenlik uygulamaları çağıdır.[23]

Bu çağ içerisinde gerçekliğin var olup olmadığı sorunsalı kültürümüzün özeti haline gelmektedir. Söz konusu sorunsala dair tespitler, gerçeklik tarafından işgal edilmiş dünyanın varlığına, onu ancak kesin bir şekilde yadsıdığımızda tahammül edebildiğimizi göstermektedir. Bu durum, başka bir dünyadan gelerek, bu dünyada kendisine gerçeklik süsü vererek varlığını sürdürme çabası olmaktadır. Ancak bu karşı

[21] Bauman, a.g.y., s.212

[22] Bauman, a.g.y., s.121

[23] Bauman, a.g.y., s.71-72

transfer oyunu gerçekliğin yadsınması sonucunu doğurmaktadır. İzini sürenlerin peşini bıraktığı gerçeklik, günümüzde dünya nüfusu gibi hızla çoğalarak, büyümektedir.[24]

1.3. GERÇEKLİĞİ ARAYAN BİREY ÜZERİNE TARTIŞMALAR

1.3.1. Erich Fromm'da Birey

Batı tarihi ekseriyetle, insanların siyasal, ekonomik ve tinsel kelepçelerinden kurtulma çabalarını anlatmaktadır. Yeni özgürlük isteyenlerin savaşı bir ideali ortaya koyarak, ezilen bütün insanların özgürlük özleminin temsili haline gelmiştir. Ancak, baskıya karşı savaşan ve özgürlük arayışındaki sınıflar, zafer kazanmalarının ardından ortaya çıkan ayrıcalıkların savunulması adına, özgürlük düşmanlarıyla aynı safta yer almışlardır. Birey, kendisini dış dünyaya bağlayan bağlardan kurtuldukça özgürlük elde etmiş, ancak bu organik bağlar bireyselliğin yokluğunun göstergesi olmakla birlikte, aynı zamanda bireye güven ve ait olma duyguları vermiştir. Birey bu ilk bağlarından kurtularak bireyleşme evresine ulaştıktan sonra, kendisini, dünyasının koşullarına uyarlamak ve güven bulma göreviyle karşı karşıya kalmıştır. Bu yeni özgürlük, evrim aşamasına ulaşıldıktan önceki özgürlükten farklı bir anlama sahiptir. Bireyleşme, soyutlanmanın, güvensizliğin, yaşamın anlamı konularında oluşan kuşkuların etkisiyle, güçsüz ve önemsiz bir birey olduğu duygusunun artması anlamına gelmektedir. Birey açlık çekip, baskı altında bulunabilir, ancak tümden yalnızlık ve kuşku duygularıyla yaşayamamaktadır.[25]

Bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları fizyolojik gereksinimlerin dışında; insanoğlunun yaşam özünden kaynaklı, kişinin kendi dışındaki dünyayla bağlantılı olma gereksinimi, bir başka ifadeyle yalnızlıktan kaçınma gereksinimleri de bulunmaktadır. İnsanoğlunun fiziksel açlığı onu nasıl ölüme götürürse, dış dünyayla bağlantısının kopması dolayısıyla oluşabilecek yalnızlık ve soyutlanmış duyguları da zihnin parçalanarak ölümüne sebep olmaktadır. Bireyin

[24] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.23

[25] Fromm, Erich. Özgürlükten Kaçış. Şeyma Yeğin (çev.). 2.Basım. İstanbul: Say Yayınları. 2016. s.21-44-53

fiziksel anlamda yalnız olması onun fikirlerle, değerlerle ve ona ait olma duygusu veren toplumsal kalıplarla kopuk olması anlamına gelmemektedir. Dünyayla kurulan bu bağ, soylu bir bağ olabildiği gibi önemsiz, değersiz bir bağ da olabilmektedir. Ancak önemsiz ve değersiz bir kalıba bağlı olmak dahi, yalnız ve soyutlanmış olmaya yeğlenebilmektedir. Bireyle başkaları arasında bağ kuran şey aşağılayıcı bile olsa, insan soyutlanmaktan kaçma ihtiyacı duyacağından bu bağa dört elle sarılma gereksinimi duyabilmektedir. Fromm; insanoğlundaki bu ait olma gereksiniminin bu denli zorunlu olmasını, insanoğlunun kendisini doğadan ve diğer insanlardan ayrı bir birey olarak görmesi, kendisinin farkına varmasını sağlayan öznel özbilinçlilik olduğunu ifade etmektedir. Ancak; bunun yanında, birey kendisinin doğadan ve diğer insanlardan farklı bir varlık olduğunun farkına vardığında, ölümün, hastalığın, yaşlanmanın da farkına varmakta, kendisi olmayanların arasında önemsiz, değersiz ve küçük olduğu hissine kapılmaktadır. Birey kendisini bir yere ait hissetmediğinde ve yaşamın anlamını yitirdiğinde, kendisini toz zerreciği kadar değersiz hissetmekte ve bireysel bir önemsizlik duygusuna kapılıp gitmektedir. Bütün bunların sonucunda kuşkularla dolup taşan birey, bu kuşkuları davranışlarına yansıtarak yaşama tutunma kabiliyetini kötürüm bırakmaktadır. Bu kuşkuların ve korkuların ortaya çıkardığı üne kavuşma isteğini Fromm şu sözleriyle ifade etmektedir: *"Eğer yaşamın anlamı kuşkulu hale gelmişse, insanın başkalarıyla ve kendisiyle olan ilişkisi güven yaratmıyorsa, kişinin kuşkularını susturmasının araçlarından biri üne kavuşmaktır."*[26]

1.3.1.1. Ortaçağ'dan Günümüze Birey

Bireysel özgürlüğün bulunmadığı Ortaçağ toplumunda, kişisel, ekonomik ve toplumsal yaşam, hemen hemen her türlü etkinliği kısıtlayan kural ve yükümlülüklerin egemenliği altındaydı. Kişi çağdaş anlamda özgürlüğe sahip değildi ama yaşamında kuşkuya ve soyutlanmışlığa da yer bulunmamaktaydı. Bireyin, toplumdaki rolüyle özdeş olduğu bu toplumsal düzen, doğal bir düzen olarak kabul edilmekte ve birey onun bir parçası olduğunda güven ve ait olma duygusunu yaşamaktaydı. Ortaçağ toplumunda

[26] Fromm, a.g.y. s.35-36-37-38-67

özgürlükten yoksun olmak gibi bir durum söz konusu değildi. Çünkü; 'birey' diye bir şey bulunmamaktaydı. Kişi yalnızca toplumsal olarak ve kendi rolünün sınırları içerisinde yaşamaktaydı. Ortaçağın sonlarına doğru toplumda bütünleşmenin, merkezileşmenin zayıflamasıyla ve toplum yapısıyla birlikte, insanın kişiliğinin de değiştiği görülmektedir. Bütün toplumsal sınıflarda gözle görülür şekilde artan bireyciliğin; sanattan, modaya, felsefe ve dilbilimine kadar bütün alanları etkisi altına aldığı bir dönem yaşanmaktadır.[27]

Küçük bir kapitalist grubun yaşadığı lüks ve güç, orta sınıf için düşmansı duyguların artmasına sebep olmuştur. Onlara karşı duyulan düşmanlık ve kıskançlık artarken, duyulan nefret, onların iktidarını devirme isteğine dönüşmüştür. Üst sınıf ise bu iktidara duyduğu isteği saldırganlıkla dile getirmiştir. Ancak bastırılmaya çalışılan bu düşmansılık, dışavurulma olanağı bulmadığında, giderek artmakta ve kişinin kendisi ve başkalarıyla olan ilişkilerini de etkisi altına almıştır. Bu duygu tümden yok olmamış, zamanla kılık değiştirerek, akla uydurulmuş, ussallaştırılmış biçimlerde kendisini gösteren bir duygu haline gelmiştir.[28]

1.3.1.2. Çağdaş Yaşam Ekseninde Birey

İnsanoğlu, önceden belirlenmiş içgüdüsel bir edimi gerçekleştirmeyi değil, olası edim biçimlerini zihninde tartarak, düşünme sürecini gerçekleştirmektedir. Doğanın karşısına çıkardığı zorlukları aşarak, rolünü değiştirmekte, edilgin uyarlanmayı terk ederek etkin uyarlanmaya geçmekte ve böylece üretmeye başlamaktadır. Doğanın karşısına çıkardığı zorlukları aşmak için aletler icat etmekte, ama bu aletler insanoğlunu doğadan uzaklaştırarak, ayırmaktadır. Ancak hem doğanın bir parçası olması hem de onu aşmak zorunda olması insanoğlunun trajik bir yazgısı halini gelmektedir. Kurduğu faztezilerle bunu yadsımaya çalışsa da, zamanla ölümden kaçışın olmadığının farkına varmaktadır. İnsan, manevi bağlarından koptukça, bağlı olmama özgürlüğüne

[27] Fromm, a.g.y., s.60-61-62

[28] Fromm, a.g.y., s.108-109

kavuşmaktadır. Ancak kendisini yalnız, kaygılı bir birey yapan, önemsizlik ve güçsüzlük duygusuyla baş başa bırakan, aslında özgürlüğün kendisi olmaktadır.[29]

Kapitalizm ile oluşan ekonomik gelişme, psikolojik ortamda da gözle görülür değişikliklere sebep olmuştur. Ortaçağ'ın sonlarına doğru kendini gösteren huzursuzluk havası etrafında zaman kavramı gelişmeye başlamış ve herkes, zamanı yararlı olmayan şeyler için harcamamaya özen göstermeye başlamıştır. Çalışmak daha üstün bir değer haline gelirken, verimlilik ve beceriklilik fikri ahlaksal bir erdem haline dönüşmüştür. Yalnız bırakılan birey için her şey, geleneksel konumunun ona sağladığı güvenliğe değil, kendi çabasına bağlı hale gelmiştir. Yaşam artık, merkezinde insanın yer aldığı kapalı bir dünyada yaşanmamaktadır ve sınırsız hale gelen dünya, aynı zamanda tehdit edici bir hale gelmiştir. Bu kapalı dünyadaki sabit yerini yitiren insan, yaşamın anlamı sorusuna verdiği yanıtı da yitirmiş; bunun sonucu olarak, kendisi ve yaşamdaki amacı konusunda içini kuşku kaplamıştır. Sermaye ve pazar güçleri tarafından tehdit edilmekte olan birey için herkes potansiyel bir rakip, çevresindeki insanlarla olan ilişkisi düşmansı ve yabancı hale gelmiştir. Yalnızlığı etrafında örülü olan özgürlük; bireyi, soyutlanmış ve dört bir yandan gelen tehditlerin ortasında bırakmıştır. Rönesans kapitalistinin elindeki güç ve servete sahip olmadığından, insanlarla ve evrenle bir olma duygusunu yitirmiş, bireysel hiçlik ve çaresizlik duygusu içini sarmıştır. Bireyin başarıyla yaşamına devam edebilmesi için, bu duyguların hafifletilmesi gerekmektedir.[30]

Gelişmenin temelini ekonomik özgürlüğün oluşturduğu kapitalizm, bireyi, gelişmesine yeterli olanak sağlamayan toplumsal dizgenin tutsağı olmaktan kurtarmıştır. Zekâsı, çalışkanlığı, cesaret ve şansının kendisine imkân verdiği ölçüde bireysel ekonomik kazançlar sağlamasına olanaklar tanınmıştır. Kapitalist dizge ile birey, henüz kendisi doğmadan çizilen yaşam sınırlarını aşmış ve kendi kişisel özelliklerinin el verdiği ölçüde başarıya ulaşma şansını elde etmiştir. Dünya mistik öğelerden kurtulmaya başladıkça, yanılsamalar azalmış, birey kendisini nesnel olarak görmeye başlamıştır. Ekonomik gücü ile yükselen orta sınıf artık siyasal gücü de ele

[29] Fromm, a.g.y., s.51-96

[30] Fromm, a.g.y., s.76-77-79-80

geçirebilecek fırsatlar yakalamıştır. Kapitalizm, insanı geleneksel bağlarından koparark onun daha etkin, daha eleştirel olmasına katkı sağlayarak, özgürlüğün artması yönüne bir etkide bulunurken; bireyi kendi elleriyle inşa ettiği makinenin kölesi haline getirerek, onda önemsizlik ve güçsüzlük duygularını da yeşertmiştir.[31]

Kapitalizm ile birlikte birey, kendi dışındaki ezici güçlerin elinde bir araç haline gelmiş, şaşkın ve güven duygusundan yoksun bir 'birey'e dönüşmüştür. Benliğini destekleyen mülkiyet ile ayrılmaz bir hale gelmiş, güveni azaldıkça mülkiyet sahibi olma gereksinimi de artmıştır. Kapitalizm geliştikçe, insanın özgürlüğüne dair dengeler değişmiş; bireysel benliği zayıflatmaya dair etmenler önem kazanırken, bireyi güçlendiren etmenler ise zayıflamıştır. Artan güçsüzlük ve yalnızlık duygusu, geleneksel bağlarla girdiği savaşta kazandığı 'özgürlüğü' (kopmuşluğu) daha net gözler önüne sermektedir. Artık birey, dev güçler tarafından karşılaştığı tehditle, on beş ve on altıncı yüzyıldaki durumuna benzemiştir. Birey kendi elleriyle inşa ettiği kentlerin büyüklüğü, dağlar kadar yüksek binalar, radyodan gelen sürekli bir ses bombardımanı, gün içerisinde sıkça değişerek karar verme fırsatı tanımayan haber başlıkları, bireyi ortadan kaldırmak için her türlü role başvuran şovlar ve daha birçok ayrıntı, denetlenemez bir şekilde bireyi içine almaktadır. Bireye yıldızlar kümesi içerisinde, bütünün minicik bir zerresiymiş duygusu vermektedir. Bireyin artık elinden gelen tek şey, fabrikada yürüyen bandın başında duran görevli işçi gibi, olan bitene ayak uydurmaktır. Bağımsızlık, önemlilik duyguları artık çekip gitmiş durumdadır. Çağdaş toplum içinde robotlaşan birey, artan çaresizlik ve güvensizlik ile artık bunlardan kurtulma olanağı sunan yeni otoritelere boyun eğmeye hazırdır.[32]

Modern tarihin özgürlük mücadelesinde geleneksel otorite ve kısıtlamalar hedefin merkezini oluşturmakta ve bunların kısıtlamalarından ne kadar kurtulabilirse, o denli özgürlük kazanacağı görüşü kabul görmektedir. Bireyler bu mücadele içerisinde eski otorite ve kısıtlamalardan kurtulmayı başarmasına rağmen; dışsal kısıtlama oluşturmayan ancak kişilik özgürlüğünün oluşabilmesinin önündeki içsel etmenlerden

[31] Fromm, a.g.y., s.108-109-122-123

[32] Fromm, a.g.y., s.134-137-144-213

kaynaklı engelleri yeterli düzeyde kavrayamamaktadır. Birey, özgürlük mücadelesi sürecinde, konuşma özgürlüğünün en önemli ve son adım olduğunu düşünmektedir. Konuşma özgürlüğü, geleneksel kısıtlamalardan kopmada önemli bir rol oynamaktadır. Fakat; çağdaş insanın kendi düşündüğü ve söylediği şeylerin, herkesin düşündüğü ve söylediği şeyler olduğunu; günümüz insanının bu duruma gelişini kavrayamadığı ve özgür düşünme yetisini kazanamadığının farkına varılamamaktadır. Birey, özgürlüğün önündeki geleneksel engelleri aşmasıyla, bu zaferin önemini aşağı çeken içsel kısıtlamalara, korkulara gözlerini kapatmaktadır. Kazanılan bağımsızlığın savunulması sırasında, özgürlük sorununun sadece niteliksel bir sorun olmasının yanında niceliksel bir sorun olması göz ardı edilmektedir. Bireyler geleneksel özgürlüğü korumak yükümlülüğüyle yaşarken; kendi bireysel benini gerçekleştirme ve bu ben'e yaşama inanma gücü verecek, yeni bir özgürlüğü elde etme gereksiniminde olduğu gerçeğini göz ardı etmektedirler.[33]

Bütün bu süreç ve ortaya çıkan insanın bireyselliği, bireyin ilk bağlarından koptuğu sürecin tersine çevrilebileceği bir yapısı bulunmamaktadır. Ortaçağ'ın yaşanıp bitmesi dört yüz yılı almıştır ve günümüzde tamamlanmaktadır. İnsanoğlunun kedisini çevreleyen dünyanın içindeki birey olgusundan kurtulması ancak günümüzün sanayi dizgesi ve üretim biçimi ortadan kaldırılıp, üretimin sanayi öncesi biçimine dönmesi ile gerçekleşmesi olası görülmektedir.[34]

1.3.1.3. Bir Kaçış Mekanizması Olarak Robot Uyumluluğu

Fromm'un, çağdaş toplumda ki normal olarak nitelediği bireylerin çağdaş yaşama karşı bulduğu bir mekanizma olan robot uyumluluğu; kültürel açıdan önem taşımasa da ruhbilim için oldukça önemlidir. Robot uyumluluğu mekanizması ile birey; kendi olmaktan uzaklaşmakta, kültürel kalıpların etkisiyle edindiği kişiliği tümüyle kabul etmekte ve böylelikle diğerleri gibi ve diğerlerinin beklentilerine cevap verebilen bir kimliğe bürünmektedir. Böylece; bireyin kendisi ve dünya arasında ki tutarsızlığı,

[33] Fromm, a.g.y. s.120-121

[34] Fromm, a.g.y., s.243

bilinçli yalnızlık ve güçsüzlük duyguları da yok olmaktadır. Bireysel benliğinden vazgeçtiği anda robot haline gelen birey, çevresinde ki milyonlarca robotla aynı olup, yalnızlığından ve kaygılarından kurtulmaktadır. Ancak bu bir bedel ödeme olup, aslında bireyler benliğini yitirmektedirler.[35]

Yalnızlığı yenmek ve kaygılardan arınmak için robot haline gelmek "normal" bir yol olarak algılanmakla birlikte, insana ait yaygın bir görüşle çelişmektedir. Çağdaş bireycilikte, çoğunlukla bireyler; düşünme, hissetme ve dilediği gibi davranabilme özgürlüğüne sahip olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte her birey; "kendisinin 'kendisi' ve düşündüklerinin duygu ve isteklerinin 'kendisine ait' olduğuna içtenlikle inanmaktadır. Gerçek bireylerin varlığı hala ortadadır ancak, bu inanç bir yanılsama olmakta ve bu duruma sebep olan koşulların ortadan kaldırılması için bir engel teşkil etmesinden ötürü, tehlikeli bir yanılsama olmaktadır.[36]

1.3.2. Zygmunt Bauman ve Birey Üzerine

Zygmunt Bauman modern olmanın anlamını; durmaksızın ilerlemek, hareketsiz kalmamak ile eşanlamlı hale geldiği ifade etmektedir. Sürekli hareket halinde olmanın zorunluğu, Max Weber'in ifade ettiği gibi; 'hazzı erteleme'den ziyade, hazza ulaşabilmenin imkânsızlığı olmaktadır. Tatmin olma anı, tüm çabaların sonunda bireyin kendisini kutlayabileceği varış noktası, hep kendisinin önünde, kendi hızından daha hızlı ilerlemektedir. Bireyin tatmin olma anı hep gelecektedir ve başarı varış noktasına ulaşıldığı anda, bütün cazibesini ve doyurucu gücünü yitirmektedir. Bireyin modern olması demek sürekli kendisinin önünde olma, sürekli 'kendini aşma' hali ve tamamlanamamış bir proje gibi tamamlanamamış bir kimliğe sahip olmaktır. Bu nedenle; modernizm öncesi bireylerin varış noktasına ulaşmak için gösterdiği mücadele ile, bugün çağdaş insanın mücadelesi arasında fark bulunmamaktadır.[37]

---

[35] Fromm. a.g.y. s.195-196

[36] Fromm. a.g.y. s.196

[37] Bauman, a.g.y., s.58-59

Elleri bağlı olmayanların, elleri bağlı olanları yönettiği; ilkinin özgürlüğünün, ikincisinin tutsaklığının nedeni olduğu nihai bir süreç yaşanmaktadır. Bireyin çevresinin yeni içeriklerle dolduğu, belirsizlik kaynağına yakınlık arayışı, anındalık üzerine yoğunlaşmaktadır. Elleri bağlı olanları yönetenler, daha hızlı hareket ederek eyleme geçen ya da hareketin geçiciliğine en çok yaklaşanlardır. Oluşan bu tahakküm, yani kişinin bağlarını koparıp özgürleşmesi için verdiği mücadele, hareketi hızlandırma ve yavaşlatma silahlarıyla donanmış güçler arasında gerçekleşmektedir. Modernite, sermaye ve emeği kaçması imkânsız olan bir demir kafeste tutarak, yönetenlerin istedikleri anda istedikleri gibi hareket etmelerine olanak sağlamaktadır.[38]

İnşa edilen bu duruma dair bir özellik, yanılsamanın hızla gerilemesi ve yıkılmaya yüz tutmasıdır. Oluşan bu yanılsamanın temelini oluşturan; gelecekte ulaşılabilecek mükemmellik hali, arz ve talep arasında sabit dengenin sağlandığı ve ihtiyaçların bütünüyle giderildiği, insan ilişkilerinin, bilinmesi gereken her şeyin bilinerek şeffaflaşacağı, anlaşmazlıkların ve öngörülemeyen sonuçların ortadan kaldırılabileceğine olan inançtır.[39]

Modernite; toplum içindeki bu duyguların ve konumların dış etkilerle belirlendiği düşüncesini alıp, yerine özyönetim, yani insanın kendi kaderini kendinin belirlediği düşünceyi koymaktadır. Bu durum toplumun içinde bulunduğu 'bireyleşme' haliyle ilgilidir. Birlikte bir şeyler yapmak, işgücü paylaşımı ve getireceği faydalar, bireyin yalnızca kendi çıkarına davranma özgürlüğünü kısıtlamakta ve bireysel arayışlara engel olmaktadır. Bireyselleşmenin bu etkilerinin bir diğer yüzüyse, vatandaşlık kavramının eriyerek yok olmaya yüz tutmasıdır. Birey, vatandaşın en büyük düşmanı haline geldiğinde ve bireyleşmenin vatandaşlığa ve vatandaşlık temelli politikalara ayak bağı olduğunda, bunun asıl nedeni; bireylerin içinde bulunduğu endişe ve kaygıları kamusal alanın her yerine taşımış olmasında yatmaktadır. Artık kamu, özelin sömürgesi haline gelmiş, kamu yararı kamuya mal olmuş kişilerin mahrem hayatlarına duyulan meraka dönüşmüş, özel hayatların herkesin gözü önünde yaşanması

[38] Bauman, a.g.y., s.180-181-182

[39] Bauman, a.g.y., s.59

ve mahrem duyguların kamu önünde dile getirilmesine dönüşmüştür. Bu tür indirgemelere direnen, kamusal alan içerisindeki ortak meseleler ise, anlaşılmaz hale gelerek önemini yitirmiştir. Bireyleşme artık kalıcı halde kurumsallaşmıştır ama insanların hayatlarına getirdiği deneyimleme özgürlüğünün sonuçlarıyla baş başa bırakmıştır.[40]

Yaşamdaki bağlarından koparak kırılgan hale gelen bireyler, "geçirgen bir gerçeklik" içerisinde akıp giderken, güvenebileceği tek dayanak ise hız haline gelmiştir. Güvenliğe ihtiyaç duyan bireylerin güvenlik arayışı, artık bireyin ne kadar hızlı olduğuyla doğru orantılı hale gelmiştir. Aynı zamanda bu hız; bireyin ileriye dönük, uzun vadeli düşünmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Bireylerin, ileriye dönük hedefin getirebileceklerini dikkatle incelemek, değerlendirebilmek için acele etmeden durup dinlenerek düşünmeleri gerekmektedir. Ancak bu düşünme sürecinde bireylerin dikkati, hedeften ve hızdan uzaklaşmakta, birey akıp gittiği bu geçirgen gerçekliği hedef zannedebilmektedir.[41]Bireylerin yaşamda; özenle ve dikkatle yapılandırarak yolundan çıkmaması için önlemler aldıkları planların yolundan çıkması, yoluna koyabilmek için verdikleri çabaların daha fazla kaosa yol açması, rastlantı ve sürprizleri yoldan çıkarmak için gösterdikleri çabanın aslında bir şans oyunu olduğu, yine bireyler tarafından tecrübe edilmektedir.[42]

Bu süreçle birlikte oluşan belirsizlik, şiddetli bir bireyleşme hareketini doğurmaktadır. Birleştirmekten çok bölen, ortak çıkarlar fikrinin belirsizleşmesine sebep olan bir hareketin varlığı, yaşamda sürdürülmektedir. Çağdaş korkular, kaygılar ve acılar tek başına yaşanmakta ve bireyler kolektif bir amaç etrafında toplanacak şekilde bir araya gelememektedir.[43] Bireyselleşme aynı zamanda, insanın sahip olduğu kimliği, doğuştan sahip olduğu bir şey olmaktan kopartmasıyla, bir göreve dönüştürmektedir. Kişinin bir burjuva olarak doğması yeterli olmamakta, hayatını bir

---

[40] Bauman, a.g.y., s.63-69-70-71

[41] Bauman, a.g.y., s.298-299

[42] Bauman, a.g.y., s.202

[43] Bauman, a.g.y., s.218

burjuva olarak yaşaması gerekmektedir. Kişinin aslında kim olduğu belli bir süreç ve çaba tarafından belirlenmekte olup, modern yaşamın bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.[44]

1.3.3. Jean Baudrillard'da Birey Üzerine

Bireyleşme varlığını göstermeden önce; insanlar ne 'birey' ne de 'tam bir özne' olarak kabul görmemekteydi. Köle, köylü, zanaatkâr, erkek ya da kadın, baba ya da çocuk kimlikleriyle yarattıkları modern uygarlık, onlara bireysel bir yaşantıyı sürmeye zorlamaktaydı. Resmi bir dayanağı olmayan birey olma hakkı için yaşamakta olan insanlar, birey olarak kalmak zorunda oldukları bir mücadele sürdürmekteydiler. Bu mücadele; birey olma özgürlüğüne sahip olmak isteyen insanlara, bir taraftan yaşantısını özerk bir varlık olarak sürdürmesinin temel insanlık hakkı olduğunu söylemekte olup, bir yandan da insanları sorumluluk altında ezilen ve kendi kendisinden nefret eden bir kısır döngünün içine bırakmaktadır.[45]

Baudrillard; öznel illüzyonu özgürlük, nesnel illüzyonu ise gerçeklik olarak tanımlamaktadır ve bu durumu, insanların özgürlüğe inanmasının nedenini kendi eylemlerinin sorumlusu olduğu yanılsamasına dayanmasına benzetmektedir. Nesnel gerçekliğe olan inanç, bu durumda dünyayı hakikat ve akıl düzeninin egemenliğine alabilmektedir. İnsanlar artık, belirsizliğe karşı mücadele edip yenilmektense, en kolay çözüm olan gerçekliği tercih etmektedirler. İnsanın kendisine yönelik doğal görevleri yerine getirmekte olduğu sırada, kendisini kimlik ve iradesinin tutsağı haline getiren, özgürlük ve bireysellik yapay bir sürece dönüştürülmüş durumdadır. Dönüşen bu süreç içerisinde insanlar, aynı anda hem terörist hem de rehine haline gelmektedirler. Rehine lânetlenmiş, işe yaramayan ve kendisinden bir an önce kurtulunması gereken biri olarak tanımlanmaktadır, Bu durumda özne de rehine gibi aynı durumda bulunmaktadır. Özne kendi kendisinin tutsağı haline gelmekte ve kendisinden nasıl kurtulacağını bilemediği bir durumda yaşamaktadır. İnsanların yaşamları kimlik adı altında bireyselleştirilmekte

[44] Bauman, a.g.y., s.63

[45] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği, s.52

ve bir başkasıyla değiştirilmesi mümkün olmayan bir duruma getirilmektedir. Yaşanan bu kimlik bolluğu, ötekilik simülakrına yol açmaktan başka bir işleve sahip olamamaktadır.[46]

1.4. GERÇEKLİĞİN OLUŞTURULMASINDA KAMUSAL ALAN

1.4.1. Jürgen Habermas'ta Kamusal Alan ve Gerçeklik

Jürgen Habermas; şehirleşmenin 'kamusal' ve 'özellik' arasında kutuplaşan bakış açısının ilerleme süreci olduğuna dair bakış açısının, kamusallık ile özellik arasında devamlı karşılıklı bir ilişkinin mevcut olduğunun göstergesi olduğunu ifade etmektedir. Bir koruyucu ve dayanak olarak özel alan yok olduğunda, birey, aynı eksiklik tarafından içyüzü değiştirilmiş kamusallığın girdabına kapılmaktadır. Mesafenin ortadan kalkmasıyla; kamusal topluluğun mensuplarının dirsek temasına girmesine sebep olmuş, böylelikle de kamunun kitleye dönüşümü gerçekleşmiştir. Modern büyük şehirlerin toplumsal sorunları, kamusal ile özel arasındaki alışveriş ilişkisini bozmaktadır. Şehirlerin gittikçe karmaşıklaşan hayatı, bireyi kendisi için kamusal kılacak şekilde idrak etmeyi başaramaması bu bozulmanın asıl sebebini oluşturmaktadır. Bunun sonucunda; şehrin bütününü göremeyen birey kendi özel alanına çekilmektedir. Özel alan; asli işlevlerinden arındırılmış küçük ailenin iç çemberinde kısılmış ve bireyin kendi köşesine çekilmesi, mahremiyetin mükemmelleştirilmesine zemin hazırlamıştır.[47]

Aile kurumunun toplumsal yeniden üretim süreçleriyle olan bağlantısının çözülmesiyle, eskiden özel alanın merkezi kabul edilen mahremiyet alanı, özel alanın 'özel'lik anlamını yitirmesine yol açmış ve bu alanın kıyısına çekilmiştir. Özel hayatlarını prototipik olarak mesleklerinde ve ailelerinde yaşayan burjuvalar baktığımızda; toplumsal emeğin alanı, ekonomik işlevlerden sıyrılmış olan 'ev' gibi, özel bir alan görünümündeydi. O dönemde aynı mantıkla yapılanan, toplumsal emek ve

[46] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. s.44-52-53-55

[47] Habermas, Jürgen. Kamusallığın Yapısal Dönüşümü. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (çev.). 13.Basım. İstanbul: İletişim Yayınları. 2015. s.275

ev alanının, daha sonraları, ailenin daha özel, çalışma ve örgüt dünyasının ise daha kamusal hale geldiği görülmektedir.[48] Özel alanın bakiyesi olan ailenin, inşa edilen kamusal statü güvenceleri aracılığıyla özel niteliğinden zamanla koptuğu görülmektedir. Aile; artık gelir ve boş zaman tüketicisi haline geldiği, tüketim döngüsünde sıkışmış olan mahremiyet alanında, yoğunlaştırılmış bir özel alan görüntüsü içerisinde yaşamaktadır.[49]

1.4.2. Richard Sennett'ta Kamusal Alan ve Gerçeklik

Kamusal alanın bir coğrafya olduğunu ifade eden Richard Sennett; kamusal alanın, özel alanla bağlantısı içinde var olduğunu söylemektedir. Toplumdaki kapsamlı bir dengenin parçası olan kamusallığın; politik davranışlar, haklar kavramı, ailenin düzenlenmesi ve devletin sınırları gibi geniş bir bütünün parçası olarak, sahip olduğu anlamlar da mevcuttur. İnşa edilen şehirlerdeki maddi yükseliş baz alındığında, insanlar kalabalıklara karışarak kendilerini korumayı hedeflemektedirler. Kitlesel mantıkla üretilen giysiler, onlara bu kalabalığın birer parçası olma imkânı vermektedir. Söz konusu hikâyenin burada sonlanmış olabileceği varsayımı, bireyleri makine toplumunun ve şehir kültürünün ifade araçlarını denetlediği sonucuna ulaştırırken, aynı zamanda insanlar kendilerini bedenlerinden kopmuş hissetmektedirler. Çünkü; bireyselliklerini dış görünüşleriyle ifade edebilecekleri imkânlardan yoksunlaşmaktadırlar. Aslında bu varsayım, hatanın nerede olduğunun bir açıklaması olmaktadır. Hiçbir özelliği olmayan siyah bir kumaştan yapılan takım elbisenin, Marx'ın deyimiyle; "sosyal bir hiyeroglif gibi" görünebilmesi sorunsalın yanıtı: *"içkin kişilik fikirleri ile kamusal alandaki dış görünüşlerin kitlesel üretiminin iç içe geçtiğini görebilmekte"* yatmaktadır.[50]

Aristoteles'in, tiyatronun "şüpheyi gönüllü olarak ertelemeyi" gerektirdiği görüşü; 19. yüzyıl başkentlerinin sahip olduğu sahne kostümleri ile aşılmıştı. Şehirdeki gizemliliğin sona erdirilmesi, bir hakikatin dile getirilmesi için, toplumun sanata

---

[48] Habermas, a.g.y. s.266

[49] Habermas, a.g.y., s.271

[50] Sennett, a.g.y., s.121-213-214

dayandırılması gerekmekteydi. Aksi takdirde herkes o hakikate çoğunlukla yanlış bir yolla ulaşmış olacaktı. İnsanların modern başkentlerin kendileri için yapamadıklarını, tiyatro onlar için yapmakta ve böylelikle; bir tarafta gizemlilik, yanılsama, aldatma ve öbür tarafta bulunan hakikat arasındaki çizgiler kendine özgü bir biçim kazanmaktaydı. Böylelikle, oluşan kişiliğin yeni şartları kamusal alandaki mevcut sahne ve sokak ilişkilerini değiştirmiş, aynı şekilde kamusal ve özel alan ilişkisi de değişime uğramıştır. Bu durum sadece özel duyguların kamusal alanda açığa çıkmasıyla değil, özel alanın en temel kurumu olan aileyi etkilemesiyle ortaya çıkmıştır. Modern yaşam ve öncesi arasındaki farkı anlayabilmek için, 'özel yaşam"a ne anlam verildiğine bakmak gerekmektedir. Modern yaşam içerisinde bir bireyin, toplumsal koşullardan ve çevre etkilerinden bağımsız, kendiliğinden bir gelişim göstermesi neredeyse imkânsız görülmektedir. Bireyin içinde bulunduğu psişik yaşamın sahip olduğu değer ve hassasiyet, bireyin toplum yaşamının acımasız gerçekleri ile yüz yüze bırakıldığında solup gitmesine sebep olmaktadır. Bunun beraberinde; bireyin kendini ve dünyayı tanıması bir amaç olmakta, birey kendine dönük hale gelerek, kişiliğini hem kendisine hem de başkalarına anlatabilmesi zorlaşmaktadır. Çünkü; insanın psişik yapısı özelleştikçe daha az uyarım aldığından, duygularını hissedip ifade edebilmesi de güçleşmektedir.[51]

Kamusal yaşamın sona ermesi, kişiselin kamusalı yok etmesine dayanmaktadır. Duygularını kamusal alanda aktif bir şekilde sergileyen aktörlerin, üstün ve özel kişilikli oldukları bir mantık oluşmaktadır. Bu aktörler karşılıklı ilişki kurmayıp, karşısındaki izleyiciyi denetlerken; seyirci onları değerlendirme konusunda kendine duyduğu güveni kaybederek, artık bir tanıktan çok izleyici haline gelmektedir. Bu aşamada da seyirci, kendisine ait bir güç, 'kamu' olma anlayışını da yitirmektedir. İnsanların duygularını başkalarına açığa vurma konusunda korkutulması, kamusal alandaki kişiliğin kamusalı yıkmasına sebep olmaktadır. Artık, diğerleriyle temastan kaçınan, suskunluğuna sığınan, duygularını belli etme kaygısıyla hiçbir şey hissetmeyen bireyler haline gelmektedirler. Oluşan bu yeni ifade tarzları, kişinin dünyada taktığı maskesi altındaki

[51] Sennett, a.g.y., s.228-16-17

kişiliğinin ortaya serilmesine sebep olmakta ve kamu içerisinde ifade edici olmayı isteyen insanlar, kamusal alanı terk etmektedirler.[52]

Kapitalizm; kamusal yaşamı, ahlaki anlamda meşru kılan anlayışı zayıflatarak, insanların karşısına duygu ve şaşkınlık yaratan hiçbir şeyin kişinin özel alanından dışlanamayacağı, aynı zamanda keşfedilme değerini yitirmeyen psikolojik değeri her zaman koruyacağı bir yapı oluşturmaktadır. Oluşan bu kamusal alan terk edildiği oranda, mahrem ilişkilerin temelini oluşturduğu bir hayat tarzı ortaya çıkmaktadır. Çevre; fiziksel anlamda, kamusalın anlamını köreltmekte ve bu durum şehirlerdeki mekân düzenlemelerine yansımaktadır. Gökdelen ve benzeri büyük ölçekli binaları çizen mimarlar, kamusalın yaşadığı dönüşümle ortaya çıkan güncel hayat tarzına uygun çalışmaktadırlar.[53]

Bu hayat mücadelesi içerisinde bireyin özgürlüğe kavuşması, aile içerisinde somutlaşan toplumsal etkileşim tarzlarını ve özgür kişisel gelişim tarzlarının savaş sahnesi olmaktadır. Kamusal yaşamın bu hale gelmesi aynı zamanda kişilik ve sosyalliğin karşılıklı olarak düşman güçler haline gelmelerine sebep olmaktadır.[54] Sennett, özgürlüğün doğal bir eğilimi olmadığını, özgürlüğün kamusal düzen adı altında görenek kalıplarının karşıtı olarak yapılandırıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Yapabildikleri tek şey, özgürlük neferi şahsın kişisel yaşamını özgürlüğün 'simgesi' ilan etmekti. Özgürlük şiarı molekülün yapısını parçalayan araç olduysa, kamusal yaşama gerçek anlamda kafa tutan şey özgürlük değil, 'sembolik' bir güç olarak bireysel kişilik olmuştur. Sonunda, toplumsal bir ilke olarak bireysel kişilik düşüncesinden, politik ölçüleri*

[52] Sennett, a.g.y., s.330

[53] Sennett, a.g.y., s.39-26-27

[54] Sennett, Richard. Kamusal İnsanın Çöküşü. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.). 5.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2016. s.251

ancak onları savunanlar 'güvenilir', 'inanılır', 'dürüst' kişiler oldukları oranda dikkate alan modern yönelim ortaya çıktı."[55]

1.4.3. Zygmunt Bauman'da Kamusal Alan ve Gerçeklik

Toplumdaki dayanıklı yapıların yıkılması ve katı yapıların dağılması ile arkalarında bıraktıkları boşluğu dolduran kısa ömürlü, geçici şeylerin hakimiyeti, moderniteyi başlatan etkenlerdendir. Bu etkenlerden yola çıkarak Bauman, günümüz kalıcılık ve geçicilik değerlerinden hareketle şunları ifade etmektedir:

"Şu an da değerli olan şey -çözülmesi kolay bağların, geri alınabilecek taahhütlerin ve ömrü, oyun süresinden daha uzun olmayan, hatta bazen daha kısa süren oyun kurallarının yanı sıra- her şeyi tersine çevirebilme, bir kenara atabilme ve bırakılıp gidebilme kolaylığıdır. Ve hepimiz, durdurulamaz bir yeni heyecanlar avının içine fırlatılmış durumdayız."[56]

Aldatılan, kandırılan ve yanlış yönlendirilerek özgürleşme şansını elde edemeyen insanlara karşı beslenen acıma duygusu; yanlış yönlendirilmeden kendini özgür bir biçimde ifade edebilme şansına sahip olanların, bu şansın beraberinde getirdiği risk ve sorumluluklardan kaçan kitlelere karşı ise öfke ve küçümseme duyguları ekmektedir. Artık özgür olmayanlar özgür olmamalarını kanıksamış durumdadırlar.[57] Bir başka şekilde ifade edecek olursak, Herbert Sebastian Agar'ın söylediği gibi*: "Bizi özgür kılan hakikat, genellikle, duymak istemediğimiz hakikattir."*[58]

Bauman'a göre; kamusal alan birey için, kişiselliklerinden bir şey kaybetmeyen kişisel korkuların yansıtım aşamasında kolektif özelliklerden arındırılmış dev bir

[55] Sennett, a.g.y., s.142

[56] Bauman, a.g.y.,. s.16

[57] Bauman, ag.y., s.45

[58] Agar, Sebastian. A Time For Greatness. 1942. Aktaran: Bauman, Zygmunt. Akışkan Modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017. s.45

perdeye yansıtılmaktadır. Kamusal alan, kişisel sırların ve mahrem duyguların herkesin gözü önünde dile getirildiği bir yapıya ulaşmış ancak bu durum bireyselliğin daha da pekiştirilmesine, birbirinin kopyası gündelik hayatların yaşanmasına sebep olmaktadır. Kamusal alana ait olan meseleler kamusal alanı terk etmekte, kişisel sorun ve kamusal meselelerin tartışıldığı diyalog yeri görevini yitirmektedir. Bu koşullar altında bireyin, gerçek anlamda özerklik elde edebilmek için, elzem kaynakları kendi yöneten bireye evrilme ihtimali her geçen gün daha da uzaklaşmaktadır.[59]

1.5. "POST-TRUTH ÇAĞ"INDA GERÇEKLİK

1.5.1. Post-Truth'un Ortaya Çıkışı

David Riesman, insanların kendi içlerinde hissettikleri amaç ve duygulara dayalı eylemlerin olduğu bir toplumla, bu duygu ve amaçların öncelikli olarak başkalarının ne hissettiğine dayalı öteki-yönelimli bir toplumu karşılaştırmaktadır. Riesman, Amerika ve Batı Avrupa'da iç-yönelimlilikten öteki-yönelimliliğe doğru bir kayma olduğuna inanmaktadır. Batı toplumları, öteki-yönelimlilik halinden iç-yönelimlilik benzeri bir hale geçmektedir. İnsanların tamamen içlerine kapandıkları bir durumda iç dünyada neler olduğunu söyleyebilmek, güç bir hal almaktadır. Bu durum kamu yaşamı ile mahrem yaşam arasında, bir kargaşayı ortaya çıkarmaktadır. İnsanlar, sadece kişisel olmayan eylemlerle üstesinden gelinebilecek kamusal sorunlara, kişisel duyguları dahilinde yaklaşmaktadırlar. Bu karışıklık sadece Amerika'ya ait gibi görülmekle birlikte; Amerikan toplumunun bireysel deneyime verdiği değerden ötürü, yurttaşların toplumsal yaşamı kişisel duyguları bakımından değerlendirmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Oysa, günümüzde yaşanan şey, katı bir bireycilikten ziyade, dünyanın ve yaşamın getirdiklerine bakarak ön plana çıkardıkları bireysel duygularla bağlantılı bir kaygı görünümündedir. Bu kaygının kaynağı ise, ulusal sınırları aşmış olan kapitalizm ve dinsel inançlardaki büyük değişimde yatmaktadır.[60]

---

[59] Bauman, a.g.y., s.74

[60] Sennett, a.g.y., s.18

Modern Çağ'a (1650-1967) baktığımızda, insanlık bir ütopya yaratacağına inandığı gerçeği takip etmiştir. Sonuç olarak, bu durum gerçeğin aslında ne olduğu kavgasını doğurmuştur. 1967 yılına gelindiğinde, gerçek iddialarına yönelik kavgaların sonunda gelinmiş, bir kültür devrimi ortaya çıkmış ve toplumun gerçekliğin peşinde koşmayı bırakmasıyla öfkeli hale geldiği görülmüştür. Yeni Postmodern döneme (1967-günümüz) gelindiğinde ise; artık gerçeklere ihtiyaç olmadığına ya da istenmediğine karar verilmiştir.[61]

Postmodern dönemle birlikte; objektif gerçeklerin, kamuoyunu şekillendirmede duygu ve kişisel inançlara yönelik itirazlardan daha az etkili hale gelmesi, post-truth toplumun oratya çıkmasındaki en önemli sebeplerden biri olmuştur. Gerçeğin doğasının bölünmesiyle, gerçekten nefret etmeye başlayan toplum için aynı zamanda nefret söylemi de ortaya çıkmaktadır. Gerçek, artık insanların bu gerçek hakkında nasıl ve ne hissettiklerinden daha az öneme sahip olmaktadır. Objektif gerçeklerin önemli olmadığına dair oluşan inanç, duyguları gerçeklere karşı önceliklendirerek post-truth toplumu inşa etmiştir.[62]

Post-Truth'a kavram olarak baktığımızda; yeni ortaya çıkmış olmamakla birlikte, asıl popülaritesini Oxford Sözlüğü'nün İngilizce'de 2016 yılının kelimesi olarak 'post truth'u seçmesiyle kazanmıştır. Oxford Sözlüğü tarafından Post-Truth; *"belirli bir konu üzerinde kamuoyu belirlemede nesnel hakikatlerin duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili ve daha az önemli olması durumu olarak ifade edilmektedir."* şeklinde tanımlanmıştır. Post-Truth'un yılın kelimesi olarak seçilmesindeki asıl etkenler; Brexit referandumu ve ABD başkanlık seçimleri olmuştur. Kavramın en yoğun kullanılan hali ise; 'post-truth politics' yani 'post olgusal siyaset' şeklinde olmuştur. Post-truth kelimesindeki 'post' ön eki genel kullanımının aksine, önüne geldiği kavramın artık önemsiz, gereksiz kabul görüldüğü bir döneme ait

[61] The Fuel Project. What a 'Post-Truth' Society Actually Means. 2017.

[62] The Fuel Project. What a 'Post-Truth' Society Actually Means. 2017.

olduğunu ifade etmektedir. Yani 'post-truth politics' denildiğinde; doğruların, hakikatlerin, olguların önemini yitirdiği bir döneme işaret ettiği görülmektedir.[63]

Post-Truth ilk olarak 1992 yılında Sırp asıllı Amerikalı oyun yazarı Steve Tesich'in The Nation dergisinde yayımlanan yazısında görülmektedir. Steve Tesich Körfez Savaşı'nı konu edindiği yazısında *"Biz hür insanlar olarak özgürce karar verdik ki, bir tür gerçek-ötesi dünyada yaşamak istiyoruz."* ifadelerini kullanmıştır. Kelimenin popüler bir şekilde kullanımı ise, Ralph Keyes'in 2004'te basılan kitabı *Post-Truth Era* ile olmuştur. Post-truth kavramının öne çıkmasındaki diğer önemli sebepler ise; toplumda ki ekonomik farklılıklar arasındaki uçurumun her geçen gün artması ve bireylerin kendilerine ait özel, güvenli alanlar talep etmesi gibi faktörler gösterilmektedir. Burada asıl mesele; söz konusu bir konuya nesnel açıdan değil de, kişisel çıkarların üstün tutulduğu açıdan bakmaktır.[64]

Bununla birlikte post-truth; sadece yalanlar, katılmadığımız açıklamalar olarak görülmemektedir. Temelde duygusal olarak yönlendirilen bir gündemi takip etmek için; akıl, mantık, gerçekler, bilim, bilgi ve istatistikleri kasten göz ardı etmek anlamlarına da gelmektedir. Bir gerçek, birilerinin duygularını incittiğinde, o gerçeğin üstününün örtülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda; gerçek, bir suçun işlenmesine yol açtığı takdirde, gerçeği konuşanların da susturulması gerekmektedir. Gerçeklerin yeniden konuşulması gerektiğine karar verildiğinde ise, bunun için toplumu gerçekler üzerine yapılandırmak gerekmektedir.[65]

1.5.2. Post-Truth Döneminde Hakikat'in Değersizleşmesi

Modernizm bireylere eleştirel bir bakış kazandırmış olsa da, olaylara rasyonel yaklaşım gösterme artık terk edilerek, verileri kontrol etme, doğrulama ihtiyacı artık duyulmamaktadır. Duygular ve inançlarla hareket ediliyor olması, analitik çözümlemeyi öldürmekte, dolayısıyla da katılaşmış görüşler sorgulanmadan onaylanan bir hal

[63] Oxford Dictionaries. 2016.

[64] Oxford Dictionaries. 2016.

[65] The Fuel Project. What a 'Post-Truth' Society Actually Means. 2017.

almaktadır. Artık bireyler kendi inanç, yargı ve kanaatlerine uygun düşen bilgileri doğru olarak kabul etmekte ve yeni medya teknolojileri vasıtasıyla tekrar tekrar dolaşıma sokma imkânı bulmaktadırlar. Eleştirel düşüncenin daha az geliştiği görece düşük eğitimli kitleler, kendi kanaat, inanç ve yargılarını besleyen liderlerle bir bütünleşme yaşamaktadırlar. Bu aşamada liderin söylediği hiçbir şey eleştirel süzgeçten geçirilmeden güçlü birer hakikat haline gelmektedir. İnançlar, yargılar ve kanaatlerin aklın çok önüne geçtiği bu dönemde hakikatin önemsizleştiği görülmektedir.[66]

Hakikatin önemini yitirirerek değersizleşmesi, aslında gerçek ve ona içkin yargılar arasındaki uygunluğun yok olması ve bunun artık umursanmamasını işaret etmektedir. Yalanın sıkça kullanılıyor olmasından ziyade, kitlelerin bu duruma verdiği tepki daha önemli olmaktadır.[67] Hakikatin önemsizleşmesiyle birlikte artık kitleler, kendi önyargıları, görüşleri ve kanaatleriyle uyumlu olduğu sürece, yalanın farkında olsa dahi, onları hakikatmiş gibi kabul edebilmektedirler. Yalan olduğu açık bir şekilde ortada olan söylemler karşısında kitleler, yalanları sanki doğruymuşçasına kabul etmekte ve savunmaktadırlar.[68]

Hakikatin değerini yitirmesi ve önemsizleşmesinde ki asıl unsur; kitlelere söylenen yalanın kendisinde değil, hiçbir nesnel veri kullanmadan, duygularına yönelik etkide bulunan, doğru ya da yanlış bir takım şeylere inandırıyor olmasında yatmaktadır. Bu hakikate doğrudan bir müdahale olmamakta, hakikati önemsemeyen bir girişim olmaktadır. Bu nedenle; hedeflediği hitap kitlesi rasyonel düşünme yetisi zayıf olan halk kitleleri olmakta ve seçkinleri ikna etme çabası olmamaktadır. Buradan yola çıkarak; post-truth çağ, geniş halk kitlelerindeki mevcut önyargılar ve gerçekliğe dayanmayan düşünceleri güçlendirmeye çalışmaktadır.[69]

---

[66] Alpay. Alpay, Y. Yalanın Siyaseti. İstanbul: Destek Yayınları. 2017. s.19-2

[67] d'Ancona, M. Post-Truth:The New War on Truth and How to Flight Back. Ebury Press. Aktaran: Alpay, Yalın. Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları. 2017. s.28-29

[68] Alpay. a.g.y. 2017. s.29

[69] The Economist. 2016. Aktaran. Alpay, Yalın. Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları. 2017. s.29

Bununla birlikte post-truth, bireyleri sahip olduğu bilgisayar, tablet ve cep telefonlarının başında yakalamakta ve rasyonel akıl yürütme yetisinden, muhakeme yapmaktan, kuşkulanmaktan, hakikate ulaşmak için ihtiyacı olan delilleri aramaktan uzaklaştırmaktadır. Bunu yaparken de; bireyin sevdiği, sahip olduğu önyargılar, kabul edip onayladığı konuları sık sık önüne koymaktadır. Bu mekanizma işleyişiyle; bireylerin kabul ettiği şeyleri bildirmelerini sağlayarak ve var olan kanılarını güçlendirecek gelişmeleri aktarmalarına fırsat vererek, sahip olduğu düşüncelerden kuşkulanmasını engellemektedir. Post-truth; bireyleri, sahip olduğu duygulardan ve inançlarından inşa ettiği filtre balonlarının içerisinde sonsuza dek hapsetmektedir. Bireylerin bu duvarları aşabilmesi için, öncelikle konfor alanlarından çıkarak, bu filtre balonlarını aşmak, gerçeklerin olup bittiği dış dünyaya dönmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmesinin yolu, rasyonel akıl yürütmeden geçmektedir. Nietzsche'in dediği gibi; bunu öncelikle, kendi önyargılarına, inançlarına ve alışkanlıklarına saldırma cesaretini uyandırarak başlayabilmesi mümkündür.[70]

1.5.3. Anlatısal Gerçekler Haline Gelen Yalanlar

Post-truth'tan önce; suçluluk, utanç, mahcubiyet gibi duygularla birlikte gerçekleşen yalan söyleme eylemi, post-truth çağ ile birlikte, hiçbir suçluluk hissedilmeden gerçeği örtbas eden gerekçeler bularak söylenmektedir. Ralph Keyes; yalan söylemenin alternatif bir etik norm haline gelmesiyle birlikte, gerçeğin değersizleşmesine sebep olan bu dönemi post-truth (hakikat sonrası) olarak tanımlamaktadır. Artık içinde yaşadığımız post-truth çağ, etik açıdan bir alacakaranlık kuşağında yer almaktadır. Yalancı olma düşüncesinin üstünü örterek gerçeğin gizlenmesini sağlamaktadır. Bireyler kendilerini etik dışı olma düşüncesinden soyutlayarak, kendi alternatif ahlak yaklaşımlarını oluşturmaktadırlar. Alternatif etik yaklaşımlar denildiğinde; bu terim, gerçeği gizlemenin yanlış olmadığı, yalancı kelimesinin olumsuz bir mahiyetinin bulunamdığı etik sistemlere işaret etmektedir. Keyes'e göre; gerçek yalan söyleme oranları ve tespit edilmesi artık neredeyse hiç

[70] Alpay. a.g.y. 2017. s.52

şaşkınlık yaratmamaktadır. Keyes bu durumu: *"Beyaz yalan dostu bir çağda yaşıyoruz."* ifadesiyle açıklamaktadır. Günümüzde, filmler ve televizyon dizileri senaryolarıyla sürekli yalan söylemekte, yalanlar ve yalancılar bir edebiyat konusu olmakta, gazeteler ve dergiler manşetlerinde yalancılığa yer vermektedirler. Keyes; yalancılığın bir norm haline gelmesi halinde toplumun çökme tehlikesine gireceğini belirtmekle birlikte, bu duruma duyulan kaygı ve yalanın yaygınlaşmasının birlikte yürüdüğünü ifade etmektedir.[71]

Post-truth çağ'da yalan söylemenin artışı, etiğin düşüşünden ziyade doğruluğa yeterince önem vermeyen bir toplumsal bağlamla ilgilidir. Yalancılığa göz yuman koşullar yükselirken, dürüstlüğü teşvik eden durumlar ise düşüştedir. Daha fazla yalanın söyleniyor olması, çağdaş yaşam bağlamının, yalancılığı gerektiği ölçüde cezalandırmamasında yatmaktadır. Bir sosyal sigorta uzmanı, sağlık sigortası maliyetinin Beyaz Saray'ın dile getirdiğinden çok daha maliyetli olduğunu söylediğinde işten atılırken, Monica Lewinsky, Jayson Blair gibi ünlü yalancılar televizyon ve radyo programlarına çıkıp, kitap anlaşmaları ve köşe yazarlıkları yaparak ödüllendirilmektedirler. Post-truth çağ'da; kişinin adı çıkmış bir yalancı, düzenbaz olması onu şöhret sahibi yapabilmektedir. Toplumsal değerler medya odaklı hale geldiğinde, şöhret dürüstlüğü gölgede bırakmaktadır. Yalanların hesabı yapıldığında ise, bedelini hakikat ödemektedir.[72]

Bununla birlikte post-truth çağ'da "normal duruma getirme" mantığı; çirkin, alçaltıcı, ölümcül ve ağıza alınamayacak eylemlerin alışıldık hale gelerek kabul edilme sürecinde yatmaktadır. Bu normal duruma getirme sürecinin işbölümünde; bazı bireyler doğrudan vahşileşerek cinayet işlemekte, diğerleri ölüm makinasını ellerinde tutmakta, başkaları da öldürücü aletler üreterek gelişen teknoloji üzerinde çalışmaktadırlar. Genel

[71] Keyes, a.g.y., s.22-16-17

[72] Keyes, a.g.y., s.28-29

kamunun önünde düşünülemez olanı normal duruma getirmek; aydınların, diğer uzmanların ve ana görüşü savunan medyanın savunma işlevi olmaktadır.[73]

Genişleyerek daha karmaşık bir hal alan toplumda, ahlaki olanı dışsal normlardan içsel kanaate kaydıran etiğe duyulan ihtiyacı da arttırmaktadır.[74] George Simmel'e göre modern koşullarda yalan, daha yıkıcı ve yaşamın temelini sorgulayan bir yapıya dönüşmektedir. Günümüzde yalan bireyler için; Yunan tanrıları, Yahudi babaları, Güney Denizi adalarının hakları için olduğu gibi önemsiz bir günah olarak kabul görmemekte, bu sebeple de modern hayatın düzenlenmesi imkânsız olmamaktadır. Çünkü; içinde yaşanılan modern hayat, bir 'itibar ekonomisi' inşa etmektedir.[75]

Yalan söyleyen ve onları savunan bireyler ise, dürüst olmayan davranışlarının sonuçlarını değerlendirmeye dahil etmemektedirler. İyi niyetle söylenmiş küçük yalanlar da, ahlaken belirsiz bir yapıya bürünmektedir. Ancak zamanla fantezinin gerçek olarak pazarlanması, toplumun bütün olarak gerçeklik zeminini kaybetmesine yol açmaktadır. Oluşan bu ikiyüzlülük toplumsal dokunun bir parçası haline gelirken, hakikat sonrası sakıngan bir toplumu da inşa etmektedir. Bu yalanların toplamı, tek başına dürüstlüğün değil, aynı zamanda dürüstlüğün bir ürünü olan güvenirliği de ortadan kaldıran bir kültür inşa etmektedir. Dürüst olarak tanıdığımız birinin sahtekâr olduğuyla yüzleştiğimizde, ona olan güvenimiz sarsılmakta ve genel anlamda güven duygumuza zarar vermektedir. Güven duyulan birinin söylediği yalanla yüzleşildiğinde ise, bireyler güvendiği diğer insanları da gözden geçirme ihtiyacı duymaktadır. Muhasebe şirketleri, araştırma laboratuvarları, dini örgütler gibi kurumlara güvenirliği sarsıldığında ise, herhangi bir kuruma güvenip güvenemeyeceğini de sorgulamaya başlamaktadır. Nihayetinde de, belli kişilerin güven yıkıcı hakikat sonrası çağa ait davranışları, bireylerin toplumsal sözleşmesini alt üst etmektedir. Yalan söyleme

---

[73] Herman, E. S. Medyada İkiyüzlülük. Çeviren: Nur Nirven. Çizgiyazıları Yayınevi. İstanbul. 2004. s.153

[74] Keyes, a.g.y., s.47

[75] Keyes,a.g.y., s.47-48

davranışı norm olacak kadar sıradanlaştığında, toplumsal sözleşmede yıkıma uğramakatdır. Çocuk istismarcısı rahip ve Watergate gibi örtbas edilen vakalar, yalan söylemeyi kamusal figürler arasında bir norm olarak kabul edilmesine etken oluşturmkatadır. Bu süreçle birlikte bireyler de, hakikat sonrası toplumu mümkün kılar hale gelmiş bulunmaktadırlar.[76]

1.5.4. Post-Truth Siyaset

Politik olanla toplumsal olanı birbirinden ayırmanın neredeyse imkânsız olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Çünkü, politika göbekten bağlı olduğu ekonomi ile birlikte bir çöküş yaşamaktadır. Bu aşamada toplumsalın, politik olanın alanı içerisine girmeye başlamasıyla, politika bir gösteriye dönüşmektedir. Politika, çağımızın gösteri mekanizmalarının himayesi altına girmekte ve politika bir gösteri alanına dönüşmektedir. Politika, bu sahnede en iyi şekilde gerçeği anlatmakla mükellef kabul edilmektedir. Saydamlaşarak, ahlâklı olarak, iyi bir toplumsal temsil ortaya koyması gerekmektedir. Marksist düşüncenin etkisiyle politika ve onun sahip olduğu diğer etkenler tükenmeye başladığı noktada toplumsal ve ekonomik olanın egemenliği ortaya çıkmaktadır. Politika ise bu aşamada toplumsalın aynası olmak zorunda kalmaktadır. Politikanın özerkliği toplumsalın hegemonyasıyla ters orantılı olduğundan, politika toplumsalın saydamlığı içinde yok olmaktadır. Özgürlüğü elinden giden, tarihsel niteliği ve idealliği buharlaşıp yok olmasına sebep olan bütün bunlar toplumsalın sonunu hazırlamaktadır. Toplumsal anonimleşirken bir kitle haline gelmekte ve bu sistem içerisinde adını yitirerek beraberinde politikanın da yok olmasında sahne olmaktadır.[77]

1.5.5.1. Yalanların Gölgesinde Siyaset

Eski toplumlarda insanlara güvenilir etik rehberlik sunan kabile şefleri, şamanlar, komşular, geniş aileler artık olmadığından, günümüzde terapistler, avukatlar ve politikacılar bu rehberliği devralmış durumdadır. İçinde yaşanılan bu etik dünyanın

---

[76] Keyes, a.g.y., s.292-295-296

[77] Baudrillard. Sessiz Yığınların Gölgesinde. Çeviren: Oğuz Adanır. Doğu Batı Yayınları. Ankara. 2017. s.23-24

ahlaki akıl hocaları ve post-truth dönemin davranışlarını belirleyen aktörler, post-truth çağ'ın etik rehberi haline gelmektedirler. Bununla birlikte; etiğin alternatif bir norm haline gelmesiyle, bunun uygulayıcısı pozisyonunda doğrular üzerinde yaptıkları çarpıtmalar ve oynamalar artık bireyler tarafından hoş görülmektedir.[78]

Günümüz iletişim ağı ile insan bedeni, akıp giden zaman ve konuşulan dile dair bütün işlevler, zihinsel bir doyum haline gelmektedir. Önemsiz görülen bir olayın bile tehdit oluşturabileceği öngörüsü, her olayı önceden tahmin edebilecek bir güvenlik sistemi oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum, adına evrensel strateji denilen önlem ve caydırma stratejisini hayata geçirmektedir. Steven Spielberg'ün Azınlık Raporu filminde sunulan öykü bu duruma güzel bir örnek oluşturmaktadır. Filmde yakın gelecekte işlenebilecek suçlar, önsezilere sahip beyinler tarafından tespit edilmekte ve suçlu suçu işlemeden yakalanarak etkisiz hale getirilmektedir. Örnek verilebilecek bir başka film ise: Dead Zone'dur. İnsanüstü yeteneklere sahip olan filmin kahramanı, gelecekte savaş suçlusu olacağını öngördüğü politikacıyı öldürmektedir. Irak savaşının senaryosu da aslında buna benzemektedir. Saddam'ın kitle imha silahlarını kullanacağı iddiası henüz gerçekleşmeden, bu iddia bahane edilerek, suç daha işlenmeden saf dışı edilmeye çalışılmıştır. Sorun suçun gerçekten işlenip işlenemeyeceğini tespit edebilmek olsa da işin iç yüzü hiçbir zaman öğrenilememektedir. Burada önemli olan husus sanal olan suçun, sözcüğün gerçek anlamında cezalandırılıyor olmasıdır. Günümüz politikası bu algıdan ibaret bir hale gelerek, olumlu bir politik iradenin varlığını ortadan kaldırmaktadır.[79]

ABD'nin Başkent'inde gazetecilik yapan Meg Greenfield, politikacıların yalan söylemeye yönelik dürtülerinin, onların gerçek benliklerini yitirme noktasına getirdiğini gözlemlemiştir. Politikacıların kimlik bilgilerini şişirme eğiliminin yanında, gerçekte düşündüklerinden farklı konuşmanın da bir gelenek haline geldiğini söylemektedir. Greenfield, kamusal figürlerin kimliklerini, siyasal imajlarını sürekli değiştirmesinin

[78] Keyes, a.g.y. s.149

[79] Baudrillard. Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği. Çeviren: Oğuz Adanır. Doğu Batı Yayınları. 2015. s.112-113.

zaman içerisinde gerçek benliklerinin yerine süslenmiş versiyonlarının almasına sebep olduğunu söylemektedir. Bir süre sonra gerçekte kim olduğunu unutan kamusal figürler, kendilerinin farklı bir kopyası haline gelmektedirler. Bu durumun sebepleri ise 24 saat görünür olan haber akışlarının kamusal figürü haline gelmiş olmalarıdır. İyi görünüyor olması, iyi konuşuyor olması onların kamera önüne daha fazla çıkmaları için artı değer olmakta ve iyi performans gösterdiklerinde televizyon kanalları bu kamusal figürlerin aldatma sanatlarına onay vermektedirler. Şöhret haline gelen politikacıların, ahlaki standartları cazibe katsayılarının gerisinde kalmakta ve kameralar önündeki estetik duruşu, güçlü bir etik duruşa göre daha fazla oy toplayabilmektedir. Aldatma, yalan söyleme gibi davranışlara olan yargılama şekli, kimin söylediği ya da yaptığı ve o kişi hakkında neler düşünüldüğüne dayanmaktadır. Sevilmeyen, hoş görülmeyen bir kamusal figürün söylediği yalan ise insanlara alçakça gelebilmektedir.[80]

1.5.5.2. Sessiz Çoğunluk ve Politika

Post-truth çağ'da; politikanın asıl mahiyetini yitirmesiyle birlikte, bir temsil formu haline gelmesi, politikayı sürekli güncellenen ve biçimlenen bir yapıya büründürmüştür. Aynı sistem içerisinde olan ama hiçbir şeyi temsil etmeyen, mevcut bir gerçekliği bulunmayan ve toplumsal gerçeklik içinde eşdeğerliği de olmayan bir dönüşüm yaşamıştır. Bununla birlikte politik örgütleri güçlendirebilecek; bir halk, bir sınıf, bir işçi sınıfı, nesnel koşullar gibi toplumsal tanımlar da bulunmamaktadır. Güncel bütün sistemlerin iş gördüğü model, işe yarar tek şey sessiz bir çoğunluktur. Toplumsalın içinde bir hayal ya da toplumsalın içinde hali hazırda bulunan bir simülasyondur. Sessiz çoğunluğun ya da kitlelerin düşsel gönderen olması onun var olmadığı değil, sessiz çoğunluğun artık temsil edilemeyecek bir duruma geldiğini işaret etmektedir. Kitlelerin bir gönderen olmaktan çıkması onların artık temsil edilemiyor oluşuna dayanmaktadır. Sessiz olan bu kitleler sondajlar vasıtasıyla yoklanmakta ancak düşünceleri hiçbir zaman yansıtılmamaktadır. Ne düşündükleri konusunda testler yapılsa da dış etkiler, mesajların ve testlerin bombardımanında bu kitleler kara bir

[80] Keyes. a.g.y. s. 166-167

maden kütlesi halini almaktadır. Artık, ortada sadece açıklanması mümkün olmayan bir toplumsallaşmanın simülasyonu vardır. Sessizliğin anlamı ise buradan gelmekte olup, gerçekte yanıltıcı, kendi adına konuşulmasını yasaklayan ve silah görevi gören bir sessizlik olarak görülmektedir.[81]

Ne tür bir iktidarın etkinliği altında olduğunu bilemeyen kitle, hayali bir politik sınıfın himayesinde düşsel bir gönderen ve simülasyon modeline dönüşmektedir. Ölümün kendisi haline gelen bu kitle, politik bir sürecin sonu olmaktadır. Politika, kitlenin içinde irade ve temsil etme gücüne dayalı bir yok oluş sergilemektedir. Kitlenin bu ölümüyle pasif hale gelmesi iktidar için kendinden emin olma halini doğurmaktadır. Böylelikle iktidarın tepkisizleştirdiği kitle, kendi ölümünün göstergesi haline gelmektedir. Sistemin günümüzde, kitlenin pasif konumdan çıkarak konuşmasını istese de, kitlenin tehlike ve toplumsalın tepkisizlik içinde gerilemesi artık engel olmaktan çok uzak görülmektedir.[82]

İnanılabilirlik varsayımı üzerine kurulan politika; kitlelerin eylem ve söylemlere karşı geçirgen olduğu, istatistiklere ait somut veriler halini aldıkları bir yapı üzerinde yer almaktadır. Politikacıların bu varlığın verilerine inandığı yerde politikanın varlığına inanılırlık oluşmaktadır. Ancak politika eğlendirici bir özel eğlence programına dönüşmekte, eski, komik, etkileyici töresel güldürüler biçimini almaktadır. Seçimler halkın gözünde bir televizyon şovuna dönüşmekte ve halk sadece seyirci konumunda yer almaktadır. Baudrillard'ın ifade ettiği üzere; tarihsel olarak bakıldığında kitlelerin hiçbir zaman bilinçli bir yönteme başvurduğu görülmemekte, sorumsuzluğu kabullenerek ölümü seçmekte oldukları görülmektedir. Bir taraf çeşitli anlam oyunlarıyla anlamın egemenliğini kusursuzlaştırmaya çalışmakta, diğer taraf ise bu oyunlara yön değiştirterek nötralize etmekte ve etkisiz hale getirmektedir.[83]

---

[81] Baudrillard. Sessiz Yığınların Gölgesinde. 2017. s.25-26-27

[82] Baudrillard. Sessiz Yığınların Gölgesinde. 2017. s.27-28

[83] Baudrillard. Sessiz Yığınların Gölgesinde. 2017 s.37-38

1.5.5.3. Kitle İletişim Araçlarının Rolü

Medyanın ana görüşü savunması yalnızca haber gündeminde, devletin taleplerine uygun şekilde hazırlanmasında değil, devletin varsayımlarının da kabul edildiği aşamada görülmektedir. Burada medya, devletin sözde varsayımlarını gerçek olarak kabul etmekte ve devletin asıl politikasını ve eylemlerinin ardındaki gerçekleri çok nadir araştırmaktadır. Devletin öne sürdüğü yardımseverlik amaçlarına yönelik herhangi bir karşıt kanıt oluştuğunda bu göz ardı edilmekte ve böylelikle çifte söylem dünyasının temelleri atılmaktadır.[84]

Çifte söylemin böylesine doğal bir hale gelmesi ve teşvik edilmesi sürecinde, medyanın hükümetle kurduğu işbirliği, çifte söylemin kullanılması ve kurumsal hale getirilmesi için son derece önemlidir. Düzenli bir şekilde varlığını sürdüren bu durumun önemli noktası; resmi gündemde ki mevcut üstü örtülü çifte standardı ve çifte düşünceyi izlemesinde yatmaktadır. Bu şirketleşmiş medya düzenine eklemlenen halkı çifte düşünce gelgitine sürükleyen kaynakları, sistematik olarak kullanmanın yanında kendini üstün atfettiği bir güven içerisinde yapmaktadır. Kurulan bu çifte standart düzeni, bilginin sistematik bir şekilde önlenmesi ve bastırılması sonucunu doğal bir şekilde doğurmaktadır.[85]

ABD'de Clinton'ın iktidarda olduğu iki dönemlik süreç; skandallar, krizler ve sonu gelmeyen çekişmeler sonrasında bütün bunların üstesinden mucizevi bir şekilde gelmesiyle tüm dünya için büyük bir medya gösterisine dönüşmüştür. Clinton dönemi, medya kültürü ile internet, sanal kültür ve yeni şöhret kültürünü ortaya seren ileri teknoloji devriminin hızla yayıldığı bir dönemde yaşanmıştır. Medya'da daha önce bir başkan ve eşinin özel hayatı bu denli detaylı araştırılmamıştır. Whitewater skandalının ortaya çıktığı sıralarda Clinton'ın başkanlığı sadece ekonomik ve siyasi yönleriyle değil, aile yaşantısı ve cinsel hayatıyla ilgili bütün ayrıntılarında odak noktası haline gelişine sahne olmuştur. Clinton dönemindeki skandallar, medya kültüründe bilgi ve eğlencenin

---

[84] Herman. a.g.y. s.31

[85] Herman. a.g.y. s. 30

karışmasına, internet ve sanal kültürün yayılmasına, medyanın seyirci ve kâr elde etmek için skandallardan faydalanmasına gerekli zemini oluşturmuştur. Bill Clinton ve Beyaz Saray stajyeri Monica Lewinsky arasındaki seks skandalı, bir dönem uluslararası basının en sıcak haberi haline gelmiştir. Bu bir skandal olarak değerlendirilmesine rağmen Lewinsky ile ilgili ortaya çıkan her haber Clinton'ın popülaritesini arttırmıştır.[86]

Tüm bu skandallara rağmen Clinton'ın ünlü bir başkan olmasıyla birlikte, bu skandal onu kültürel bir ikon haline getirmiştir. Adı lekelenmiş ancak dönemin renkli bir gösterisi olmasıyla, biraz da Amerika'nın ve küresel ekonominin yükselen gelişimi sebebiyle popülaritesi artmıştır. Medya gösterisine şahit olduğumuz bu yıllarda, olumlu bir imaj, hoş bir kişilik, güzel bir gülüş ve iyi bir fiziğe sahip olmanın başarılı bir başkanlık için önemli bir kriter olduğu, Clinton dönemiyle görülmüştür.[87]

1.5.6. Post-Truth Çağ'da Medya Düzeni

Modernizm ile gelişen ve ulusaldan uluslararası ölçeğe ulaşan ana akım medya, hakikate ulaşmak için entellektüellerin yönetimi olan bir düzene sahipti. Yalanların, safsataların ve çarpıtmaların bu dönemde de yapıldığı görülmekteydi, ancak yayınlanan bu sahte haberler, desteklenmek için olgusal verilere dayandırılmakta, rasyonel bir meşruiyet zeminine oturtulmaya çalışılmaktaydı. Sahte bir haber yapılacaksa, akıl, sorgulama ve entelektüel yaklaşım çerçevesinde yapılmaktaydı. Bu aşamada da, geleneksel ana akım medya, post-truth çağın ortaya çıkışını engelleyen bir mekanizma görevindeydi. Sonraları bu geleneksel medya oluşumu içerisinde kendisine yer bulamayan web gazete ve gazetecileri, kendilerini dışlayan sisteme karşı yüklenmeye başlamışlardır.[88] Daha fazla insan birincil haber kaynağı olarak sosyal ağlara yöneldiği

[86] Kellner, Douglas. Medya Gösterisi. AçılımKitap Yyaınları. İstanbul. 2013. s.326-327

[87] Kellner. a.g.y. 2013. s.328

[88] Alpay. a.g.y. 2017. s.41-42

günümüze gelindikçe, uygun verilerle birleştirilen iletişim modelleri bu yeni medya ortamının dinamiklerini keşfetmeye yardımcı olabilen fırsatlar sunar hale gelmiştir.[89]

Medyanın yeni teknolojilerle birlikte geçirdiği evrim, post-truth çağın ortaya çıkmasının en önemli sebeplerinden biridir. Haber kaynaklarının yayılarak çoğalması, yalanların, söylentilerin ve dedikoduların dolaşabileceği daha fazla platformun doğması bu yeni düzenin ortaya çıkışının önemli işaretlerindendir. Bireylerin ana akım medyada ki kaynaklara kıyasla, günümüzde içinde yaşadığı network'te paylaşılan yalanlar anında hakikat görünümüne bürünebilme imkânı bulmaktadır. Artık, bireyler tarafından genel kabul görmüş inançlarla çelişen bir kanıt ortaya atıldığında, bireyler kanıtı kabul etmekten ziyade, hakikatleri görmezden gelmektedir.[90]

Geleneksel ana akım medyanın izinde habercilik yapan internet ve sosyal medya haberciliği, zamanla kendi stilini ve egemenliğini oluşturma fırsatına sahip olmuştur. Ancak bu sefer de geleneksel ana akım medya, internet ve sosyal medya haberciliğinin stili üzerinden yayın yapmaya başlamışlardır. Günümüzde çoğu haber kuruluşu, eskiden kamu yararına yapılan gazetecilikten koparak, fast-food haberlere, 'şok gelişme' başlıkları taşıyan magazinsel ve fotoğraflardan oluşan haberlere bırakmıştır. Haberler gerçek haberler gibi tasarlanmakta, yanlış bildirimlerin yardımıyla site trafiğinin arttırılması için sahte haberler oluşturulmakta ve bütün bunlar sosyal ağlarda geniş bir şekilde yayılma imkânı bulmaktadır. Haber kuruluşları için haberin doğru olup olmaması değil, haberin yayılması daha önemli hale gelmektedir. Yanlışların sadece dijital çağın olgusu olduğunu düşünmek yanlış olmakla birlikte; günümüzde yalanlar, çarpıtmalar, doğruluğu olmayan söylentiler, hakikatlerden daha çok yayılma ve okunma oranlarına sahip olmaktadır. Bunun nedeni ise, yalanların

[89] Nature International Journal of Science. Adam Kucharski. Post-Truth: Study Epidemiology of Fake News. 2016.

[90] The Economist. Art of the Lie. 2016. Aktaran: Yalın Alpay. Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları. 2017. s.41

hakikatlere göre daha ilgi çekici ve heyecan uyandıran bir kültürü yaşatıyor olmasından kaynaklanmaktadır.[91]

Siyaset bilimcisi Julio Teehankee; "cumhurbaşkanlığı başarısının büyük oranda cumhurbaşkanının bir anlatı etrafında uzlaşma sağlama yeteneğine bağlı olduğunu" savunmaktadır. Ancak internetin gelişiyle, oyunun bu kuralları bozulmuş, gerçek dünyamızda alternatif gerçekler erdem anlayışının yerini almıştır. Beraberinde, objektif gerçekler de anlamını yitirmiştir. Sosyal medya kendi başına bir canavara dönüşmüş ve büyüsü altında olan insanlar için; demoktarik müzakerenin yerini, akılsız bir farenin tıklamalarından alan, yeni bir hayata doğru ilerlemektedir. Yeni evcilleştirme formu sağlayan internette, sıradan bir insanın, sanal dünyaya bağlı değilse normal olarak yaşaması imkânsız olduğu anlamına gelmektedir. Politik çıkarımlar artık daha fazla görünür olmaktadır. Örneğin; sosyal medya vatandaşların birbirleriyle iletişim kurma biçimlerini radikalleştirmektedir. Aynı zamanda geleneksel kurumlarda demokratik alanı, makulluğun sınırlarını zorlayabilen viral içeriklerle enfekte ederek, bunları meşrulaştırmaktadır. Varlığı bir ekosisteme benzeyen sosyal medya; sahte bir haber, herhangi bir politikacının kötülüğünü gizleyebilecek ya da şeytanların melek olduğuna inandırarak insanları hapsedebilecek bir virüs görevi görmektedir. [92]

Bugün gerçeği arayan insanlar, artık sınırda yaşamakta olup, yanıltıcı haberler ve çevrimiçi bulunan gerçek bilgileri ayırt etmeleri her geçen gün daha zor hale gelmektedir. Sosyal medya, eski kontrol aygıtlarının endüstriyel çağda yeniden doğuşu görevi görmektedir. Geçmişte, kapitalist toplumlar, güçsüzlere boyun eğdirerek, onların onurlarını gasp etmek için fabrikaları kullanmaktaydı. İçinde yaşadığımız bilgi çağında ise internet; siyasetin hegemonik doğasını güçlendirmektedir. İnsan ilişkilerine verdiği zararla, insan dünyasını basitçe kontrol dışı bir ahlaki bölünmeye dönüştürmektedir. Herhangi bir politikacı hakkında internette yayılan viral yayın sadece adayın itibarını bozmamakta, demokrasinin temel unsurlarına da zarar vermektedir. Algoritmaların konuşma özgürlüğünün yerinin aldığı bu alan demokratik bir yanılsamayı da

[91] Alpay.a.g.y. 2017. s.44-45

[92] Christopher Ryan Maboloc. Social Media in a Post-Truth World. Philippine Daily Inquirer. 2017.

doğurmaktadır. Sosyal medya aynı zamanda bir kutuplaşmaya zemin oluşturmakla birlikte, nefret kültürünü yönlendiren bir motor olarak, güçsüz kitleleri sömürmek ya da toplumdaki insanların hayal kırıklıklarından yararlanmak için kullanılabilmektedir.[93]

Günümüzde trol fabrikaları ve otomatik robotlar tarafından yayılan 'sahte haber' olgusu bir dezenformasyon ya da yalandan çok daha fazlası olmaktadır. Son yıllarda gerçek ve gazetecilik olgusu madeni paranın değersizleşmesi gibi görülmektedir ve kamuoyunun dikkatini, dikkat dağıtıcı unsurlardan önemli gerçeklere odaklamak, güç bir hal almaktadır. Bireyler artık; kendi görüşlerini teyit edenler dışında hiçbir şey görmedikleri veya duymadıkları, 'eko odaları' adı verilen ve sadece kendi görüşlerini yansıtan kapalı bir iletişim ortamında yaşamaktadırlar. Bu sosyal uyumu inşa etmek ve tartışmalar için çerçeve sağlamak adına, medya kurumları, bir tarafta kitleleri kuşatmış halde hazır bulunmaktadırlar.[94]

[93] Philippine Daily Inquirer. Christopher Ryan Maboloc. Social Media in a Post-Truth World. 2017.

[94] openDemocracy. Andries Du Toit. Beyond Fact-Checking: The Media, Populism and Post-Truth Politics. 2017.

2. MEDYA'DA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH

2.1. GELENEKSEL MEDYA'DA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH

2.1.1. Geleneksel Medya'ya Genel Bakış

İnsanın toplumsal hayattaki varlığı ile kurulan iletişim yine bu toplumsal yaşam içindeki koşullara bağlı olarak farklı biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Teknolojik araçlar vesilesiyle ortaya çıkan kitle iletişimi kavramı, teknolojide yaşanan her gelişmeyle toplumsal bilinci de etkiler hale gelmektedir. Kitle iletişimi içerisindeki: *"Kitle denilen insanlar, kitle iletişim örgütlerinin ürettiği ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla dağıttığı içerikleri çeşitli formatlarda satın alarak ya da satın almadan tüketen insanlardır."* Radyo, televizyon, sinema ve basın gibi araçlarla gerçekleştirilen bu kitleye özgü iletişim tarzı; kapitalizmin tekelci kimliğinin 19. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkmasıyla, toplumsal üretim ve yeniden üretimin önemi yadsınamaz bir parçası haline gelmektedir.[95]

Telgraf, mevcut enformasyon tanımına son vermiş ve kamusal söyleme bir anlam kazandırmıştır. Bağlamsız enformasyona bir meşruiyet kazandırmış, enformasyonu bir meta haline getirerek; yararına ya da anlamına bakılmaksızın alınıp satılabilecek bir şey haline getirmiştir. Telgraf ile matbaanın ortaklığı, enformasyonu bir meta haline getirmiştir. Telgraftan önce çıkan ucuz gazeteler, akla dayalı politik düşüncelerden ve günlük ticari enformasyondan meydana gelen haber geleneğinden uzaklaşmış, sayfalarını çoğunlukla seksle ve ilgili sansasyonel olaylarla doldurmuşlardır. Bunun yanında gazetelerde yer alan enformasyon; okurların hem kendileriyle hem de içinde yaşadıkları toplulukla ilgili günlük işlerinde karşılaştıkları problemleri çözmeyle ilgili olmuştur. Basılı sözün egemenliğindeki bir kültürde, kamusal söylem daha bütünlüklü, olguların düzgün biçimde düzenlendiği, fikirlerle

[95] Yaylagül, Levent. Kitle İletişim Kuramları. 3. Basım. Ankara: Dipnot Yayınları. 2010. s.13-14

karakterize edilen bir yapı söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede yaşayan bir topluluk, aynı zamanda bu söylemi kavrama yeteneğine de uyum sağlamaktadır[96]

Thompson Kitle İletişimini; *"iletişimle ilgili bilgilerin iletilmesi ve depolanması yoluyla, simgesel malların/formların (yazılı, görsel ve işitsel eserlerin) kurumsal üretimi ve yaygın dağıtımı*" olarak tanımlamaktadır. Bu tanımıyla Thompson, kitle iletişiminin simgesel formların metalaşması için üretim yapan kurumlarla ilişkisine vurgu yapmaktadır.[97] Oskay, yüz yüze kurulan iletişimdeki iletiyi kodlarken bireyin yaptığı simge seçimi, iletişimde etkinliği artırmak için kuramsal bilgilerden yararlanma gibi işleri kitle iletişimde gazete, radyo ve televizyonun bir kuruluş olarak yaptığını ifade etmektedir. Dünyanın her yanından gelen enformasyonu işleyen geleneksel medya araçları; bu enformasyonları toplamakta, yorumlamakta, tasnif etmekte, karşılaştırmakta, değerlendirmekte ve yeniden işleyerek yayımlamaktadırlar. Bireyler bu araçlarla, gerçek dünyanın aslına dair belli kesitleri, medyanın uygun gördüğü görünümü ile uygun gördüğü kadarıyla, medya aracının kendisine göre inşa ettiği meslek etiğine göre işlenmiş haliyle, kendisine sunulan dünyayı yaşamaktadırlar.[98]

2.1.1.1. Kitle İletişim Kuramları Bağlamında Geleneksel Medya

Medya sosyalleşmiş iletişimin başlıca kaynağı olup, medyada vuku bulan süreçlerle, kamusal zihnin çerçevelenmesine etki etmektedir. İletişim araştırmaları, medya ve insan arasındaki ilişkide, yurttaşların benliklerini algılamalarına aracı olan haberlerin gönderilmesinde ve alınmasında üç önemli süreç tanımlamaktadır: gündem belirleme [agenda setting], işlemeye hazırlama [priming] ve çerçeveleme [friming]. Gündem belirleme, mesaj kaynağının izleyici/takipçilerin mesajın içeriği ve biçimine daha fazla dikkat göstereceği öngörüsüyle belli bir enformasyona özel bir önem atfetmesini ifade etmektedir. Gündem belirleme araştırmaları, medya kurumlarının izleyicilere nasıl düşüneceklerinin doğrudan söylemeseler de neyi, düşüneceklerini

[96] Postman, a.g.y., s.64-78-79-81

[97] Thompson, John B., Kitle İletişimi, Simgesel Mallar ve Medya Ürünleri. Antony Giddens (Ed.). Sosyoloji: Başlangıç Okumaları. Günseli Altaylar (çev.). 4.Basım. İstanbul: Say Yayınları. 2014. 418-422. s.419

[98] Oskay, a.g.y., 2014, s.52

etkilemekte önemli bir rolü olduğunu varsaymaktadırlar. Gündem belirlemeyle ilgili araştırmalar; özellikle siyasal/politika meselelerine ilişkin kamusal bilincin, bu meselelere ulusal medyada yer verilme düzeyiyle yakından bağlantılı olduğunu, ayrıca izleyicilerin gündelik hayatıyla ilgili meselelerde medyanın gündem belirlemesi, özellikle öne çıkmaktadır. İşlemeye hazırlama ise, belli meselelerle ilgili, izleyicinin hafızasında yer eden haberlerin yayılıp diğer meselelerle ilgili görüşleri ve tavırları etkileyebileceği varsayımını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, bir mesele ne kadar sık ele alınırsa, insanların siyasal değerlendirmeler yaparken haberde sunulan enformasyondan yararlanma olasılıkları da aynı düzeyde artmaktadır. Çerçeveleme süreci ise; zihnin harekete geçirilmesinde temel mekanizmalardan biri olmaktadır. Çünkü medya tarafından aktarılan bir anlatının yapısı ile beynin nöral ağları arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Çağrışıma dayalı nöral ağlar olan çerçeveler, mesajı gönderenin seçtiği bir eylem olarak kimi zaman bilinçli, kimi zaman tesadüfi, kimi zaman ise sezgisel olmaktadır. Fark edilebilir, anlaşılabilir, ezberlenebilir ve duygusal olarak anlam yüklü sözcüklerin kullanıldığı çerçeveler kültürel olarak daha fazla yankı uyandırmaktadır. Örneğin çerçeveler, terörizm paradigması gibi güçlü bir duygusal içeriğe sahip anlatıyı tekrarlayarak, ölümü çağrıştırıp korku uyandırabilmektedir. İnşa edilen bu gündem belirleme döngüsüne, ikinci seviyeden siyasal elitler ve birinci seviyeden yabancı elitler de sızmakta, siyasal elitlerden alınan mesajlara istinaden kamuya çerçeveler sunan medyaya ulaşmaktadır. Kamuoyuna sunulan bu çerçeveler, medya ve kişilerarası ağlar aracılığıyla yayılarak insanların zihinlerinde harekete geçirilmektedir.[99]

Sanayi devrimi ve sonrasında ortaya çıkan toplumu anlama çabası; yabancılaşmış bireylerden oluşan kitleleri ortaya çıkarmıştır. 19. yüzyılın başından İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süreçte kitle hareketlilikleri ortaya çıkmış ve kitleler üzerinde kitle iletişim araçlarının büyük bir ikna gücünün olduğu yönünde kanaatin gelişmesine sebep olmuştur. Harold Lasswell kitle iletişim araçlarının

[99] Castells, Manuel. İletişim Gücü. Ebru Kılıç (çev.). 1.Basım. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2016. s.196-197-198-202

propaganda amacıyla kullanıldığı, kamuoyunun bu kitle iletişim araçları vasıtasıyla oluşturulduğu ve etki altına aldığı görüşünü benimsemiştir. Ekonomik, siyasal etki alanına sahip seçkinler kitle iletişim araçlarını kullanarak bu kitleleri yönlendirmektedir. Kitle iletişim araçlarının etkisi bu iletişim sürecinde aracı olarak karşımıza çıkan kamuoyu –kanaat- önderlerinin etkisine bağlı olmaktadır. Kamuoyu önderleri bu kitle iletişim araçlarından gelen bilgileri yorumlayarak, mesajı yeniden biçimlendirmektedirler. Toplumda güven ve saygıdeğer bir konuma sahip olmaları sebebiyle, etkinlikleri son derece güçlü olmaktadır.[100]

Medyayı, Ekme Kuramı ile değerlendiren George Gerbner; mesaj sistemlerinin, toplulukların varoluşuyla, sahip olduğu değerler ve gerçekler hakkında ürettiği toplumsal yargılarla ekilen yapılar kavrayışı üzerine temellendiğini ifade etmektedir.[101] Herhangi bir gazetede okuduğumuz haber metninin ve arkasındaki işlenmiş ilk haber metnini gönderen olay yerindeki muhabirin yazdıklarıyla, olay gerçek oluşumundan uzaklaşmış olmaktadır. Birden fazla kişinin işbölümü çerçevesinde oluşturduğu bu haber, bilinç endüstrisinin endüstriyel bir ürünü konumundadır. Olay değişmemiş olsa da; olayın ürünleştirilmiş hali değişmekte ve etkilerde bu doğrultuda değişmektedir.[102]

Kellner, 1940'lı yıllarda televizyon ilk kez izleyicisiyle buluştuğundan beri, tüketicilere yaşam tarzları ve değerler benimseterek tüketim gösterisinin inşasını yapmış olduğunu söylemektedir. Bu dönemde; çeşitli spor gösterilerine, seçimlere ve skandallarla dolu politik gösterilere ekranlarda yer verilmiştir. Medya inşa ettiği tüm bu gösterilerle, insanları tüketim ve ideolojik uygunluk konusunda eğiten, kültürel bir pedagoji şekli olarak karşımıza çıkmaktadır[103] Medya sahip olduğu bu güce; medya

---

[100] Yaylagül. a.g.y., s.53-57

[101] Çığ, Ünsal. Kadife Karanlık 2: Ayna Şövalyeleri. Gül Batuş ve diğerleri. (Ed.). 2.Basım. İstanbul: Su Yayınları. 2011. 11-88. s.33

[102] Oskay, a.g.y., s.53

[103] Kellner, Dougles. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013. s.30-79

kuruluşlarının izleyicinin tutum ve davranışlarını etkileyebilecek iletilerin şekillendirilmesini, mülkiyet aracılığıyla kontrol ederek sahip olmaktadır.[104]

1970'li yıllara gelindiğinde kitle iletişimi araştırmalarında bir bakış açısı değişimi yaşanmıştır. Etki araştırmalarına istinaden; medyanın, hedef kitlenin davranışları üzerine doğrudan etki etmediğini, ama alıcının toplumsal evrene olan bakışını oluşturma biçimini etkilediğini söylemektedirler. Gündem belirleme kuramının varsayımı olan bu söylem, halkın görüşlerinin özdeşleşme ve mimesis yoluyla oluştuğunu ifade etmektedir. Oluşan bu etki habercinin gündemi olarak betimlenirken; medyanın davranış üretmediğini, zihinsel 'gündem' üreterek neyi düşünmemiz gerektiğini dolaylı yoldan gösterek, etki ettiğini söylemektedirler.[105] Postman, televizyona dayalı bir epistemolojinin, kamusal iletişimi ve onun çevrelediği alanı kirlettiğini savunurken; enformasyonları, fikirleri ve epistemolojisi basılı sözlerden ziyade televizyon ile şekillenen bir kültür haline geldiğimizi söylemektedir. Bireyin hayatına giren her yeni teknolojisi, yenisinden yararlanmak üzere eskisinden vazgeçmeye gerek duymaktadır. Medyadaki bu değişim her zaman bir dengeyle sonuçlanmamakta, bazen yok ettiğinden daha fazla şey yaratabilmektedir. [106]

Postman, televizyondaki söylemler ile eğlencenin, bir üst-ideoloji ürünü olduğunu ifade etmektedir. Gösterilen şeyin ya da bakış açısının hiçbir önemi yoktur, en önemli unsur bizlerin eğlenmesi ve haz almasıdır. Cinayet ve şiddet görüntülerinin bireyleri derinden sarsacağı düşüncesi, televizyon muhabirlerinin bu haberleri eğlenceye dönüştürmesine sebep olmaktadır. Haber programları bir eğitim, düşünme ya da katarsis değil, bir eğlence çemberi oluşturmaktadır. Bu haberleri ekrana getirenler, kullandıkları aracın adeta kölesi olmakta ve onun götürdüğü yolda yürümektedirler.[107] Yine

---

[104] Burton, Graeme. Görünenden Fazlası. Nefin Dinç (çev.). İstanbul: Alan Yayınları. s.224

[105] Bourse ve Yücel, a.g.y., s.94-95

[106] Postman, a.g.y., s. 38-39

[107] Postman, a.g.y., s.102

Postman'ın ifade ettiği üzere: *"Televizyonun dünyayı nasıl sunduğu, dünyanın doğru biçimde nasıl sunulacağının da modelini oluşturur."*[108]

Postman; televizyonun, görüntü ve çılgınlığı tehlikeli bir kusursuzluk katına çıkardığını ve telgraf ile fotoğrafın epistemolojik yönelimlerini güçlü bir şekilde ortaya serdiğini ifade etmektedir. Üstelik bunu insanların evlerinin içlerine kadar getirmesinin sonucunda, bireyler yeni epistemolojinin kumanda merkezi haline gelmektedirler. Hayatlarımıza giren yeni teknolojiler, hep var olan enformasyon sorununu temelden sarsmaktadır. İnsanlar eskiden, enformasyona gerçek hayat ortamlarını kendileri kontrol etmek için ihtiyaç duymaktaydı. Artık hiçbir işe yaramayan enformasyonların da görünüşte yararlı olabileceği bağlamları yaratmanın zorunluluk olduğu bir dönemde bulunmaktayız.[109]

Yeni bin yılın içindeki, medya kültürü; ekonomi, siyaset, kültür ve günlük hayatı düzenleyen en büyük etken olmayı sürdürmektedir. Medya kültürü ekonomiye yön verirken, yüksek hayat standartlarını inşa ederek tüketim toplumunun oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bunların yanı sıra medya kültürü, tüketicilerin sorunlarına çözümler sunabildiği gibi yeni teknolojiler de satmaktadır. Teknokapitalizm kültürü içerisinde medya, seyircilerin ilgisini büyük sermayelerin programlarına ve reklamlara çekebilmek için adeta gösteriler yapmaktadır. Oluşturulan bu dramatik ve ihtiraslı medya oyunları, zamanın siyaseti üzerinde belirleyici öneme sahip olmanın yanında, her saniye seyirci kitlesini programlamaya devam etmektedirler.[110]

2.1.1.2. Teknoloji ve Araç Sorunsalı Üzerine Tartışmalar

Mesajları sıradan insanlara ileten bir sistem olarak hizmet veren kitle medyası; eğlendirmek, avutmak, bilgi vermek ve bireyleri toplumun bütününe eklemleyen değerleri, inançları ve davranış kodlarını aşılamak, en önemli işlevleri arasında

---

[108] Postman, a.g.y., s.107

[109] Postman, a.g.y., s.89-91

[110] Kellner, a.g.y., s.7-8

bulunmaktadır.[111] Bununla birlikte kitle medyası; bireyleri gündelik hayat içerisinde karşılaştığı sorunlara çözüm ararken danıştığı büyüklerinden ve komşularından koparmakta; toplumdaki yeni kurumlar olarak karşımıza çıkan gazeteler ve kitaplara başvuran bireyler inşa etmektedir.[112]

Teknolojik gelişmelerle bireyin hayatına giren her medya, kendi doğasıyla toplumu şekillendirirken, iletişim içeriğini ikinci plana atmaktadır. Jerome Agel, öncelikle medyanın bir dış etken olarak nasıl işlediğini bilmemiz gerektiğini söylerken, sosyal-kültürel değişimleri anlayabilmenin ancak bu şekilde mümkün olabileceğini ifade etmektedir. McLuhan'nın 'araç iletinin kendisidir' ifadesinden yola çıkarak; medyanın, kişisel, politik, ekonomik, estetik, psikolojik, ahlaki, etik ve sosyal sonuçlara derinden nüfus ederek; dokunulmamış, etkilenmemiş ya da değişmemiş tek bir parçanın bırakılmadığından, araç iletinin kendisi olma haline gelmiş olduğunu açıklamaktadır.[113] Dilin kendisi nasıl bir düşünceye ihtiyaç duymaktaysa her araç da (medium) düşünceye ihtiyaç duymaktadır. McLuhan'ın "araç mesajdır" demekle kast ettiği şey de; bu aracın düşünceye, ifadeye ve duyarlılığa yeni bir yönelim kazandırarak kendine özgü bir söylem tarzını ortaya çıkarıyor olmasından kaynaklanmaktadır.[114]

McLuhan'nın olumsuz eleştirilere de maruz kalan araç teorisine yönelik Raymond Williams; bunun bir teknolojik belirlenimcilik olduğunu, teknolojinin kâşifleri tarafından gerçek dünyaya bırakılmasıyla yaşam tarzlarımızın alanına sızıp hükmetmeye başladıklarını varsaymaktadır. Williams, algılarımızı genişleterek, sosyal ilişkilerimizin yapısını değiştiren medya teknolojilerinin, devrimci gücü hakkında McLuhan'nı saptırma yapmakla suçlamaktadır. Williams kısaca, icat edilen her bir

---

[111] Chomsky, Noam ve Herman, Edward S., Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politiği. 2.Basım. İstanbul: BGST Yayınları. 2012. s.72

[112] Oskay, a.g.y.,s.105

[113] Agel, Jerome (Ed.). Medya Mesajı, Medya Masajıdır. İstanbul: MediaCat Yayınları. 2012. s.26

[114] Postman, a.g.y., s.19

teknolojinin henüz keşfedilmeden önce özel bir amaca hizmet etmek üzere öngörüldüğünü öne sürmektedir.[115]

Postman, teknoloji ve araç arasındaki ayrımı şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Beyin zihin için ne anlam taşıyorsa, teknolojinin de araç (medium) için o anlamı taşıdığını söyleyebiliriz. Beyin gibi teknoloji de maddi bir aygıttır. Zihin gibi araç da (medium) fiziksel bir aygıtın gördüğü yararı anlatır. Teknoloji özgül bir sembolik kod kullandıkça, özgül bir toplumsal ortamda yerini buldukça, ekonomik ve politik bağlamlara adımını attıkça bir araç (medium) haline gelir. Başka bir deyişle, teknoloji basitçe bir makinedir. Araç (medium) ise bir makinenin yarattığı toplumsal ve entelektüel ortamdır."*[116]

Konuyla ilgili olarak Baudrillard; insanın sanal mekanizmaya gömüldüğü anda, insanla makine arasında bir farkın kalmadığını ifade etmektedir. İşlemsel sürece baktığımızda aslında iki tarafta da makine yer almaktadır. Yani makine ve makineleşmiş insan bulunmaktadır. Kullanıcı tamamıyla makinenin bir parçası haline gelmiştir demek, yanlış olmamaktadır. Çünkü, makinenin yapılandırarak sanal bir gerçekliğe dönüştürdüğü insan, makinenin işlemsel bir ikizi haline gelerek, artık onun gibi çalışır hale gelmektedir.[117]

2.1.1.3. Geleneksel Medya ve Kamusal Alan

İnsanlarda süre giden ilkel merak duygusu, sohbet programlarına olan bağımlılığı doğurmuş olup, bu merak duygusunu bireyin kendisini tatmin için kullanma hırsının bir uzantısı olduğunu varsaymak ise yanlış olmaktadır. Araçların yoğunluğu ve hedeflerin belirsizliğinin toplumda doğru orantıda ilerlemesine dair oluşan soruları, bu

---

[115] Williams. R. Television: Technology and Cultural Form. London:Fontana. 1974. Aktaran. Dan Laughey. Medya Çalışmaları: Teoriler ve Yaklaşımlar. 1.Basım. İstanbul: Kalkedon Yayınları. 2010. s.35

[116] Postman, a.g.y., s.98-99

[117] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.75-76

sohbet programlarından çıkarılabilecek derslerle cevaplandırabilmek mümkündür. Kişinin hayatını nasıl en iyi şekilde yaşayacağı ve bunun için nelere ihtiyaç duyduğu, cesaret ve kararlılık arayışı içinde benzer zorlukları yaşayan insanların tecrübelerini görmek önemli bir etken olmaktadır. Sohbet programlarında ayrıca, mahrem deneyimlerle ilgili ifadeler açık bir şekilde dile getirilirken, insanları eğlendirmenin yanında genel kabul görmesini de sağlamaktadır. Sohbet programları sayesinde; sıkça konuşulamayacak bir şey konuşularak normal bir hale gelebilmekte, utanç duygusu veren bir şey itibarlı hale gelebilmekte ve kötü bir sır gurur kaynağı halini alabilmektedir. Bu aşamada da bireyin utanç duyması, saygısızlıkla suçlanması ve toplum dışına itilmesine dair çekinceler ortadan kalkmaktadır. Artık kamusal alan, kişisel sorunların sahneye çıktığı, beğeniye sunulduğu ve toplu halde izlendiği bir sahne olarak yeniden tanımlanmaktadır.[118]

Susan Sontag, insanoğlunun Ay'a ayak basmasının televizyondan izlendiği sırada, insanların böyle bir şeyin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağına dair konuşmalarını işitir ve onlara *"İnanmıyorsanız neden izliyorsunuz?"* diye sorar. İnsanlar ise televizyona bakmaya, televizyonu izlemeye gelmiştik cevabını verirler. İnsanlar o an oraya ekrana yansıyan Ay'a değil, sadece Ay'ı gösteren ekrana bakmaktadırlar. Yani baktıkları şey mesaj değil, imge olmaktadır. Anlam imparatorluğuna boyun eğenler yalnızca entelektüellerdir ve onlar gerçekliğin uzun bir zaman önce yok olup gittiği bilmektedirler. Bu yüzden ruhen ve bedenen gösteriye yandaş durumdadırlar. Diğer insanlar ise göstergeler imparatorluğuna boyun eğerek yaşamaktadırlar. Bu örneğin anlattığı üzere; özne ve nesne arasındaki ayrımın sanal bir şekilde bulanıklaştırıldığı bir toplum düzeninde etkileşim denilen yapı da önemi yitirmektedir.[119]

Kamusal alana kişiliğin dahil olmasıyla birlikte, kamusal alandaki insanın kimliği de ikiye bölünmektedir. Kamu içinde kendilerini aktif bir şekilde ifade eden azınlıkların haricinde karşımıza çıkan bir başka kimlik ise, izleyicilerdir. Bu izleyiciler,

[118] Bauman, a.g.y., s.111-112-113

[119] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.74

kamusal yaşama aktif bir şekilde katılmaktan ziyade kendi köşelerinde olan biteni izlemektedirler. Kendi duygularından emin olmayan ve kendisini ifade etmenin de kendi iradesi dışında gerçekleştiğine inanan bu izleyiciler, kamusal alanı da terk etmemektedirler. Ancak onun bu kamusal alan içinde oluşu toplumsal varlığından çok kişiliğiyle bağlantılı olmaktadır.[120]

Elektronik iletişim kültürü kamusal yaşama dair fikrin önemini yitirmesine sebep olan araçlardan biridir. Medya, farklı toplumsal gruplar arasındaki bilgi alışverişi ve birikimini arttırırken, bu süreçte fiziksel bağ kurmanın önemini de ortadan kaldırmıştır. Radyo ve televizyon çoğunlukla evlerde izlendiğinden mahrem araçlardır, ancak barlarda izlenen televizyon bu mahrem alanın dışında diğer insanlarla gerçekleştirilen bir eylem olmaktadır. Burada medya, kamusallığa ait çeşitlilik deneyimi ve toplumun mahrem sınırlarının dışındaki bir deneyimin yaşanması yönünde aykırı bir hal almaktadır. İnsanların kamusal alandan kopması bu aletlerin çok öncesinde başlayan bir süreç olarak görülmektedir. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yine insanlar tarafından icat edilen bu elektronik medyalar; kişinin kendisini daha fazla bilmek, hissedebilmek adına toplumsal olan bütün kültürel güdülerden kopmasına sebep olmaktadır. Bu elektronik medya aygıtları, toplumsal etkileşim ile kişisel deneyim arasındaki mücadelenin en önemli kozlarından biri halini almaktadır. Elektronik medya, bütün bu yapısıyla birlikte bir kamusal alan paradoksu oluşturarak, yalıtım ve görülebilirlik aracılığıyla bu paradoksu somutlaştırmaktadır. Kitlesel adını verdiğimiz medya, toplumsal yaşam içindeki olan bitene dair bilgiyi durmaksızın artırmakla birlikte kullanıcıların bu bilgileri politik eyleme dönüştürmelerini de ebediyen engellemektedir. Televizyonda izlerken, bir programa yanıt vermek mümkün değildir ancak televizyonu kapatabilme imkânı bulunmaktadır. Ancak televizyona verilen bu tepki gözle görülür bir eylem mahiyeti taşımamaktadır. Televizyonda bir politikacıyı izlerken yanıt vermek isteyen bir izleyici onun söylediklerini kaçıracağından, sessiz olmak zorundadır. Televizyonda izleyicinin pasif oluşu, bu teknolojinin mantığına işlemiş durumdadır. Elektronik medyada oluşan bu pasiflik mantığı, görünürlük ve yalıtılmışlık paradoksunu

[120] Sennett, a.g.y., s.250

doğurmaktadır. Kişiler daha fazla şey görüp, tanık olmaktadır ancak, artık daha az etkileşimli ilişkiye girmektedirler.[121]

2.1.2. Geleneksel Medya'da Gerçeklik ve Post-Truth

2.1.2.1. Geleneksel Medya ve Gerçeklik

Okuryazarlık öncesi toplumların dünyayı denetim altına alma kararlılıkları ve hayat içindeki uygulamaların birçoğu, gerçekliğin kendi kontrolleri doğrultusunda hareket etmesini garanti altına almak için tasarlanmıştır. Gerçekliği, önceden belirlenmiş bir şekilde yönlendirmek yoluyla kişinin buyruklarına uymaya zorlanması, okuryazar olmayan bir kişi için, gerçekliğin bir parçası olmaktadır. Okuryazar olmayan halklar, dünyanın okuryazar halklarına göre, kendilerini içinde yaşadıkları dünya ile özdeşleştirmiş bulunmaktadır. İnsanlar ne kadar okuryazar olurlarsa, kendilerini yaşadıkları dünyadan koparmaları da aynı derecede artmaktadır. Bununla beraber; yerli ya da okuryazarlık öncesi toplumların deneyimlerini anlamakta artık zorlanılmamaktadır. Çünkü; bu deneyimler bireylerin kendi kültüründe elektronik olarak yeniden yaratılmış durumdadır.[122]

Bu aşamada; bireylerin toplumsal yaşam içerisinde tanrının varlığını kaybetmesiyle birlikte, insanlar gerçeklikle baş başa kalmaktadır. Gerçekliğin abartılması ve yaşama dair olasılıkların aynı anda ortaya çıkması, aynı zamanda insanlar için tahammülü zor duyguları doğurmaktadır. İlerlediğini düşünürken insanı ters istikamete sürükleyen bu gidişatın kendisi, aslında bir sonuç olarak görülmektedir. Son derece abartılı ve bir o kadar da kusursuz olması sebebiyle yok olmaya yüz tutmuş, değiştirilmesi güç gerçekliğin yaşamı sarması –ya da çökmesi- bu süreci açıkça yorumlamaktadır.[123] Burton yaratılan bu yeni gerçekçiliği, kurmaca ya da gerçeğe

[121] Sennett, a.g.y., s.356-357-358

[122] McLuhan, a.g.y., s.110-111-68

[123] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. s.17

dayalı bir iletişim parçacığının, seyircinin kendisini gerçekçi ya da gerçeğe benzer şekilde yargılamasını sağlayan bir özellik olarak tanımlamaktadır.[124]

Bununla birlikte; üretim hattında oluşan medya materyallerinin en önemli yönlerinden birinin, gerçeklik fikri ile ilgili olduğu görülmektedir. Bir film için *"pek gerçekçi değildi"* gibi sözler sarf ederek, gazetelerin gerçekten olmuş olaylara yer vermeleri beklenmektedir. Sonuç olarak, medya ürünleri daha inanılır olduğunda ciddiye alınıp, içeriklerin daha kolay kabul edildiğine işaret ettiği için, "gerçekçilik" kavramı önemlidir. Ancak bu fikrin ortaya çıkmasındaki asıl sorun gerçekçilikle ne ifade edildiğine dayanmaktadır. Neyin gerçek, neyin doğru olduğuna dair fikirler üç deneyime dayanmaktadır. Bunlardan birincisi, kültürel deneyimdir. İnsan yaşamı boyunca kültürünün gerçek olarak kabul gördüğü şeyleri öğrenerek, bunları kullanmaktadır. Gerçekçiliğin muhtelif tarzlarına yönelik kural kümeleri, kültüre ait yetiştirme biçimiyle öğrenilmektedir. İkinci deneyim, gerçek yaşamdır. Yani, bir şeyin gerçek olup olmadığına dair karar; görülen, yapılan ve hissedilenler vasıtasıyla verilmektedir. Gerçekçilik, bireyin yaşam deneyimlerindeki olası durumlara göre değerlendirilmektedir. Üçüncü deneyim ise, medyanın kendisidir. Örneğin, Amerikan Kızılderilileri hakkında belgesel izleyen bir kişi, New Mexico'daki Kızılderililer hakkındaki televizyon dramasının gerçekliğini diğer medya materyalinin ışığında değerlendirmektedir. Nihayetinde; yargılarını, başka birinin inşa ettiği bu ikinci el medya deneyimine dayandırmaktadır.[125]

Gerçekliğin oluşturulmasında medya deneyimlerinin bir yansıması olan, reality show ve big brother gibi tele-gerçeklik programlarında, imgenin sıradanlığı ile yaşamın sıradanlığı eşdeğer hale gelmektedir. Her şeyin görülmesi gerektiği ve nihayetinde görülecek hiçbir şeyin kalmamış olması, bütünsel görünürlük denilen olgunun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda da; düşüncelerini açıklamak, konuşmak, sürekli iletişim halinde olmak anlamına gelmektedir. Diana'nın gösteri toplumunun kurbanı olarak ve izleyicilerin ise pasif röntgenciler olarak gösterilmesi aslında

[124] Burton,a.g.y., s.220

[125] Burton,a.g.y., s.119-123-124

Diana'nın ortaklaşa bir gayretle ortaya çıkarılan bir ürünün suç ortağı olmasına dayanmaktadır. Medyanın da etkisiyle, kitleler, kamusal yaşamla Lady Diana'nın özel yaşamının bir reality show'a dönüşmesinde rol oynamışlardır. Paparazziler, medya ve izleyiciler arasındaki etkileşim sürecinde etkin görev alarak, izleyicinin de merak ve arzusuyla birlikte, izleyiciyi aynı zamanda hem kitle, hem iletim aracı, hem iletim hem de elektrik ağının kendisi konumuna getirmiştir. Bu örnekte görüldüğü gibi; kimin oyuncu kimin seyirci olduğuna dair ayrımın bulanıklaşması, herkesin aynı evrende aynı gerçekliği yaşamasına sebep olmaktadır.[126]

Burton, dramatik görüntüler elde etmek adına, Kuzey İrlanda'da bir kadının askerlerle karşılaştırılması için, teşvik edildiği iddialarından yola çıkarak gerçekliğin yapaylığından söz etmektedir. Burton; kamerayı görünce başka türlü davranan insanların, olayın artık gerçek bir olay olmaktan çıktığının bir kanıtı olduğunu ifade etmetedir. Haber görüntülerinin kurgulanma sürecinin, aslında olayın aslıyla ilgili bakış açısının inşa edilmesinin aracı olduğu, açık bir şekilde görülmektedir. Bu noktada inşa etme kavramı, dikkatleri iletişimin ve haberlerin yaratıldığı gerçeğine çekmektedir. Ancak, televizyonun haberleri öyküler oluştururken drama özelliklerini aramakta oluşu onun tamamen yalan söylediği anlamına gelmemektedir. Ama aynı zamanda tamamen doğruyu da söylememektedir. Burton aynı zamanda; net bir doğru ve net bir yanlış mümkün olabilseydi, tek bir haber programın yeterli olabileceğinden söz etmektedir. Yani, bir gerçekçilik ile diğer bir gerçekçilik arasındaki çizgi tahmin edebildiğimizden daha bulanıktır. Gerçek olan şu ki, medyada ne tam anlamıyla bir gerçeklik ne de tam anlamıyla doğruluk bulunmamaktadır.[127]

Medyaya dair en etkili tartışmalardan doğan, önemli sorunlardan biri olan gerçeklik sorunu; medyanın gerçekten düşmanca bir tutum benimseyip benimsemedi ile ilgilidir. Daha çok, savaş zamanında özgürlük davasını zayıflatıp zayıflatmadığı, iktidarda olanları ve özgür kurumları tehdit edip etmediğine dayanmaktadır. Bu noktada, gerçeklik sorununun kanıtlanmış olduğu varsayıldığı için, çok nadir

[126] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.88-89-130-131

[127] Burton, a.g.y., s.143-144-125

tartışılmaktadır. Medyanın önemli oranda izleyici kitlesine ulaşabilenleri büyük kuruluşlardır ve kendilerinden daha büyük holdinglerle bütünleşmiş yapıdadırlar. Medya kuruluşlarının piyasası reklamcılar, ürünü ise izleyicilerdir. Büyük medyalar diye tanımladığımız, aynı zamanda gündemi belirleyen medyalar, izleyicilerini diğer işyerlerine satan kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu sistem içerisindeki gazetecilerin, genel değerleri içselleştirerek bu ideolojik baskıya uyum sağlamaları gerekmektedir.[128] Kendi ilkesinden yoksunlaşan gerçekliğin varlığını eskiden olduğu gibi sürdürebilmesi imkânsız bir hale gelmektedir. Yeniden canlandırma ilkesi muhtelif nedenler yüzünden etkisini yitirmekte ve gerçekliğe artık bir değer kazandıramamaktadır. Bu da gerçekliğin tamamına dair bir zarar oluşturmakta, gerçeklik kendi koyduğu ilkeyi çiğneyerek, kural tanımaksızın bir yayılma sürecine girmektedir. Nesnel gerçeklik ise; yerini her şeyin gerçekleştirilebildiği "bütünsel gerçekliğe" bırakmaktadır. Bu bütünsel gerçekliğin ortaya çıkabilmesi için, gerçek ve gerçekle bağlantılı düşselliğin tümden ortadan yok olması gerekmektedir.[129]

Kompulsif (zorlayan) bir yapı içinde kişiselliği ön plana çıkaran televizyon haberciliği, aslında var olan kişilere ya da kişiliklere dair abartılı bir bilgi üreten yadsımadır. İzleyicinin yanıtlama olanağı, elektronik medya tarafından baskı altına alınmış ve kişiliğe duyulan ilgiyi artırmıştır. İzleyicinin asıl aradığı gerçek yaşamdır ve izlediği şeyin nasıl oluştuğuna dair süreçleri görmek istemektedir. Televizyon, herhangi bir programa katılan politikacının hissettikleri ve duyguları üzerine yoğunlaşarak, izleyicinin odağını buraya çekmekte, tepki göstermeniz noktasında da izleyiciden bir talepte bulunmamaktadır. Sessizliğin saygın bir davranış haline geldiği bu kompulsif yapı, 19. Yüzyılda tiyatro ve konserlere giden kentli izleyiciler tarafından geliştirilmiştir. Günümüzde modern medya ise bu kompulsif yapıyı burjuva sınıfının alanından çıkararak, toplumsal mevkilerden soyutlamış ve tüm izleyenler için teknolojik

[128] Chomsky, Noam. Medya Gerçeği. Abdullah Yılmaz ve Osman Akınhay (çev.). 4.Basım. İstanbul: Everest Yayınları. 2012. s.10-11-12-13

[129] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.14

sonuç haline getirmiştir. İzleyiciden ve onun algıladıklarından hiçbir talepte bulunmayan medya, kişiliğin algılanmasını eşitlik mantığı zeminine oturtmuştur.[130]

Medya kültüründe şöhret sahibi kişiler; yaşadığı zamanın ikonu ve eğlence toplumunun tanrıları olarak görülmektedirler. Medya, tüketici, tıp ve çağın mevcut diğer teknolojileri; insan türünü, insan sonrası bir serüvene sürükleme olasılığını doğurmaktadırlar. Medya inşa ettiği gösteri ile politik ve toplumsal yaşamı şekillendirmedeki rolünü de büyütmektedir. Sansasyonel cinayet davaları, terörist saldırıları, politikacıların seks skandalları medya kültürünün ekranlarında artık daha fazla yer almaktadır. Medya kültürü sadece, insanların zaman ve enerji dilimlerini işgal etmemekte, hayal, örnek düşünce, fantezi ve kimlikler için her zaman olduğundan daha fazla ürün sunmaktadır.[131]

Burton'ın ifade ettiği üzere: *"Çeşitli ürün paketleme biçimleri ile ayrımların gerçeğinden daha keskin olduğuna inanarak toplumsallaştırılmış bulunmaktayız."*[132] Debord kendi ifadesiyle bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Gerçek dünyanın basit imajlara dönüştüğü yerde, basit imajlar gerçek varlıklar ve hipnotik bir davranışın etkili motivasyonları haline gelir. Artık doğrudan doğruya algılanamayan dünyayı uzmanlaşmış farklı dolayımlarla (aracılıklarla) gösterme eğilimi olarak gösteri, görmeyi doğal olarak insanın ayrıcalıklı duygusu –ki eski dönemlerde bu ayrıcalık dokunma duyusuna aitti- kabul eder."*[133]

Sanayi toplumundan kültürün egemen olduğu bir tüketim toplumuna geçilmesiyle, televizyonun en önemli tüketim nesnelerinden biri olduğu görülmektedir. Tüketim kültürünün olgunlaşmasıyla birlikte televizyonun getirdiği bütün yenilikler, her

---

[130] Sennett, a.g.y., s.358-359

[131] Kellner,a.g.y., s.10-19-20

[132] Burton, a.g.y., s.125

[133] Debord, Guy, Society of The Spectacle. 1967. Aktaran: Dougles Kellner. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013. s.22

eve ve bütçeye uygun bir şekilde üretilmektedir. Reklam ve sinemanın da etkilendiği bu televizyon kültüründen, eğitim ve öğretim sistemi de teknolojik gelişmelere ayak uydurmak zorunda bırakıldığından, etkisi altına girmektedir. Neredeyse elli yıl kadar önce elektronik iletişimin etkisinden haberdar olmayan dünya, günümüzde bu iletişim sektörünün eksikliğinde yaşayamayacağı bir toplumsal düzen içerisinde yaşamaktadır.[134] Baudrillard, bizlerin devraldığı mirasın kötülük anlayışı üzerine kurulduğunu, eleştirel bir gerçeklikten ziyade pozitif düşüncenin aşınmasıyla birlikte gerçek dışı bir hal alan, simülasyonun aşınmasıyla da kurgusal bir hal alan gerçekliğin oluştuğunu ifade etmektedir.[135] Gerçeklik ilkesine sahip olan ya da olmayan bir toplumun, kendi ahlak değer ve ilkelerini kaybetmemesi gerekmektedir. Çünkü iyilik ve kötülüğün çok ötesinde ahlak anlayışına sahip olan simülasyon evreninin kendi ahlakçıları bulunmaktadır.[136]

Baudrillard'nin ifadesiyle, medya "gerçekliği" bir "hiper-gerçeklik"tir. Hiper-gerçeklik, rutin gündelik hayattan daha ilginç olan medya tarafından yönlendirilen, günlük hayatı sıradanlığından arındırarak, "gerçekten daha gerçek", yapay olarak inşa edilmiş bir tecrübe dünyası sunmaktadır.[137] Tarzı fark etmeksizin televizyon bağımlıları da, sürekli medya hiper-gerçekliğinin dünyasında yaşamaktadırlar ve medya gösterileri seyircinin günlük hayatına egemen olmuş gibi entegre olmaktadır.[138] Baudrillard'nin bir diğer ifadesiyle:

> *"Zamansal farklılıklar ortadan kalkınca, artık bütünsel işlev yani bir şeyin eksiksiz bir şekilde kendi kedisiyle karşılaştırılabilme özelliği ön plana geçmiştir ki, bu, gerçekliğin bundan böyle yalnızca kendi kendisiyle özdeşleşebilen şeylere ait bir ayrıcalık olduğu anlamına gelmektedir. Kendi*

---

[134] Adanır, a.g.y., s.165-166

[135] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.33

[136] Adanır, a.g.y., s.121

[137] Baudrillard, Jean. Simulations. New York. 1983. Aktaran: Aktaran: Dougles Kellner. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013. s.202.

[138] Baudrillard, Jean. Symbolic Exchange and Death. London. 1993. Aktaran: Dougles Kellner. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013. s.202

kendisiyle özdeşleşemeyen, kendinden farklı görünen hiçbir şey gerçekten gerçek değildir… Doğal olarak bütün bunlar hayâl ürününden başka bir şey değildir."[139]

2.1.2.2. Geleneksel Medya ve Post-Truth

Bilgi akışını denetleyenlerin medyaya erişimi sağlaması medya siyasetinin önemli etkenlerindendir. Mülkiyet ya da sansür yoluyla sağlanan hükümet denetiminden, özel, ticari, medya girişimlerine kadar, medyaya erişim mekanizmalarında kapsamlı bir çeşitlilik gözlenmektedir.[140] Küreselleşmenin de etkisiyle hızla ticarileşen medyanın sunduğu ürünlerin halk tarafından satın alınması, izlenmesi ve kamusal alanın yavaş yavaş yok olmasının, tüketiciler açısından halkın tercihlerini ve özgür seçimlerini yansıttığı çıkarımında bulunmak yanlış bir değerlendirme olmaktadır. 1934'lere kadar gidecek olursak, halka hiçbir zaman yayın haklarının ticari gruplara toplu satışını onaylama ve onaylamama fırsatı verilmediği görülmektedir. Hiçbir egemenliğe sahip olmadığı medya üzerinde halk, nelerin sunulacağına dair patronların ve yöneticilerin verdiği kararlar arasından seçim yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. İnsanların düşük ücretlerle neden çalıştıklarını, yüksek maliyetlerle niçin yetersiz sağlık hizmetleri aldıklarını ve dünyanın dört bir köşesinde kendi adlarına nelerin yapılmakta olduğunu anlamak istemelerine olan inançları için, artık pek de bir sebep kalmamıştır. Halk bu konularda yeterli bilgi edinemiyorsa, bu durum medyayı denetleyen egemen güçlerin başarılı olduğunu göstermektedir.[141]

Erken yaşlarda başlayan eleştirel düşüncenin bastırılması, aslında bireyin yaşadığı toplumdaki tutarsızlıkların bir yansımasıdır. Örneğin, küçük yaşlardaki bir kız çocuğu, annesinin sık sık değerli ahlak ölçütlerinden bahsetmesine karşın, başka bir erkekle serüven yaşadığını öğrendiğinde içtenlikli davranmadığını görerek, tutarsızlığı hissetmektedir. Adalet ve hakikat duygusu incinmiştir ama anneye bağımlı olduğundan,

---

[139] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.27

[140] Castells, a.g.y., s.241

[141] Chomsky ve Herman, a.g.y., s.23

çocuk eleştirel sağduyusunu bastırmak mecburiyetinde kalmaktadır. Bundan kısa süre sonra da annesinin ikiyüzlülüklerini ve sadakatsizliklerini fark etmez duruma gelmektedir. Bu durumda, çocuk için, eleştirel düşünceyi canlı tutmak tehlikeli bir hal alacağından, bu yetisini yitirmektedir. Aynı zamanda, kendisini annesinin saygın ve doğruları söylediğine, anne babasının mutlu bir evliliği olduğuna inanmak zorunda bırakan kültür kalıbının da etkisiyle, bu tutarsızlığın inşa ettiği fikri, kendisine ait bir fikirmiş gibi kabullenmeye hazır olmaktadır. Fromm bu durumu mantıksız ve mantıklı ussallaştırma olarak tanımlamaktadır:

> *"Komşusundan bir kavanoz ödünç alan biri, onu kırmış ve geri vermesi istendiğinde şu yanıtı vermiş: 'Bir kere ben onu sana geri verdim; ikincisi, hiçbir zaman ödünç almamıştım zaten; üçüncüsü de bana verdiğinde kavanoz zaten kırıktı'. Bir de 'mantıklı' ussallaştırma örneği var. A diyeceğimiz biri, müthiş bir mali sıkıntı içindedir ve B adındaki akrabasından borç para ister. B, isteği reddeder ve ödünç para vererek, A'nın sorumsuz olma ve başkalarına sırtını dayama eğilimlerini desteklemiş olmamak için böyle davrandığını söyler. Bu akıl yürütme son derece yerinde görünebilir, ama gene de bir ussallaştırmadır; çünkü B, A'ya nasılsa borç vermek istememiştir ve A'nın iyiliğini düşündüğünden böyle davrandığına inansa da, aslında kendi cimrilik güdüsü bu nedeni uydurmasına yol açmıştır."*

Öyle ki, kişinin söylediklerinin sadece mantıklı olup olmadığına bakmak yeterli olmamakta, kişinin ruhbilimsel güdülerini de hesaba katmamız gerekmektedir. Asıl önemli nokta, neyin düşünüldüğünden ziyade, düşünülen şeyin nasıl düşünüldüğüne bakılması gerektiğidir.[142]

Bunun yanında, bir fikrin iletiliş biçiminin o fikrin içerdiği hakikatle ilgisinin bulunmadığına inanmak, yanılgı olmaktadır. Yazılı sözün dayanaklı, ağızdan çıkan sözün uçucu olması, yazının hakikate konuşmadan daha yakın olduğunu göstermektedir.

[142] Fromm, a.g.y., s.202-203

Yazılı söz "hakikati" temsil ederken, ağızdan çıkan söz bir söylenti olarak kalmaktadır. Ancak sözcüklerde, kendi içerdikleri hakikate ilişkin olarak bir güvence sunamamaktadır. Sözcükler, sadece "doğru mu yanlış mı" sorusunu sormanın gerekliliğine dair bağlamı oluşturmaktadır.[143]

Televizyondaki imgeler ise, dürüstlüğün kendisinden çok dürüstlüğün görünümüyle ilgilidir. Televizyonun dramatik yoğunluğa vurgu yapması, onun duyguları gerçeklere tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Oliver North'un, katıldığı bir televizyon programında, 'vatanı için yalan söyleme hakkını' savunurken gözlerinin dolması, televizyonun "ıslaklığı" sevdiği yönünde gözlemle yorumlanmıştır. North yalan söylemiş olsa da, duygusal açıdan dürüst bir vatansever imajı çizmiştir. Bu durum görsel değerler ölçeğinde değerlendirildiğinde, North yeterince dürüst görünmektedir. Bu örnek, televizyonun izleyiciler için ahlaki açıdan bulanık bir model olduğuna dair açık bir göstergedir. Bu kitle iletişim aracının hakikat sonrasını teşvik edici olmasının sebebi, onun ekranlarında düzenli olarak merak uyandırıcı ahlak dışı dünyaya yer veriyor olmasıdır.[144]

Gerçeğin gizlenmesi bazen, araştırma komisyonları, üst düzey yönetici transferi yapanlar ve gazeteciler için sorun oluşturabilmektedir. Barbara Kopple'ın People dergisine kendisi ile anlattıklarına dair, eski bir erkek arkadaşı şüpheleri olduğunu belirttiğinde, Kopple'ın söylediğinden altı yaş büyük olduğu ve bahsi geçen üniversiteden mezun olmadığı ortaya çıkartılmıştır. Evlilik ilanları da bu aldatmacanın bir parçası olmaktadır. The Times, adayların bilgilerindeki yalanlardan ötürü formları kontrolden geçirmeye başlamış ve birçok yüksek lisans derecesinin yanında olimpiyat madalyalarının da hayal ürünü olduğunu keşfetmesiyle, bir kadının düğününün iptaline dahi sebep olmuştur. Burada efsaneler ve mitlerin bir toplulukta bağlılığa katkıda bulunabildiği gibi topluluk bağlarının yokluğunda ise tam tersi söz konusu olabildiği görülmektedir. Yalan söylemenin kolaylaşması ve güvenin değer kaybetmesi bu bağlama katkıda bulunmaktadır. Çünkü; hiç kimse neyin efsane neyin gerçek

[143] Postman,a.g.y., s.30-31

[144] Keyes, a.g.y., s.233

olduğundan tam anlamıyla emin olamamaktadır. Keyes bu durumu; *"Kabilesi olmayan kabilecilik."* olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında, neyin nesnel olarak doğru olduğunu tespit etmenin güçlüğü, bize yanlış olduğunu bildiğimiz bir şeye doğru deme hakkını vermemektedir. Hakikatin toplumsal bir inşa olduğunun bir kere kabul edilmesinin ardından, yalanın aslında kötü bir şey olamayacağı düşüncesi takip etmektedir.[145]

Değer yargılarının toplumsal bir inşa olduğunu söylemek farklı, mavinin mavi olduğunu bilmemize rağmen onun kırmızı olduğunu söylemek farklı bir şeydir. Biri algı meselesiyken, diğeri aldatmadır. Bu hakikat sonrası kültürün ortaya çıkışı, televizyonun yükselişiyle de bağlantılıdır. Televizyon izleyicisi erken yaşlardan itibaren, bu kitle iletişim aracının yalanlarına, yarı gerçeklerine ve aldatmacalarına maruz kalmıştır. Yeni yoldaşları olan televizyonda gördükleri değerleri özümsemeleri onların televizyon karşısında geçirdikleri süreyle doğru orantılı olarak artmıştır. Bir nesil, televizyonda yayınlanan hileli yarışma programları, Watergate duruşmaları gibi yalanlarla inşa edilmiş içerikleri izlemiştir. Kitle iletişim araçları hakikat sonrasını yaymada elzem bir öneme sahiptir. Bu kültürü yaratan başlı başına reklamlar, reality şovlar, belgesel filmler, haber-eğlenceler, 'gerçeğe dayalı' hikâyeler değildir. Kitle iletişim araçları, doğası gereği olgusal olandan ziyade dramatik olana yöneldiğinden, zamanla kurmaca olmayan programlar dahi kurmaca olanların yöntemlerini benimsemektedir.[146]

Bir tiyatro sahnesinin ve politika sahnesinin ortadan kalktığının kanıtı olan kitle iletişim araçları, aynı zamanda yeniden üretim araçlarıdır. Hem teknolojik hem de içerik olarak bir sahneye benzemeyen ancak gerçekte her şeyi bir sahne gibi göstermeye çalışırken aynı zamanda hiçbir şeyin sahne olmadığını gösteren bir araçtır. Bir bant üzerine kaydedilerek ekrana ulaşan bu görünümler, akıp geçtikleri saydam bir yüzeyden başka bir anlam taşımamaktadırlar. Böylelikle bir simülasyon evreni oluşturan kitle iletişim araçları, anlam ve içerikler arasındaki dengeyi kurmayı amaçlamaktadır. Bir savaş görüntüsü ve deterjan reklamını karşılaştırıldığında, duygusal ve düşsel açıdan

[145] Keyes, a.g.y., s.82-188

[146] Keyes, a.g.y., s.190-191-229-230

biri diğerinden daha etkileyici olmamaktadır. Eşdeğere sahip olan bu işlemsel görüntülerin, aslında sistemin yerli yerinde olduğunu kanıtlama çabasının dışında bir işlevi bulunmamaktadır.[147]

Gerçeklik evreni içerisinde yaşanmış ve bitmiş olan her şey simülasyon evreninde tam tersine dönmektedir. Sanıldığının aksine bu evrende, toplumsal ve kültürel anlamda her şeyin eskisi gibi devam ettiği düşüncesi bir yanılsamadan ibarettir. Toplumun, çalışma ve üretim düzeni içerisinde yaşayan bir kültür olduğu imajını oluşturmak ve yitip giden anlamların aslında ölmediğini kanıtlama çabası içerisinde bu evren büyük bir mücadele sarf etmektedir. Sistemin gerçekliğini yitirmesiyle sonunun geldiğini inkâr etmesi, daha fazla televizyon programı, daha çok eğlence, kültür programları, filmler üretilmesine sebep olmaktadır. Televizyon ekranına bakıldığında bir gün içerisinde yüz binlerce görüntüye tanık olabilme imkânı vardır. Ancak, düğmesine basıp kapatıldığında çevrede ve dünyada hiçbir şeyin değişmediği fark edilmektedir. Gerçekte var olan eylemsizlik durumunu gizlemek amacıyla oluşturulan bu sistem, Batı tarafından, diğer taraftakiler üzerinde oluşturmaya çalıştığı hız yanılsamasında yatmaktadır.[148]

2.2. YENİ MEDYA'DA GERÇEKLİK VE POST-TRUTH

2.2.1. Yeni Medya Kavramı

İletişim, eğitim ve teknolojiye sahip olmanın bir güç olduğu günümüz çağında, dijital kültürün içindeki bireyler, bu güçlerin tamamına sahip konumundadırlar. [149] Castells, Hamelink, Mattelart ve Tomlinson gibi yazarlar yeni iletişim teknolojilerinin kültürü ticarileştirdiğini, kamusal iletişimin de bu nedenle zarar gördüğünü ifade etmektedirler. Bunun yanında, başka yazarlar, interneti sınırsız bir hareket olanağı sağlayan araç olarak kabul etmek yerine, internet ve benzeri yeni iletişim

[147] Adanır, a.g.y., s.32-33

[148] Adanır, a.g.y., s.34-35

[149] Jordan, T. Cyberpower. London: Routledge. 1999. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.4

teknolojilerinin gözetim ve denetimi şeffaf hale getirdiğini belirterek, internetin özgürlükleri kısıtladığına dair değerlendirmelerde bulunmaktadırlar. Toplumların gözetlenmesi, Eski Asurlulardan itibaren neredeyse her imparatorluk tarafından, enformasyon toplama amacıyla gerçekleştirilmektedir. Enformasyona sahip olmak iktidarın sürdürülmesi için gerekli olduğundan, tarih sahnesindeki bütün toplumlar enformasyon toplumu olarak kabul edilebilmektedir. Enformasyonun toplanması ve depolanması eski çağlarda başlamış olsa da, düzenli ve sistemli bir hale gelmesi erken yeniçağ ile mümkün olmuştur.[150]

Yeni teknolojiler üzerine değerlendirmeler yapan kuramcılar, 1950'lerde sanayi sonrası toplumun ortaya çıkmasıyla birlikte enformasyon toplumu tartışmalarının başladığını ifade etmektedirler. Emek teorisinin merkezinde olduğu sanayi toplumundan farklı olarak sanayi sonrası toplumda, bilgi teorisi elzem bir öneme sahip olmakla birlikte telekomünikasyon ve bilgisayarların stratejik hale geldiği bir toplum düzenini ifade etmektedir. Bu teknolojiler vesilesiyle dünya 'birleşik bir bilgi ağı' haline gelmekte ve bilgi sadece nicel anlamda değil, nitel anlamda da artmaktadır[151] Bu modern dünya olarak adlandırılan çağı Faucault; tahakküm yöntemlerinin yayılması ve rafineleştirilmesinde önemli ilerlemelerin kaydedildiği, işkencenin sürekli gözetimle yer değiştirdiği bir yapı şeklinde tanımlamaktadır. Toplumun sahip olduğu disiplinin, ceza sisteminin tarihine bakan Faucault, iktidarın bu ceza sistemine dayandığını söyleyerek, iktidarı panoptikon düşüncesinden yola çıkarak herkesin her an görülebildiği yapı olarak tanımlamaktadır. Jeremy Bentham'ın buluşu olan panoptikon, her hücrenin birbirinden ayrıldığı, dış pencerelerin içeriğe ışığın girmesine izin veren ve aynı zamanda iç pencerelerin içte yer alan kuleye baktığı bir sistemdir. Merkezindeki kulede bir bekçinin yer aldığı panoptikon, ışıklandırma ve bekçinin gözetlemesiyle işleyen bir mekanizmadır. Görülebilirliğin bir tuzak olduğu bu mekanizmada aslında herkes

[150]Burke, P. Bilginin Toplumsal Tarihi. Mehmet Küçük (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı. 2008. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.4-5

[151] Kumar, K. Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları. Mehmet Küçük (çev.). 2.Basım. Ankara: Dost Yayınları. 2008. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.6

birbirini gözetlemektedir. Gardiyanlarında dışarıdan gözetlendiği bu sisteme dair analizinde Faucault, iktidarın elindeki bu mekanizmanın modern toplumun sahip olduğu tüm kurumlarda; okullar, fabrikalar, hastaneler, üniversitelerde mevcut olduğunu ifade etmektedir.[152]

1990'lı yılların başlarında, ticari bir ürün olarak bireylerin kullanımına sunulmasıyla birlikte internet, diğer iletişim teknolojilerine nazaran daha hızlı yayılım göstermiştir. Radyo, televizyon ve benzeri kitle iletişim araçlarının evrensel anlamda kabul görmesi on yılları almışken, internet mobil telefon teknolojisi ile birlikte hızlı bir ilerleme kat etmiştir. CERN'de görevli bilim adamları tarafından projelerin daha sistematik bir şekilde raporlanması için ortaya çıkan web teknolojisi, halkın kullanıma sunulmasının ardından evrensel bir iletişim ortamı haline gelmiştir. [153]

Sennett, alışkanlıkların ve rutinlerin ortadan kalktığı, eylemlerin anlık ve kısa süreli olduğu bir hayatın hayalini kurmanın, akıldan yoksun bir eylem olduğunu ifade etmektedir.[154] Sosyal medya da arkadaş ekleyip çıkarmak kolay olsa da, etkileşim kurabilecekleri çok sayıda insanın bulunduğu bir alanda, gerçek sosyal becerileri edinmeyi başaramamaktadırlar. Sosyal medyanın bireylere diyalog kurmayı öğretememesinin nedeni, oluşabilecek anlaşmazlıklardan kaçmanın son derece kolay olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak insanlar sosyal medyayı kendilerinden farklı olan insanlarla bir araya gelmek için değil, kendilerine kendi seslerinin yankılarını duyuracakları, kendi yüzlerinin yansıması olan yüzleri görebilecekleri bir çeşit konfor alanı oluşturmaktadırlar. Sosyal medya kullanışlı olmasına rağmen, bu nedenle bireyler için bir tuzak olabilmektedir.[155]

---

[152] Jordan, T. Cyberpower. London: Routledge. 1999. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.7

[153] Eldeniz, L. İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.19

[154] Sennett, R. The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism. New York. W.W. Norton&Co.. 1988. Aktaran: Zygmunt Bauman. Akışkan Modernite. Can Yayınları. İstanbul. 2017. S.48-49

[155] Vesaire. Zygmunt Bauman:"Sosyal Medya Bir Tuzak. Can Koçak. 2016

2.2.1.1. Yeni Medya ve Yeni Medya'da Bilgi

Enformasyon hareketinin niceliğindeki artış, tipografiden önce dahi bilginin görsel anlamda düzenlenişi ve perspektifinin yükselişini desteklemiştir. Kelimesi kelimesine ya da tek başına 'harf' sonraları, metnin içinden geçen ışıktan daha ziyade üstüne düşen ışık ile özdeş hale gelmiş, okuyucunun 'bakış açısı' ya da sabit konumu üzerinde de eşdeğer bir vurgu oluşmuştur: *"Benim durduğum yerden."* Matbaa yazılı sayfanın görsel yoğunluğunu yinelenebilirlik noktasında artırmadan önce bu görsel vurgudan söz edilememekteydi. Matbaa bu oluşum sürecinde, anadilleri kitle iletişim araçlarına, bir nevi kapalı sistemlere dönüştürmüştür. McLuhan'ın bir diğer ifadesine göre: *"Dünya, büyük bir İskenderiye kütüphanesine doğru evrilmek yerine, çocuklar için bilimkurgu ürünlerinde olduğu gibi, bir bilgisayara, elektronik bir beyne dönüşmüştür."*[156]

Enformatik anlamda teknolojik devrim, iş dünyasında ve toplumsal denetimde bilgiyi pazarlanabilir duruma getirmiştir. Metaşalan bilgi, her alandaki veri tabanlarını artırmış, 'satılık' olan bu bilgi tarafların ihtiyaçlarına göre derlenmekte ve formatlanmaktadır. Halk kitaplıkları artık, bilgi depoları olarak baypas edilmekte ve özel bilgi servislerine abone olmayı gerektirmektedir. Kitaplıklar özel olarak denetlendiğinde bilgiye ulaşmak ücretli hale gelmekte ve 'özgürlük' bu durumda amacının dışına çıkmaktadır.[157]

Bireylerin kamusal çıkarlarının iktidar tarafından denetlenebilir olduğu günümüzde, internetin bireyler için, özgürleşimin mümkün olduğu kamusal bir alan yaratacağı yönünde fikir yürüten yazarların sayısı son derece azdır. Eskiden modernliği niteleyen özgürlük, gelişme, ilerleme gibi kavramlar; günümüzde tahakküm ve gerilemeyi ifade eden bir görünüm halini almıştır. Akıl kavramı bu süreçte kendisine

---

[156] McLuhan, a.g.y., s.159-279-49

[157] Herman, Edward S. Medyada İkiyüzlülük. Nur Nirven (çev.). 1.Basım. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi. 2004. s.226-227

rakip olabilecek bütün düşünce kalıplarını ortadan kaldırarak aslında kendi karşıtına dönüşmüş ve toplumsal tahakküme dair yeni biçimlerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Totaliterleşen akıl, tahakkümü elinde bulunduran toplumsal güçlerin elinde önemli bir araç haline gelmiştir. Artık, akıl, bilgi ve teknolojiye dair bütün gelişmeler, özgürlük ve ilerleme yaratmak yanılsamasıyla, toplumsal gerilemeye sebep olarak, us dışı üretim mekanizması kurmaktadır. Bilim ve araçsallaşan akıl, eski toplumlarda var olan din ve benzeri güçlere olan bağlılığı yeniden üreterek mitleştirmektedirler. Bunların yanında demokrasi için önemli bir gelişme olarak görülen internet vesilesiyle insanlar, eskiye nazaran daha çok bilgi edinmekte ve bu bilgiye daha hızlı ulaşabilmektedirler. Coğrafi engelleri aşarak, geniş kitlelere bilgi iletmeye imkân veren internet, bu nedenle demokrasi için önemli görülmektedir. İletişim teknolojilerinin hızla gelişerek çoğaldığı günümüzde iletişim, sistemin kendini yeniden üretebilmesi için araçsallaştırılmış ve yaşamın gerçek bir parçası olan iletişim ise, yerini toplumsal yaşamın içerisinde kurgulanmış bir taklidine bırakmıştır.[158]

2.2.1.2. Yeni Medya ile İletişimin Dönüşümü ve Bilginin Denetimi

Dijital kültürle birlikte iletişimin yaşadığı en önemli dönüşüm, kitlesel iletişimin kitlesel öz iletişime kaymış olmasıdır. Kitlesel öz iletişim; mesaj üretiminin kişinin kendisine ait olduğu, mesaj alımlarını kendisinin yönlendirdiği, elektronik iletişim ağlarındaki içeriği kişinin kendisinin bir araya getirdiği, temelde etkileşime dayalı bir biçimdir. Merkezsiz iletişim ağlarından doğan kitlesel öz iletişim, dijital çağın temel iletişim ortamı haline gelmiş durumdadır. İçinde bulunduğumuz bu dijital çağda örgütlenme biçimini, gün geçtikçe oligopolleşen ve rekabete dayalı bir iş ortamında mevcut küresel multimedya girişim ağları temsil etmektedir. İnternet ortamı da büyük şirket topluluklarının iktidarı altında inşa edilmiş ve hükümetler tarafından da düzenlendiği kabul görse de, iletişimi kuran asıl öznelerin bu iletişimin alt yapısının bir sahibi, yasal düzenleyiciler karşısında bir özerkliğe sahip olması açısından farklı bir iletişim ortamı özelliği taşımaktadır. Bu durumun en göze çarpan sebebi, ağ

[158] Aydoğan, F. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010. s.14-15

teknolojilerinin bireylerin ve örgütlerin kendi içeriklerini üreterek, kısmen büyük şirketler ve bürokrasilerin denetimini aşarak, siber uzayda yaymalarına imkân vermesinden kaynaklanmaktadır.[159]

Kamusal alanın tersine günümüzün iletişim alanı, muhtelif kaynaklardan aldığı girdilerin yanında, bu girdilerin etkileşimiyle de oluşmaktadır. Bu girdilerin kapsam düzeyi, sayıca fazla oluşu ve etkileşimlerinin hızı, etkileşim alanının toplumsal değişim için bir itici güç haline gelmesini etkilemektedir. Siyasal iktidar ve toplumsal düzenin, baskın aktörlerin iletişim süreci üzerinde kurduğu denetimlerin etkisine bağlı olmasının kaynağı burada yatmaktadır. Çok sayıda mesajın olduğu bu evrende aktörler de çok sayıda anlam kurmaktadır. Anlamın kurulmasında bazen anlaşır bazen anlaşamazlar, ancak kitle iletişim paradigması içerisinde karar verici pozisyonda olanların gündemi belirleme stratejisinden büyük oranda bağımsızdırlar. Bu durum iletişim ile iktidar arasındaki ilişkinin belirlenmesini zorlaştırmakta olup, özgürlük, medyanın mührü altından kurtularak dünya çapında insanların kucakladığı yeni bir fırsat olmaktadır.[160]

Dijital çağda bilginin denetimine yönelik verilebilecek çarpıcı bir örnek WikiLeaks deneyimidir. Kamusal bir yapıya sahip olmayan, anonim haber kaynaklarından gelen girdileri yayınlayan küresel bir kuruluştur. WikiLeaks, yurttaşları ilgilendiren ancak hükümetler ve güçlü örgütlerin tekelinde olan bilgilerin, hükümetlerin belirledikleri kriterler uyarınca yurttaşların güçsüzleştirilmesine yönelik bir meydan okumayı temsil etmektedir.[161] Yeni bir tür ağlar oluşturmuş gazetecilik örneği olan WikiLeaks, bilgi sağlayanları korumak adına şifreleme ve güvenliğe dayalı bir sisteme sahiptir. Bilginin kaynağı olan kimliklerin tespit edilmesi riskini ortadan kaldırmak için drop box'a gizli bilgiler bırakma imkânı sunmakta olan, güvenlik teknolojisine sahip bir gazetecilik örgütüdür. Bilgi WikiLeaks'e ulaştıktan sonra, editörlerden oluşan bir ekip kaynağın ve bilginin güvenirliğini incelemekte, bilginin geldiği coğrafyada ki olayları, olguları bu incelemeye dahil etmektedir. Bu nedenle,

[159] Castells. a.g.y. s.1-2

[160] Castells. a.g.y. s.4

[161] Castells. a.g.y. s.14

bilginin geleneksel siyasal merkezler ya da şirket merkezlerinin denetiminin dışında gerçekleştiği bir habercilik anlayışıdır.[162] WikiLeaks'in gizli bilgileri açıkladığı bu yeni habercilik operasyonu, hükümetler ve şirketlerin iç denetim prosedürlerini güçlendirmelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple, güçlüler sürekli kendi denetimlerinin dışındaki özerk ağlar tarafından izlenme korkusu yaşamaktadır. Gözetleyenlerin gözetlendiği bir dönüşüm, dijital çağın iktidar ilişkilerinde köklü değişikliklere sebep olmaktadır.

2.2.2. Yeni Medya ve Kamusal Alan

Toplumsal değişimler hem bireylerin hem kolektiflerin zihinsel dönüşümüne bağlı olmaktadır. Bireysel davranışlar ve kolektifler eylemlerin değişimi, toplumsal anlamda ki kuralları etkileyerek değiştirmektedir. Kültürel değişimler ise, insanın zihninde şekillenen değerler ve inançların bir bütün halinde topluma etki edebilecek kadar değişmesi ile gerçekleşmektedir. Bunun yanında siyasal değişim, oluşan yeni değerlerin toplumun kültürüne yayılarak kurumsal anlamda benimsenmesine sebep olmaktadır. Bu değişimler farklı ve çeşitli toplumsal gruplarda, farklı zamanlarda, farklı hızlarda ilerlemektedir. Tüm farklılaşmalarıyla bu değişimleri içinde bulunduran topluluklar, toplumsal dönüşümün ortaya çıkmasına sebep oluşturmaktadır. Bu değişimler her şeyden bağımsız halde otomatik olarak gerçekleşmemektedir. Bulundukları ortamdaki yaşanan etkileşimler, duygusal ve bilişsel yetileri kullanan toplumsal aktörler yardımıyla ortaya çıkmaktadırlar.[163]

Bir toplumun kendisine özgü iletişim yapısı toplumsal hareketleri şekillendiren en önemli unsurlardandır. Toplumsal hareketler ve siyaset, kamusal alan da doğup burada yaşamaktadır. Kamusal alan: *"toplumsal, anlamlı etkileşimin gerçekleştiği; değerler ve fikirlerin oluştuğu, aktarıldığı ve direnişle karşılaştığı; nihayetinde eylem ve tepki için bir eğitim zemini haline gelen alandır."* Ekonomik gücü elinde bulunduran ve siyasal makamların tarih boyunca toplumsallaşan iletişimi denetlemiş olması bu sebeple

[162] Castells. a.g.y. s.17-20

[163] Castells. a.g.y. s.345

çok önemli görülmektedir. Günümüz ağ toplumuna dayalı iletişim de bu duruma benzemektedir. Kamusal alanda ki mesajlar ve iletişim üzerinde denetim kurma kendisini iktidar oluşturmada göstermektedir. Siyaset medya siyaseti haline gelmekte ve bu durum iş ve kültürel kurumların iktidar ilişkilerine kadar uzanabilmektedir. İktidardaki güçlerin kamusal alanda oluşturduğu imajlar, bireylerin zihinlerinde yeni bir kamusal alanın inşasına müsaade etmemektedir. Bu sebeple toplumlar yeniliklerin, toplumsal değişimlerin önüne set çekmekte ve kendisine sunulan kültürel yeniden üretim döngüsünde hapsolmaktadır. Günümüzde kamusal zihin, bireysel zihinlerin ağlar oluşturmasıyla kurulmaktadır. İletişim ağları bireyin sadece kendisi etrafında değil, o ve diğer çok sayıda ki bireyin hayatları etrafında ağlarını kurmasıyla, artık farklı bir şekilde işlemektedir.[164]

2.2.2.1. Panoptikon'dan Süper-Panoptikon'a

Yeni teknolojilerin bedenlerimizin bir parçası olduğu ve gözetlenmekten kaçamayacağımız yerler olduğunu, panoptikon kavramını sibermekâna uyarlayarak açıklayan Mark Poster, artık gözetlenenlerin gönülllü olduklarını ifade etmektedir. Siber alanla iç içe geçen panoptikon, süper-panoptikon kavramını doğurarak, küresel yapıya sahip uzaklıkların eridiği bir hareket alanı haline gelmektedir. İnsanlar, seyredilebilecekleri bir konuma geldikleri, enformasyon bolluğu etrafında korunaksız bir gözetlenmenin içinde yaşamaktadırlar. Bireylerin bedenleri, bu enformasyonların sınırları içerisinde veri tabanlarının tehdidinde yaşamaya devam etmektedir.[165]

Süper-panoptikon bireylerin alana girebilmeleri için belli vasıflara uygunluk sağlamalarını şart koşmakta ve internet aracılığıyla sosyal hayatımızın tüm hareketlerini dijital kayıtlarla kontrol altına almaktadır. İnternetin toplumda oluşturduğu bu süper-

[164] Castells. a.g.y. s.347-480

[165] Bauman, Z. Küreselleşme. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul. Ayrıntı Yayınları. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Yeni Medya Çağında İnternet. İstanbul. Alfa Yayınları. 2010. s.8

panoptikon ortamı, gözetildiğinin ve bunun tehdidinin farkında olmayan bireyler için gözetlenmek norm haline gelmektedir.[166]

Kamusal alanın yok olmasıyla birlikte, mahrem ve özel olanların toplandığı bir boşluk ortaya çıkmaktadır. Kamusal alanın yerinin artık kişinin yayınlanması alırken, ortak eylemlerin alanı olmaktan uzaklaşarak, kamusal alan bir teşhir mekânı haline gelmektedir. Bu yapı içerisinde kontrol toplumu haline gelen günümüz yaşamı özel bir panoptik yapıya bürünmektedir. Günümüz panoptikon üyeleri yoğun bir iletişim halinde, ağlar kurmaktadır. Dijital panoptikonun en belirgin özelliği, kurulması ve sürdürülmesi için bireylerin kendilerini teşhir etme noktasında aktif olarak yer alıyor olmalarıdır. Teşhircilikle beslenen internet alanında kontrol toplumu, kendi rızasıyla soyunduğunda mahrem alanını kaybetme endişesi, bunları teşhir etme ihtiyacına yenik düşerek mükemmelliğe ulaşmaktadır. Günümüz dünyası bir bütün halinde panoptikon haline hızla gelişme göstermektedir. Panoptikonun dışı kavramı bulunmamaktadır. İçerisi ve dışarısı diye ayırabilecek bir hat bulunmamaktadır. Kendilerini bu topyekûnlük içerisinde özgürlük alanı olarak sunan sosyal ağlar, panoptik biçimlere bürünmektedirler. Özgürlüğe saldırı şeklinde gerçekleşme özelliğinden çok öte, panoptikon günümüzde gönüllü olarak temsil edilmektedir. Dijital panoptikonda bireyler, kendilerini kendi rızalarıyla teşhir ederek aynı anda hem mahkûm hem de kurban konumunda bulunmaktadırlar. Özgürlüğün diyalektiği burada ortaya çıkarak, aslında özgürlüğün bir kontrol olduğu görülmektedir.[167]

Kamusal alan söz konusu olduğunda en çok tartışılan konulardan biri olan sosyal medya, dışarısının oyun dışı kaldığı mutlak bir yakın alan oluşturmaktadır. Bireylerin kendisi ve kendisi gibi olanlarla karşılaştığı bu alan, değişimin yaşanması için gerekli olan olumsuzlukları da ortadan kaldırmaktadır. Söz konusu bu dijital mahalle bireylere hoşuna gideceği şeyleri sunarken, kamusal alanı, kamusal ve eleştirel bilinci de oyun dışı bırakarak dünyayı özelleştirmektedir. Sonuç olarak internet,

[166] Jordan, T. Cyberpower. London:Routledge. 1999. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Yeni Medya Çağında İnternet. İstanbul. Alfa Yayınları. 2010. s.9

[167] Han, Byung-Chul. Şeffaflık Toplumu. Metin Yayınları. İstanbul. 2017. s.54-68-72

uzaklıkların eridiği şeffaflık biçimi olarak, mahrem ve rahatlık alanına dönüşmektedir.[168]

2.2.3. Yeni Medya ve Mahremiyet

Günümüzde ahlaki bir değer haline gelen kişiler arası yakınlık, aynı zamanda günümüzün en önemli çabalarından biri olan bireysel kişiliğin geliştirilmesiyle ilintilidir. Günümüzün söylencelerinden biri ise toplumdaki mevcut kötülüklerin bireyin kişiliği dışında, yabancılaşmaya ait kötülükler olarak görülmesidir. Bütün bunların toplamı mahremiyetin ideolojisini oluşturmaktadır. Toplumsal ilişkiler ne denli bireyin içsel psikolojik kaygılarına yakınlaşırsa, o denli gerçek, inandırıcı ve sahici olmaktadır. Oluşan bu ideolojik yapı, politik olanları psikolojik olana dönüştürmektedir.[169]

Medya kültürünün etkisiyle özel alanın yok olması, günlük yaşantının en mahrem ayrıntılarının da medya gösterisi içerisinde ortaya dökülmesine sebep olmaktadır. Her zaman, her yerde ve her şekilde medyanın gözetimi altında olan bir toplumda, kutsal ve dokunulamaz hiçbir şeyin kalmaması ile özel yaşamda ve kamu hayatında sarsıntıya yol açmaktadır. Medya, her gün özel ve kamusal alanda, kitlelerin izlediği kötü durumlara ve sorunlara ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin; Simpson davasının televizyondan canlı olarak yayınlanması Amerikan toplumunda bazı tabuların çökmesine vesile olmuş ve izleyenler, ırkı sıfatlara, küfürlere, merkez medyanın günlük rutin olaylarıymış gibi bu denli mahrem detaylara, daha önce tanık olmamıştır.[170]

Sennett çağdaş toplumun kamusal sorununu iki yönlü değerlendirmektedir:

"Kişisel olmayan davranışlar ve meseleler güçlü bir heyecan uyandırmazlar; davranışlar ve konular ancak insanlar yanılıp da onları

---

[168] Han. a.g.y. s.54

[169] Sennett, a.g.y., s.327

[170] Kellner,a.g.y., s20

kişilik sorunlarıymış gibi ele aldıklarında heyecan uyandırırlar. Ne ki, bu iki yönlü kamusal sorunun varlığı özel yaşamda sorun yaratır. Mahrem duygular dünyası sınırlarını yitirmektedir. Mahrem alan, insanların kendileri için alternatif ve dengeleyici yatırım sahası haline getirdiği kamuyla dünya tarafından sınırlanmıyor artık. Bu yüzden, güçlü bir kamu yaşamının aşınması, içtenlikle ilgi duyulan mahrem ilişkileri deforme etmektedir."[171]

Mahremiyetin bütün amaçlara hizmet ederek bir gerçeklik ölçütü haline geldiği toplumlarda deneyim iki türlü yaşanmaktadır ve ikisi de amaç dışı olan yıkıcılığa sebep olmaktadır. Birincisi, narsisizmin harekete geçirdiği insani enerjiler, dizgeli ve çarpık bir şekilde insan ilişkilerine girmektedir. İkincisi, böyle toplumlarda insanların birbirlerine karşı "dürüst" olup olmadıklarının sınanması, mahrem ilişkilerde piyasa kültürüne benzer değiş tokuş kıstası halini almıştır. Geçmişten bu güne bakıldığında, sahnede inanılır olan ile sokakta inanılır olan arasında ki bağın, sokakta ki yaşama bir biçim kazandırdığı görülmektedir. Aktörün sahne dışındaki gerçek kişiliğini göstermeden rol yapıyor olması, izleyicilerin de benzer bir amaca hizmet ettiği inanç kodlarını kullanması ile birbirlerini tanıtma ihtiyacı duymadan karşılıklı duygu alışverişinde bulunma imkânı yaratmaktaydı. Maddi yaşam koşulları ise kendini bilme ve tanıtma duygularını boş çabalar olarak yansıtmaktadır. Kurulan bu iletişim, kişisel olmayan bir yapı içinde insanlara sosyalleşebilme araçları temin etmektedir.[172] Günümüzde gerçek içine hile katılmış bir hale gelmekte ve kullarına sahip çıkacak bir Tanrının bile varlığını ortadan kaldırmaktadır. Kendi kaderine terk edilenlerle ayrıcalıklı konuma sahip olanları, aynı yapay dünya altında bir araya getiren adalet düzeni yaratmaktadır.[173]

---

[171] Sennett, a.g.y. s.19

[172] Sennett, a.g.y.,s.21-92-93

[173] Baudrillard, Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, s.64

Dijital çağ ile birlikte kaybolan mahremiyete dair yaptığı araştırmada David Holtzman: *"mahremiyetimiz kutuplardaki buzullardan daha hızlı eriyor; teknoloji onu hukuk sisteminin koruyabileceğinden daha hızlı eritiyor. Bu eğilim belirli bir yolla geri çevrilemez. Mahremiyet, bugün bildiğimiz haliyle, kayıptır."* ifadelerine yer vermiştir.[174] Bu eriyen yapı içerisinde bireyin kendisini dürüstçe ifade etmesi tamamen karşıda ki insanın inisiyatifinde bulunmaktadır. Bunun yanında mahremiyet ve güvenlik açısından bu durumun tam tersini doğurabilecek durumlar da söz konusu olmaktadır. Aldatmaca, bir güvenlik önlemi ya da eğlence olarak teşvik edici bir role bile girebilmektedir. Oluşturulan sahte kişiliklerin kalitesi, yüksek dijital sanat olarak kabul görebilmektedir. İnternet eğlencesinin bir parçası olan bu davranış, gerçeklik yerine simülasyona, dürüstlük yerine hileye teşvik etmektedir. Dijital çağ, aldatma, hile, sahte olanın doğuşu ve benzeri birçok etik dışı unsurun ortaya çıkışını kolay hale getirmektedir.[175]

2.2.4. Yeni Medya ve Gerçeklik

Tarihsel varoluşa baktığımızda bireyin parayla değerlendirildiği bir düzen ideal olarak sunulmakta ve kapitalist düzen kendi gerçekliğini inşa ederken bu tarihten ve onun tüketme tarzından beslenmektedir. Toplumda mevcut gelenekler estetik bir nesneye indirgenmekte, eski toplumların inançları ve değerleri insan eliyle dönüştürülerek kendi gerçekliğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda; kapitalizmle birlikte ortaya çıkan yeni gerçeklik, toplumsalın ölümü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizmin oluşturduğu bu düzene ahlaki bir eleştiri getirmek istendiğinde ise sonuç, kapitalist gerçekliği pekiştirmekten başka bir şey olamamaktadır. Yoksulluk, açlık, savaş gerçekliğin yadsınamaz bir parçası olarak sunulmakta, ancak bu ıstırabın ortadan kaldırılabileceği umudu, kapitalizmin görünüşteki 'gerçekliğinin' aslında öyle olmadığını ortaya çıkarmaya da yetmemektedir.[176] Mark Fisher'ın belirttiği gibi:

---

[174] Holtzman, D. Privacy Lost: How Technology Is Endangering Your Privacy. San Francisco: Jossey-Bass. 2006. Aktaran: Vincent, D. Mahremiyet: Kısa bir Tarih. Çeviren: Deniz Cumhur Başaraner. Epos Yayınları. Ankara. 2017. s.181

[175] Keyes. a.g.y. s.262

[176] Fisher, Mark. Kapitalist Gerçeklik: Başka Alternatif Yok Mu?. Gül Çağalı Güven (çev.). 1.Basım. İstanbul: Habitus Yayıncılık. 2011. s.10-16-25-26

"Kapitalist gerçekçilik, kişinin sınırsızca plastik, her an kendisini yeniden şekillendirmeye muktedir bir gerçekliğe itaat etmesini gerektirir."[177] Postman'nın da dediği üzere: *"Hakikat kendini süslenmemiş bir biçimde göstermez, asla da göstermemiştir."*[178]

Kapitalizmin gölgesinde yaşayan, günümüzün modern toplumlarına baktığımızda ise; realiteye duyulan ihtiyacın, oluşturulan düşsel fantazyaların ürettiği katharsisle doyurulamayacağı kadar yoğunlaşacağını araştırmacılar söylemektedir.[179] Bunun sonucunda; üretilen katharsis, realiteden kaçışı doğurmuş ve bireyin arkasında bıraktığı toplumsal realiteyi değiştirebileceğine olan inancı, doğru inancın iknâsına yenik düşmesiyle birlikte artık kalmamıştır.

Günlük hayat içerisinde, medya araçları vasıtasıyla her an karşımıza çıkan, "gerçeğinden daha gerçek" imgeler, yaşanmış olan gerçekliği katlanılır hale getirmesinin yanında, neyin gerçek neyin gerçek olmadığına dair anlamı da belirlemektedir. Arzu edilen hayat, kitle iletişim araçları vasıtasıyla gördüğümüz hayat olmakla birlikte; yaşanılan hayatı önemsiz göstermektedir. Gerçek değilmiş gibi görünenin yerine yaşadığımız hayat geçmektedir ve ekranlarda görülen imgelerle yeniden biçimlendirilmediği takdirde bu şekilde kalmaya devam etmektedir. Bu düzen içerisinde bireylerin, kendi hayatlarını gerçek kılabilmek adına, hayatlarını her an silinebilir pozisyonda tutabilecekleri, videokaset gibi her an üzerine yenisinin kaydedilebileceği bir malzeme edinmeleri gerekmektedir.[180] Christopher Lasch'ın ifade ettiği gibi:

> *"Modern hayat elektronik imgeler tarafından öyle bir şekilde aktarılıyor ki başkalarıyla ilişkilerimizde, karşımızdakinin eylemleri –ve bizim kendi eylemlerimiz- kaydediliyor ve uzakta, görünmeyen izleyicilere*

---

[177] Fisher, a.g.y., s.63

[178] Postman, Neil. Televizyon: Öldüren Eğlence. Osman Akınhay (çev.). 5.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2014. s.32

[179] Oskay, Ünsal. İletişimin ABC'si. 1.Basım. İstanbul: İnkılâp Yayınları. 2014. s.63

[180] Bauman, a.g.y., s.133

naklen yayınlanıyor veya daha sonra ayrıntılı olarak incelenmek üzere depolanıyormuş gibi düşünmekten ve buna göre hareket etmekten kendimizi alamıyoruz."[181]

Medya aygıtlarıyla gerçekleşemeyen yakınlaşma ise, bireysel tüketicilerin beyinlerinde ve diğerleriyle kurulan sosyal etkileşim içerisinde meydana gelmektedir. Bireyler, medya akışlarından günlük hayatlarını anlamlandırmayı sağlayan kaynaklara dönüşmekte ve bu bilgi kırıntılarından kendi kişisel mitlerini oluşturmaktadırlar. Akılda tutulabilenden daha fazla bilgi ortada olduğunda, bunların konuşulabilmesi için bir teşvik söz konusu olmaktadır. Medya endüstrisi için son derece önemli olan bu fısıltılar, tüketimi kolektif bir hale getirmektedir. Kolektif zekâ oluşumu medyanın gücü için alternatif bir kaynağa dönüşmekte ve yakınlaşma kültürü içerisinde günlük etkileşimlerin de yardımıyla bu gücü kullanmak bireyler tarafından öğrenilmektedir.[182]

Söz konusu yakınlaşma kültürü; her geçen gün daha fazla kişinin bu siber uzaya katkıda bulunmasına sebep olarak, bireylerin bu alanda gerçeği gizlemeye yönelik aşinalık kazanmasına ve somut dünyada da gerçekleri daha kolay gizlemesine imkân tanımaktadır. Aynı zamanda; siber alanda, dürüstlüğü ve özgünlüğü ölçecek araçların geliştirilmesi, yüz yüze iletişim ortamında birbirini tanıyan insanların geliştirdiği yolu, siber uzayın bulması mümkün görünmemektedir. Başkalarının aldatmacalarını tespit etmede, internetin dışındaki somut alanlarda daha iyi olunduğu görülmektedir. Somut bir ortamda söz konusu hislere sahip olmak, yüz yüze olunan kişiye karşı etik bir değerlendirme yapma zorunluğunun olmadığının güvencesini oluşturmaktadır. Ancak internet ortamında böyle bir hissin bulunmaması, interneti kaygan bir ahlaki zemin haline getirmektedir. Bunun yanında siber uzayda temel erdemlerden biri olarak kabul gören topluluk hissi de bulunmamaktadır. Güven olmadan gerçek bir topluluğun oluşturulmasının zor olması, sanal toplulukların geleneksel toplulukların tam tersi olduğunu işaret etmektedir. Çünkü; gerçekleri dile getirmek için

[181] Lasch, Christopher. The Culture of Narcissim. New York. W.W.Norton and Co., 1979. Aktaran: Zygmunt Bauman. Akışkan Modernite. 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017.s.133

[182] Jenkins. H. Cesur Yeni Medya. Nihan Yeğengil. (çev.) 1.Basım. İstanbul:İletişim Yayınları. 2016. s.20

teşvik edici bütün sebepleri ortadan kaldırmaktadır. Bu durumun internet dışında da ortaya çıkması ise, giderek şüphecileşen bir topluluğun varlığını doğurmaktadır.[183]

2.2.5. Yeni Medya ve Post-Truth

"Bilgisiz ve bilgin, bir kere kitle içinde bulununca olayları objektif olarak gözlemlemek bakımından aynı yetenek düzeyine inerler."[184] Gustave Le Bon, akli olan her şeyden sıyrılan kitlelerin, karşılaştıkları şeylere daha kolay inanılırlık gösterdiklerinden söz etmektedir. Le Bon'a göre; hayallerle düşünen kitleler için, olmayacak hiçbir şey yoktur. Akıl dışı, mantıksız birçok hikâyenin, masalın rahatlıkla uydurulup yayıldıklarını anlayabilmek için kitlenin bu özelliğine bakmak gerekmektedir. Sorumluluk duygusundan yoksun olan bu kitleler için duyguların şiddeti, farklı bir kitleyle karşılaşıldığında aşırı bir hal alabilmektedir. Kitle içinde bulunan cahil ve açgözlü bireylerin büyük bir yıkıcı kuvvete sahip oldukları kanaati, onların hiçliklerinden ve iktidarsızlıklarından kaynaklanmaktadır.[185]

İletişim araçları tarafından üretilen bilgiler genellikle kitlelerin soru sormasını engelleyecek şekillerde tasarlanmaktadır. Anlatılan konu en alt düzeyde ki insanın dahi anlayacağı şekilde tasarlanmakta, insanların sorma ihtimali olan her soru anlatılan konu içerisine önceden yerleştirilmektedir. Kendisi için hazırlanan bu basit açıklamaları izleyen kitleler, hiçbir şekilde araştırma yapma gereksinimi duymamaktadırlar. Bu kadar yoğun bilgi paylaşımı etrafında yollarını şaşıran insanlar, bilmeye olan arzularını ve sevgilerini de yitirmektedirler. Modernleşme sürecinde toplumların, kalkınma, uygarlaşma gibi hedefleri terk ederek, ilkel toplumlardaki tüketim merkezli keyif ve mutluluğa benzer bir arayışa girdiği görülmektedir. Ancak bu arayış bireylerin arzu ettiği daha mutlu bir toplum yapısını oluşturamamıştır.[186]

---

[183] Keyes. a.g.y. s.270-271-272

[184] Le Bon, Gustave. Kitleler Psikolojisi. İstanbul: Hayat Yayınları. 1997. s.37

[185] Le Bon, a.g.y., s.36-45

[186] Adanır, a.g.y., s.177-178

Teknolojik gelişmeyle ortaya çıkan yeni yetiler ile duyulardan birinin ya da diğerinin dışsallaştırılması olgusu, oluşan bu kültür başkalaşımının nasıl başladığının bilincine varmak adına önemlidir. Yeni bir teknolojinin başlangıcına tanık olarak onu yaşayanlar, en belirgin tepkileri göstermektedirler. Bunun nedeni ise, göz ya da kulağın teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı duyusal oranlardan etkilenerek, insanlara, yeni bir 'bütünleniş' ya da yeni bir etkileşim kalıbını ifade eden bir dünya sunuyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yeni algı alışkanlığının, başlangıçtaki şokunu yavaş yavaş kaybetmesi, çalışma ve ortak alanlara katılımıyla gerçekleşmektedir. Sürecin en kilit noktası, yeni teknoloji tarafından kurulan yeni algılama modeline, devamında ortaya çıkan ve süregiden bireyin 'uyarlanma' evresinde gerçekleşmektedir. Oluşan bu kültürün içinden ya da dışından bir teknoloji ortaya çıktığında ve bu teknoloji duyulardan birine, yeni bir vurgu ya da üstünlük verirse, bütün duyular arasındaki oranları değiştirmektedir. Günümüzde dişçilerin duyarlılığı ortadan kaldırmak için kullandıkları "audiac" (meydana getirilmiş gürültü); hipnoza benzer bir şekilde öteki duyuları anestetize etmek için bir duyuyu yalıtma ilkesini kullanmaktadır. Bu süreçte duyular arasındaki oranın ortadan kaldırılması, bir çeşit kimlik yitimine yol açmaktadır. Bu deneyimi işitsel bir örgütleniş altında yaşayan kabilesel okuryazar olmayan insanlar, büyünün etkisi altında bir çeşit hipnoz yaşamaktadırlar.[187]

Karşılıklı etkileşim alanının bir özelliği olan "gerçek zamanlılık" (eş zamanlılık); zaman ve olaya ait olan bir ikna aracıdır. Ekranlar üzerinde yaşanan her şeyin birkaç saniyede olup bitmesi, müdahalenin birkaç basit tıklamayla mümkün olması yardımıyla, sanal dünya bireyler tarafından mantıklı görünen şeyleri sanal dünyada mümkün kılmaktadır. Ancak, bu durum olayların gerçekte olması durumunu da ortadan kaldırmaktadır. Her şeyin anında gerçekleşebilme gücü, özgün olayların ortaya çıkmasına ise büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu durum, haber ya da gerçek zamana yönelik şiddet olarak ifade edilmektedir.[188]

---

[187] McLuhan, Marshall. Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsanın Oluşumu. Gül Çağalı Güven (çev.). 4.Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2017. s.35-36-38

[188] Baudrillard. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. s.127

Günümüzde bireyler artık tek yönlü, karşılık verilmeyen sanal bir gelişmenin egemenliğinde yaşamaktadırlar. Bütün dünyayı denetleme gücü olan teknoloji ile mekân sınırlarını ortadan kaldıran, önlem alma zorbalığı ve taviz vermeyen güvenlik mekanizmaları ayrı tutulduğunda, ortaya öngörülemeyenin ortaya çıkması mümkün olmaktadır.[189]

2.2.5.1. 'Post-Truth Çağ'ında İnançların Etkisinde Siyaset

Post-truth dönem asıl gücünü, ekonomik anlamda güçlü sayılmayan toplum kesimlerinin kendilerini itibarlı yurttaşlara dönüştürmeye yönelik verdiği fırsattan almaktadır. Bununla birlikte post-truth, seçkin kesimin elinde bulundurduğu sosyokültürel gücü yıkarak, hem siyaset hem de ekonomik anlamda sahip oldukları ayrıcalıklara ortak olma hareketidir. İfadelerin kitlelerin duyguları ve toplumsal değerleriyle oynayan bir hale gelmesi ile nesnel hakikatin önemini yitirmesine sebep olmaktadır. Ancak kitleler, kurgulanarak manipüle edilen bu hakikatleri sorgulamadan körü körüne savunmaktadır.[190]

Hakikate postmodern yaklaşım ve gerçeği arayış kavramı bugün hukuk bilimcileri tarafından da tartışılmakta olup, bu tartışmalar gerçeğin yerine "hikâye anlatımı", "anlatılar" kavramlarını getirmektedir. İfadelerin doğruluğuna dair kanıt oluşturma baskısından sıyrılan hukuk bilimciler, duruşmaya katılanların kendi kanaatleri etrafında konuşmakta özgür olduklarını savunmaktadırlar. Bu durum "nesnel hakikat"in toplumsal olarak inşa edilen kanaatlerin güçlü olanların tarafında bulunduğunu, nesnellik yerine hikâye anlatımının ve anlatıların söz sahibi olması gerektiğini öngören bir siyasi konumun etkili olduğunu göstermektedir. O halde herkes, nesnel olan gerçeklerden sıyrılarak kendi öyküsünü anlatabilmektedir. Bu durum "anlatısal gerçek"in önemini ortaya koyan geniş, kapsamlı bir vurgunun parçası olmaktadır.[191]

---

[189] Baudrillard. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. s.132

[190] Alpay. a.g.y. s.33

[191] Keyes. a.g.y. s.193

Post-truth siyasette, zihinlere yönelik bir ikna sürecinden ziyade, kalplere hitap eden bir ikna ve inandırma söz konusu olmaktadır. Toplumda duyguları doğrudan harekete geçirerek ikna sürecini devreye sokan; "şehitlik", "kutsallık", "din", ",terör", "savaş", "şer odakları", "dış güçler" gibi öfke, nefret, korkuya dayalı kavramlar post-truth çağın güçlü söylemlerindendir. Hakikati önemsizleştiren bu kavramlar; duygusal bağ kurmayı, siyasi rekabet için en önemli kriter haline getirmektedirler. Kitlelerin ikna edilmesi için de bu duyguların harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bunun için de hakikatleri temel alan değil, algıları temel alan bir sahte evren üretilmektedir. Bu durum, gerçeklik ve gerçekliğin zihinlerdeki yansıması olarak ortaya çıkan hakikatle arasındaki bağlantıyı koparmaktadır. Zihinlerde yansıma halini alan hakikat, duygusal kurmacalarla sürekli yer değiştirmeye devam etmektedir.[192]

2.2.5.2. Yalan Haber

İnternette geçirilen zaman aslında; bireylerin tanınmadığı, görülmediği, hakkında bilgi sahibi olunmadığı, bunun yanında farklı bir insan olabilmeleri hakkında şüpheler duyulan insanlarla bir arada yaşanılan bir zaman dilimidir. Kimliklere ait birçok bilgi; isim, soy isim, yaş, cinsiyet, yaşanan yer gibi, siber uzayda tamamen görünür durumdadır. Bu görünürlüğün olduğu bir alanda aldatmaca için niyet edilmesine dahi gerek kalmamaktadır. İnternet denilen ağ, gerçek gibi sunulan asılsız dedikoduların, aldatmacaya dayalı reklamların, art niyetli ifadelerin karışık olduğu bir alan olarak, post-truth çağ'ın en kullanışlı aracı olarak görülmektedir. İnternetin bilinçli olarak gerçekleştirilen merkezsizleştirilmiş araç olma özelliği, doğru ve yanlış olan bilgileri ayrım yapmaksızın birleştirmektedir. Asıl gücü, büyük oranlardaki bilgilerin dağıtımındaki hızından kaynaklanırken, zayıflığı ise, bilgilerin güvenirliği hakkında verdiği açıklarda görülmektedir. İnternetteki doğruluk, tümüyle göreceli bir yapıya sahiptir.[193]

---

[192] Alpay. a.g.y. s.30-31

[193] Keyes. a.g.y. s.266

Medya platformları, sahte haberlerin üretimine elverişli bir yapıya sahiptir. Özellikle sosyal medyada pazara dahil olma ve içerik üretme maliyetleri daha düşüktür. Bu durum genellikle küçük ölçekli ve kısa vadeli stratejilerin kâr oranlarını görece arttırmaktadır. Bu düzen içerisinde sahte haber üretenlerin benimsediği kalite ve uzun vadeli itibar kaynağı sağlamaya, dolayısıyla daha elverişlidir. Bunun yanında sosyal medya da haber akışının görüntülendiği pencereler, bilginin doğruluğunu yargılamayı zorlaştırmaktadır. Sosyal medyada aynı zamanda arkadaşlık ağları da ideolojik olarak ayrılmaktadır. Kullanıcıların profilleri ideolojik bağlantıların bildirilmesinde yardımcı olurken, paylaştıkları ve okudukları onların ideolojik konumlarını belirlemektedir. Facebook ve diğer sosyal medyalar, oluşturduğu kullanıcı profilleriyle dünyayı ideolojik olarak hizalamaktadırlar.[194]

Gazetecilerin birçok haber ve köşe yazısının yalan olduğunun ortaya çıkmasına dair olaylar, yalanların nasıl 'gerçek' olarak bildirildiğini gözler önüne sermede oldukça önemlidir. Bir dönem USA Today'in önemli dış muhabirlerinden, beş Pulitzer adaylığı bulunan Jack Kelley'nin, Kudüs'te tanık olduğu iddia ettiği bir pizza salonuna yapılan intihar saldırısının, hayal ürünü olduğu ortaya çıkması ve başka yalan haberlerin de tespit edilmesiyle işinden atılmıştır. Gazete Kelley'e açtığı soruşturmada, hikâyelerdeki malzemeyi hayal ürünü olarak üretmesinin yanında, habere yönelik oluşabilecek itirazlara karşı senaryolar yazdığı da ortaya çıkmıştır.[195] Hikâyelerin yalanlarla iç içe geçtiği post-truth çağın ilkesi, bu durumu şöyle özetlemektedir: *"Yaratıcı veri manipülasyonu ve olgu icat etmek, bizi tek bir doğrunun dünyasının ötesine, anlatısal gerçeğin dünyasına taşıyabilir. Süslenmiş bilgiler ruhen doğru, böylece hakikatin kendisinden daha doğru olabilir."*[196]

Süslenmiş metinlere ve profili yüksek olan yazarlara prim veren medya, post-truth çağın ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden biridir. Jack Kelley'in haberlerinin

---

[194] Allcott H., Gentzkow M.. Social Media and Fake News in the 2016 Election. Journal of Economic Perspectives. 2017. s.211-236

[195] Keyes. a.g.y. s.213

[196] Keyes. a.g.y. s.199

güvenirliği sorgulanmıştır, ancak sonrasında USA Today Kelley'in işlerini Pulitzer'e aday göstermiştir. Kelley'in meslektaşı ve aynı zamanda yalan haberlerinden dolayı işinden olan Jayson Blair, kendi deneyimlerini yazacağı bir kitap anlaşması imzalamıştır. Yayıncısı ise Blair için, "ilgi çekici", "dürüst" yazar ifadelerini kullanmıştır.[197]

Modern teknolojinin sunduğu imkânların, post-truth çağ için uygun zemini hazırladığı görülmektedir. Teknoloji, Jayson Blair ve onun kuşağı için, aldatmaca kültürünün artmasında teşvik edici rol oynamaktadır. Yüzde yüz peşin hükümsüz bir yapısı olan teknoloji, herhangi birinin herhangi birini nedensiz yere yargılamasına imkân dahi vermektedir.[198] Keyes asıl tehlikenin: *"yalanlar ve sahtekârlar karşısında gereken şüpheciliği geliştirmememiz değil, bunu bir kez geliştirdikten sonra meşru bilgileri önemsememememizdir."* olduğu ifade etmektedir.[199]

Sahte haberler, kasten yanlış bilgilendirme amacıyla oluşturulan hikâyeler veya aldatmacalara dayanmaktadır. Bu hikâyeler ve aldatmacalar genellikle, insanların görüşlerini etkilemek, oluşturulan bir politik gündemi teşvik etmek veya kaosa neden olmak için oluşturulmakta ve bu durum çevrimiçi yayıncılar için kârlı bir iş olabilmektedir. Güvenilir web sitelerine benzeyen veya saygın haber kuruluşlarına benzer isimler, web adresleri kullananlar tarafından oluşturulan yalan haberler, insanların aldanmasına sebep olabilmektedir.[200] Sosyal medya ile yalan haberlerin gerçeklere göre daha derinlere sızdığını ortaya koyan araştırmalar, yalan haberlerin gerçeklere göre altı kat daha uzun süre görünür olduğunu, sahte haberlerin Twitter'da yüzde yetmiş daha fazla retweet aldığını ve politik sahte haberlerin viral olmaya daha

---

[197] Keyes. ag.y. s.216

[198] Keyes. ag.y. s.255

[199] Keyes. a.g.y. s.278

[200] Webwise. Explained: What Is Fake News?

müsait olduğunu ifade etmektedir. Siyasi sahte haberlerin, diğer bilgileri içeren haberle göre daha fazla insana ulaştığı görülmektedir.[201]

[201] The Independent. Fake News Travels Much Further and Faster Than Real News on Social Media, Study Finds. Alina Polianskaya. 2018

3. BİR POST-TRUTH ÖRNEĞİ OLARAK ALT-RIGHT

3.1. ALT-RIGHT'A GENEL BİR BAKIŞ

3.1.1. Alt-Right Hareketi

Yaklaşık 2012 yılından bu yana yaygın şekilde dolaşımda olan Alt-Right terimi, yeni bir tür Beyaz Milliyetçilik hareketidir. İnternet üzerinden oluşmaya başlayan hareketin destekçilerinin büyük bir çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır. Eski çevrimdışı hareketlerden etkilenerek, farklı çevrimiçi alt kültürlerin bir araya gelmesiyle doğmuştur.[202]

ABD'li haber ajansı Associated Press yayınladığı kitapçıkta alt-right'ı şu şekilde tanımlamaktadır:

> "*Irkçılık, beyaz milliyetçilik ve popülizmi harmanlayan bir muhafazakârlık dalı; sınırlı hükümet, düşük vergiler ve katı yasa ve düzen gibi geleneksel muhafazakâr düşüncelerin yanı sıra ABD'deki beyaz ırkın muhafaza edilmesi ve korunmasını vurgulayan bazı beyaz üstünlüğü yanlıları ve beyaz milliyetçiler tarafından, kendilerini ve ideolojilerini tarif etmek için sahiplenilmiş bir isim.''*[203]

Alt-Right destekçilerinin büyük bir çoğunluğu kendilerini tanımlamak için "beyaz milliyetçi" (white nationalist) terimini kullanmaktadırlar. Bunun nedeni ise; beyaz milliyetçiler tarafından, 'beyaz üstünlükçü' görüşleri yumuşatarak daha ilgi çekici hale getirmek için icat edilmiş olmasıdır. [204]

---

[202] Daily Stormer. A Normie's Guide to the Alt-Right. 2016. s.8

[203] Medyascope.tv. Alt-right: ABD'nin Neo-conlardan Beter Yeni Aşırı Sağ Hareketi.2016

[204] Hawley. G., Making Sense of the Alt-right. Columbia University Press.2017. s.13

"Alt-right" ya da "alternative right"; bazı beyaz üstünlükçülerin ve beyaz milliyetçilerinin kendilerine ve ideolojilerine atıfta bulunmak için kullandıkları bir isimdir. Hareket ırkçılığın, beyaz milliyetçiliğin ve popülizmin bir karışımı olarak tanımlanmaktadır. Çok kültürlülük, beyaz olmayanlar, kadınlar, Yahudiler, Müslümanlar, eşcinseller, göçmenler ve diğer azınlıklar için daha fazla eşitlik adına hak talep edilmesini eleştirmektedirler. İnanç, cinsiyet, etnik köken veya ırktan bağımsız olarak eşitliği savunan Amerikan demokratik idealini reddetmektedirler. Associated Press News raporuna göre; ırkçılığın, beyaz milliyetçiliğin ve eski moda popülizmin bir karışımı olan alt-right üyeleri Trump'ın ABD başkanlık adaylığını kutlamak üzere Cumhuriyet Ulusal Kongresi'nde bir araya gelmeleriyle birlikte kollektif bir bilince sahip olmuşlardır. Hareketin üyeleri Donald Trump'a desteklerini dile getirseler de Trump, 'alt-right'ı reddettiğini ve kınadığını söylemektedir.[205] Bununla birlikte Trump, seçim kampanyalarının devam ettiği sırada alt-right destekçisi twitter kullancılarına ait bir takım tweetleri retweet etmiştir. Ayrıca Trump'ın seçim kampanyasının CEO'su Steve Bannon, alt-right'ın destekçilerinden olan Breitbart News'in eski başkan yardımcısıdır.[206]

3.1.2. Alt-Right'a Tarihsel Bakış

Beyaz milliyetçiliğin tarihini detaylandırmak oldukça zordur ve bunun nedeni ise; Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan eşitlik ilkesine rağmen, tarihi boyunca beyaz üstünlükçü bir ulus olarak faaliyet göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında, Amerika tarihindeki köleliğin varlığının bu özgürlük ve eşitlik hikâyelerinin önündeki en büyük engel olduğu yönünde hiç kimse itirazda bulunmamaktadır. Birçok çağdaş muhafazakâr tarihçi de Amerikan Devrimi'ni köleliğin karşıtlığı olarak görmekte ısrarcıdır.[207]

---

[205] John Daniszeski. Writing about the 'alt-right'. Associated Press. 2016.

[206] Lorna Shaddick. We're the Establishment Now: Alt-Right in The Spotlight. Oxford Dictionaries. 2016.

[207] Hawley. a.g.y.. s.21

Amerikan tarihine baktığımızda: 1882 Chinese Exclusionary Act, 1924 Immigration Act gibi örnekler, Amerikalıların Amerika'yı "beyaz bir ülke" olarak tasarladıkları ve beyazların demografik egemenliğini sürdürmek için uygulanan politikaların var olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, II.Dünya Savaşı'ndan sonra ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmış ve Avrupa dışındaki ülkelerden büyük çaplı göçlere izin vermiş ve yakın bir süreçte de Afrikalı bir Amerika Başkanı seçerek yarışın yönünü değiştirmiştir. Ancak beyaz üstünlük, Amerikan tarihinin büyük bir çoğunluğunda resmi olarak kurumsallaşmış durumdadır.[208]

Barack Obama 2008'de ABD Başkanı seçildiğinde, Beyaz üstünlüğünü savunanlar kendi Web Forumu olan Stormfront'da, "radikal soykırım"la savaşmak adına ırkçı aşırılık yanlısı şiddet görüşlerini dile getirmişlerdir. Beyaz üstünlükçüler, 2016 seçim günü Donald Trump'ın ABD başkanı seçilmesiyle birlikte zafer ilan etmiş ve *"Sonunda Beyaz Saray'da bizden biri var!"* açıklamasında bulunmuşlardır. Alt-Right destekçileri seçim gününden önce, gerçek inançlarını ve niyetlerini maskeleyerek dışarıda dolaşmaktaydılar ancak, kendi zamanlarını bekledikten sonra, ırksal olarak yeniden şekillenmiş bir politik iklimi elde etmeyi denemek için tekrar bir araya gelmişlerdir.[209]

Beyaz üstünlükçülerin ulusal sahnede görünmesiyle birlikte, Amerika'da uzun bir süredir devam eden ırkçı aşırılığın çeşitli ve ısrarcı biçimlerine dikkatleri çekmiştir. Ku Lux Klan, 1920'lerin ortasındaki Sivil Haklar döneminden günümüze Beyaz üstünlüğün tarihteki örneği olmuştur. 1980'lerde neo-Nazi savunucuları da, ırkçı bir ideoloji benimsemişlerdir. Kamuoyunda ki militan gösteriler, yöneticilerden ve ırkçılık karşıtı gruplardan gelen güçlü sesler Alt-Right'a olan ilgiyi arttırmıştır. Irk aşırılığına karşı ana akım medyadan gelen yoğun tepkilerden sonra Beyaz üstünlüğün üst düzey yetkilileri, üyelerin kamusal eylemci kimliğinden uzak durarak, sadakatlerinin açık gösterimlerini sınırlandırmış ve baskılardan kaçınmaları gerektiğini söylemişlerdir. Böylece, ırkçı aşırılık yanlıları çift hayat yaşamaya başlamışlar; ırkçı kavgalarını örterek

[208] Hawley. a.g.y. s.22

[209] Futrell, R., & Simi, P. the [un] surprising alt-right. 2017. s.76

dışarıya karşı inançlarını gizleyen bir görüntü yansıtmışlardır. Liderler ayrıca üyelerine, nüfuzlarını korumak ve güvence altına almak için kurumlara sızmalarını teşvik etmişlerdir. Örneğin; FBI, Beyaz üst düzey yetkililerin polis departmanlarında ve diğer kolluk kuvvetlerinde aktif bir mevcudiyetini sessizce sürdürdüklerini gözlemlerken, İncil toplantıları, yerel barlar gibi görünüşte iyi huylu olan günlük ortamlarda nefretlerini beslemektedirler. İnternette kendilerine kutsal bir alan bulmalarıyla birlikte, hayatta kalma stratejileri olan gizlenmek, alt-right için daha kolay hale gelmektedir. [210]

Kendilerine yöneltilen kamusal damgalamayı etkisiz hale getirmek için; "Beyaz mirasın korunması", "Beyaz milliyetçilik" ve son olarak "alt-right" ismiyle ırksal ve anti-semitik nefreti tekrar canlandırmışlardır. Beyaz üstünlükçülerin inançları değişmemiş, sadece ırkçı aşırılık ve anti-semitik nefretleri için daha yumuşak bir ifade kullanılmaya başlanmıştır. [211]

3.1.3. Alt-Right'ın İdeolojisi

Alt-right'ın kendi içinde barındırdığı görüşlerin çeşitliliğinin arttığı görülmektedir, ancak çekirdekte beyaz kimlik olarak kalmaya devam etmektedir. Neo-Nazilerle çokça ilişkilendiriliyor olmasından dolayı, birçok alt-right destekçileri bu benzetmenin hareketin markalaşmasında bir engel oluşturduğunu düşünmektedir. Alt-right bu konuda ikiye ayrılmaktadır; ırk savaşlarına dair bahsetmekten kaçınan Alt-right'ın neo-Nazi kanadının azınlıkta olduğu taraf ve tamamen beyazlardan oluşan ya da ona yakın bir ülke yaratma düşüncesinde ki kesimden oluşmaktadır.[212]

Alt-right destekçileri aynı zamanda beyazların tüm dünyayı veya bir kısmını nasıl geri alacağı doğrultusunda açıklamalar yapmaktadır. Alt-right denildiğinde ismi sık sık geçen Richard Spencer, Kuzey Amerika'da bir ya da daha fazla beyaz etnik yapı oluşturma fikrini desteklemektedir. Böyle bir 'etnik devlet' (ethnostate) yaratılmasının önemli bir katalizör görevi görmesi, bir tür şiddetli çatışma ortamı yaratmayacağını

[210] Futrell, R., & Simi, P. the [un] surprising alt-right. 2017. 76.

[211] Futrell, R., & Simi, P. the [un] surprising alt-right. 2017. 76.

[212] Hawley. a.g.y. s.14

öngörememekle birlikte, söz konusu devletin nasıl oluşacağı konusunda da net bir fikri olmadığını itiraf etmektedir. Tarihin virajlarla dolu bir yol olduğunu ve devrimci bir fırsat beklendiğinde tarihin bu fırsatı alt-right'a sunacağını söylemektedir.[213]

Alt-right'daki daha az radikal olarak görülen sesler arasında; kitlesel göçün sona ermesi, politik doğruluğun (political correctness) sona ermesi ve beyaz kimlik siyasetinin ana akım siyasetin normal bir unsuru haline gelmesinin kabul görmesi görüşleri, uzun vadeli hedefler olarak daha mütevazı görünmektedir. Şu an da ABD'de beyaz milletin yıkımından ya da yeni bir beyaz milletin yaratılmasından ziyade, beyazların nüfusun düşük bir yüzdesi olmaya doğru küçülmeyi bırakıp bırakamayacağından endişe eden daha ılımlı bir taraf da mevcuttur.[214]

Bunların yanında alt-right ata erkil bir toplum düzenini savunmakta, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramlarına karşı çıkan anti-feminist bir harekettir. Ancak bu karşı çıkan eleştirel tavır geleneksel dini tartışmalara dayanmamaktadır. Alt-right "cinsiyet gerçekliği" (sex realism) olarak adlandırdığı, kadın ve erkeklerin farklı sosyal rollere, biyolojik farklılıklarla uygun hale getirildiğine inanmaktadır. Erkeklere karşı ayrımcılığın artık kadınlara yönelik ayrımcılıktan daha büyük bir sorun olduğunu savunan Alt-right, bu konuda Erkek Hakları Hareketiyle hem fikir görünmektedir. Hareket aynı zamanda eşcinsellere ve kürtajlara hoşgörü gibi konularda da fikir ayrılığı yaşamaktadır.[215]

Muhafazakârlar (conservatives) ise; temel fikirler, anayasal hükümet, özgürlükler, ahlak gibi konulara ilgi duymakta ve bunların tüm insanlar için evrensel ve eşit olarak erişilebilir olmasını savunmaktadırlar. Bu nedenle muhafazakârlar, Amerikan değerleriyle asimile edilmesi şartıyla beyaz olmayan göçmenlik konusunda bir sorunlarının olmadığını beyan etmektedir. Ancak alt-right için kimlik politikası oldukça

[213] Hawley. a.g.y. s.15

[214] Hawley. a.g.y. s.16

[215] Hawley. a.g.y. s.17

önemlidir. Dünyayı temel anlamda rakip gruplara ayrılmış olarak görmekte ve gruplarının (beyazların) başarısı, alt-right için birincil endişe kaynağı olmaktadır.[216]

3.1.4. Alt-Right'ın Hedefleri

Nadiren organize bir hareket olarak adlandırılan Alt-Right resmi bir kurum altında liderlik kadrosuna sahip bir oluşum değildir. Kendilerini Alt-Right'ın bir parçası olarak tanımlayan bireylerin ortak özelliği; kendilerini ana akım muhafazakâr hareketi reddeden ve sağcı hassasiyetleri olan herkesi kapsıyor olmasıdır. Temelde ırkla ilgili olan Alt-right milliyetçi bir harekettir ve Kuzey Amerika'da beyaz bir 'etnik devlet' (ethnostate) oluşturulması gerektiğini savunmaktadırlar.[217]

Alt-right hareketinin şu an internetle sınırlı olduğu görülmekte birlikte, gerçek dünyada daha tehlikeli ve somut bir şeye dönüşmesi muhtemel görülmektedir.[218] Bunun yanında hareketin gerçek dünyadaki bazı resmi ve gayri resmi toplantıları da bulunmaktadır. Amerika Ulusal Politika Enstitüsü düzenli olarak Alt-Right taraftarlarının bir araya gelip; ırk, göç ve diğer siyasi konulardaki konuşmaları dinleyip, yüz yüze görüşebilecekleri konferanslar düzenlemektedir. Ancak bu resmi toplantıların dinleyici kitlesinin sınırlı olması, alt-right'ın taraftarlarını anonimleştirmek isteğine dayanmaktadır. Bunun yanında alt-right'ın, kamusal olarak tanıtılmayan, hareketin takipçilerinin özel olarak toplanabildiği çok sayıda gayri resmi buluşma olduğu tahmin edilmektedir. Bu toplantıların nasıl organize olduğuna dair ipuçları yine çevrimiçidir.[219]

Alt-right hareketi temelde ırkların ayrı ayrı devletlere ayrılmasını destekliyor olsa da, birçok alt-right destekçisi vizyonlarının beyazların üstün bir ırk olduğu inancına dayanıyor olmasını inkâr etmektedir. Alt-right destekçilerinden Yggrasil: *"Beyaz Milliyetçilerin kendi milletlerini kurma arzusu, üstünlük veya aşağılık ile hiçbir ilgisi*

---

[216] Hawley. a.g.y. s.18

[217] Hawley. a.g.y. s.11

[218] Hawley. a.g.y. s.12

[219] Hawley. a.g.y. s.20

yoktur." ifadelerini kullanmıştır. Diğer ırklara karşı düşmanlık içeren hareketin bu ifadelerinin samimiyeti şüpheli görülmektedir.[220]

Alt-right hareketini sadece çevrimiçi bir fenomen olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Basılı herhangi bir gazeteleri bulunmamaktadır. Televizyonda gözle görülür net bir varlığa sahip olmasalar da, radyodan mesajlarını yayınlayabildikleri imkânlara sahiptirler. Ağırlıklı olarak anonim bir hareket olup, tüm bunların yanında 2016 yılı Amerikan siyasetinde yoğun görünüme sahip olması dikkat çekmektedir. Alt-right'ın politik arenada ağırlığını koyabilmesi onun interneti kullanmaktaki becerilerine dayanmaktadır. Diğer ideolojik hareketler gibi, Alt-right'ın da kültürel ve politik fikirleri tartışan çok sayıda blog, podcast ve forum'u bulunmaktadır. Bunların arasında; Radix, The Right Stuff, Counter-Currents, American Renaissance vb. bulunmaktadır. 2015 yılına kadar çeşitli web siteleri üzerinden deneme çalışmaları yapmışlar, ancak 2015 yılı itibariyle, çevrimiçi mesaj panolarının yer aldığı My Posting Career ve Salo Forum gibi anonim olarak toplandıkları, fikirlerini ve yeni içerikleri paylaştıkları platformlar da oluşmaya başlamıştır. Alt-right'ın trol kültürüne hakîm olmaya başlamasıyla birlikte, kendisini ulusal konuşmalara daha iyi enjekte ettiği görülmektedir. İnternet trolü; çevrimiçi anlaşmazlığı teşvik ederek, okuyucuların duygusal tepkilerini kışkırtan ve genellikle mevcut konuşma konusunu istediği yönde değiştiren kişi olarak tanımlanmaktadır.[221]

Trol kültürü her zaman net bir politik amaca sahip değildir ancak alt-right kendi amaçları için trollemektedir. Özellikle radikal sağcı izleyici kitlesi hedefleyen sitelerden ziyade, büyük haber merkezlerinin yorum bölümlerinde, YouTube, Twitter gibi platformlar aracılığıyla mesajlarını yaymaktadırlar.[222]

Alt-right hareketinin son hedefi ise saf beyaz ırktan oluşan devletler kurmaktır. Beyaz olmayan ırkların, Beyaz ırkların yaşadığı ülkelere yoğun göçünün; Beyaz

---

[220] Hawley. a.g.y. s.13

[221] Hawley. a.g.y. s.18-19

[222] Hawley. a.g.y.s.20

kültüre, Beyaz toplumsal düzene ve en sonunda Beyaz ırkın yok edilmesine yol açacağını ifade etmektedirler. Beyaz olmayan ırkların Beyazların yoğunlukta yaşadığı ülkelerden kitlesel sürgün edilmeleri gerektiğine inanmaktadırlar. Örneğin; Amerika'da, kölelerin soyundan gelenlerin Afrika'ya geri dönmesi ya da mevcut sınırlar içesinde onlar için özerk toprakların tahsis edilmesini savunmaktadırlar.[223]

3.2. ALT-RIGHT'IN MEDYADAKİ YANSIMALARI

Post-truth çağ ile birlikte; sosyal medya platformlarında ortaya çıkan nefret söylemi, taciz ve sahte haberlerin nasıl yayıldığına dair araştırmalar yapılmakta ve sosyal medya şirketleri de bu faaliyetleri kısıtlama yönünde çalışmalar da bulunmaktadırlar. Bu konuda; Youtube "gönüllü moderatörler" uygulaması ile kullanıcıların yardımını alarak kontrol mekanizması oluşturmuş, Facebook kullanıcıların haber içeriklerini "sahte" olarak işaretleyebileceği bir girişim başlatmıştır. Twitter ise 2015 yılından bu yana yaklaşık 370 bin trol hesabı kapatmıştır. Ancak, Alt-Right hareketi medyanın dikkatini son zamanlarda "özgür konuşma" alternatifleri üreten yeni bir takım arayışlara yöneltmiştir. Alt-Right destekçisi medya kuruluşları sosyal medya şirketleri tarafından sansürlenmiş ve yukarıda ki eylemleri çağrıştıran bir bilgilendirme kampanyası başlatmışlardır. Sadece Breitbart.com, "sansür" ve "sosyal medya" kelimeleri içeren 2.100 makale yayınlamış, Infowars ise söz konusu anahtar kelimeleri içeren 1.360 makale yayınlamıştır.[224]

Alt-right destekçileri tarafından, Facebook'un kısıtlamalarına alternatif olarak Seen.Life adında "özgür konuşma" platformu oluşturulmuştur. Al-Right'ın, yabancı düşmanlığı ve Anti-Semitik içeriklerinin Seen.Life'da oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan bu yeni sosyal ağ sitesi üzerindeki en popüler gruplar arasında, en yaygın konuşulan konu ise İslam karşıtlığı olmaktadır. Bu gruplardan biri olan Zeepertje İslam karşıtlığı ideolojisini yoğun şekilde paylaşmakta ve Islam'ın Batı Toplumları için bir tehdit olduğunu söylerken, aynı zamanda bunun İslamofobi

[223] The Daily Stormer. A Normie's Guide to the Alt-Right. 2016. s.34

[224] Donara Barojan. Alt-Right and Alt-Social Media. Digital Forensic Research Lab. 2017

olmadığını ifade etmektedirler. Seen.Life'ın "sansürsüz" bir sosyal ağ arayan kullanıcılar için daha fazla imkân oluşturduğu görülmektedir.[225]

Twitter'ın bir alternatifi olarak ortaya çıkan Gab.ai ise beyaz üstünlükçüler, alt-right ve komplo teorisyenleri için kullanışlı bir sosyal ağ oluşturmaktadır. Gab bu nedenle, sahte ve aşırı partizan haberlerin yayılımı için daha kullanışlı bir ortama sahiptir. Örneğin; Houston'da mültecilere yardım etmeyi reddeden bir cami hakkında farklı kullanıcılar tarafından yayınlanan öyküdeki cami gerçekte bulunmamaktadır. Google, Gab'ın nefret dolu konuşma politikalarını gerekçe göstererek uygulamayı Google Play'den kaldırmıştır. Bu olaydan sonra bir Gab temsilcisi yaptığı açıklamada; Gab'ın ırkçı bir site olmadığını, ABD Anayasasını ve onun değerlerini tanıttığını ifade etmiştir. Bunun yanında Gab'ın kullanıcıları sadece ABD'de ki Alt-Right grupları değildir. Çevrimiçi analizler yapan web sitesi Alexa; Gab'ın kullanıcılarının sadece %52'sinin ABD'de, %10'nun Almanya'da ve %8.9'nun ise Birleşik Krallık'tan geldiğini açıklamıştır. Gab'ın kapatılarak kullanıcılarını kaybetmesinin ardından, alternatif sosyal paylaşım siteleri de üyelerine uzun vadede erişim sunabilmek için kendilerini güvence altına almaya çalışmaktadırlar. Ancak bu durumun, Facebook, Twitter, Youtube ve Google'un dezenformasyonlara ve nefret söylemlerine yönelik mücadelesinin seyrine göre değişebilme ihtimali bulunmaktadır. Tüm bunların yanında söz konusu bu sosyal ağların ortak noktasına baktığımızda; kullanıcıların siyasal eğilimi, sevdiği basın kuruluşları ve sosyal medya üyeliklerinin aracılığıyla toplumlarda yeni bir bölünme çizgisi oluşturarak alternatif bir sosyal alan oluşturma hedefi görülmektedir.[226]

3.2.1. 2016 Amerika Başkanlık Seçimleri ve Donald Trump

2016 Amerika Başkanlık yarışında Donald Trump'ın kampanyasının başarı elde etmesi, alt-right'ın da faydalanabileceği bir zemin oluşturmuştur. Donald Trump'ın seçim kampanyalarında Meksikalılara yönelik tecavüzcü ve uyuşturucu satıcısı

[225] Donara Barojan. Alt-Right and Alt-Social Media. Digital Forensic Research Lab. 2017

[226] Donara Barojan. Alt-Right and Alt-Social Media. Digital Forensic Research Lab. 2017

atıflarında bulunması ve güney sınırına duvar örme girişimiyle alt-right da bir nevi zafer kazanmıştır. Seçim sırasında Donald Trump'ın sandıklarda ki oy oranlarının yükselmesiyle #altright hashtag'ının artışı paralellik göstermiş ve Trump sosyal medyada alt-right'ın ana odağı olmuştur. Ayrıca, Trump'ın muhalifleri Trump'ı doğrudan alt-right'a bağlamalarıyla, hareket medya da, daha da ilgi görmeye başlamıştır. Amerikan siyasetinin tonunu değiştiren Trump'ı, alt-right'ın bir kısmı kendilerinden görmediklerini ifade etmişler ancak, göçmenler ve Müslümanlar hakkında ki yorumlarından dolayı kendisini sevdiklerini ifade etmişlerdir. Trump'ın politikaları ve sosyal medya da kullandığı nativist söylem, alt-right için olumlu anlamda açılım yaratsa da sosyal medya da yıkıcı bir etki oluşturmuştur.[227]

Trump'ın, İslam ve göç hakkındaki görüşleri alt-right'ın görüşleriyle net bir şekilde aynı olmasa da, söz konusu konular ulusal konuşmanın önemli bir parçası haline gelmiştir. Trump'ın kampanyası aracılığıyla sunduğu bu fırsatı değerlendirmek, alt-right için çevrimiçi faaliyetlerin de odağını oluşturmuştur. Trump seçim kampanyaları boyunca kısıtlayıcı göçmen tavrını sürdürmüş ve bu konuda muhaliflerin saldırılarına uğramıştır. Bunu fırsat bilen alt-right destekçileri, Trump'ı teşvik etmek, muhaliflerini trollemek ve kampanyada kutuplaşmayı hızlandıran çevrimiçi bir etki yaratmak adına, çevrimiçi olarak çalışmalarda bulunmuşlardır. Büyük sağcı bir imparator figürü olarak tasvir edilen Trump, alt-right'ın sosyal medyadaki her faaliyetinde yer almıştır. Alt-right Trump konusunda heyecanlı olsa da, dünya görüşlerini Trump'ın doğrudan paylaşmadığı konusunda beyaz milliyetçiler arasında genel bir kanı bulunmaktadır. Ancak, alt-right'ın vizyonunu tam anlamıyla paylaşan güçlü bir insan ortaya çıkana kadar Trump'ı desteklemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.[228]

Hawley, alt-right'ın Trump'ın seçim kampanyasına odaklanmasını incelemek için, 2016 yılının sonlarında #altright hashtag'i içeren yaklaşık yirmi bin tweet'i incelemiştir. Oluşturduğu kelime bulutu içerisinde en çok kullanılan kelimelerin başında 'beyaz', sonrasında ise 'Trump' gelmektedir. Hashtag'i kullananlar içerisinde önemli

[227] Hawley. a.g.y. s.115-116

[228] Hawley. a.g.y. s.118

bir muhalif azınlıkta bulunmaktadır. Ancak, bu muhalif gruplar alt-right'ı kınayan bir dil kullanmışladır. Bu süreçte, aynı zamanda Trump, bazı alt-right destekçisi Twitter hesaplarıyla etkileşimde bulunmuş ve bu sebeple eleştiriler almıştır. Örneğin; "White Genocide TM" isimli bir alt-right hesabının paylaştığı resmi, Trump kendi twitter hesabından retweet etmiştir. Trump söz konusu paylaşımı yaptığı için yoğun bir şekilde kınanmıştır, ancak hesabın isminden gelen "beyaz soykırım" (White genocide) referansını gerçekten anlayan kişi sayısının çok az olduğu görülmektedir. Beyaz milliyetçilerin bu ifadeyi çevrimiçi kullanmaları aynı zamanda beyazların soykırımdan muzdarip olduğu anlamına da gelmektedir. Trump'ın alt-right ile ideolojik olarak yakın olduğu kişilerin yorumlarını Twitter'da retweet etmesi radikal sağcıları heyecanlandırırken, ana akım çevrede ise kaygı uyandıran yorumları doğurmuştur.[229]

Henüz seçim kampanyaları yeni başladığı sıralarda, Hilary Clinton'ın alt-right'a dair fikirlerini beyan etmesiyle birlikte alt-right daha fazla konuşulmaya başlanmıştır. Clinton; alt-right'ın ırkçılık fikirlerine, Müslüman ve göçmen karşıtlığına, kadın karşıtı düşüncelerin varlığına dair yeni bir ırkçı ideoloji oluşturduklarını dile getirmiştir. Clinton, Trump'ı alt-right ile ilişkilendirerek güçleri kendi tarafına çekmeye çalışmıştır.[230] Ancak, medyanın sansasyonlardan ün ve güç kazandırma mekanizması alt-right ve Trump için bir fırsat oluşturmuştur. Muhaliflerin medya aracılığıyla alt-right ve Trump hakkında yaptıkları yorumlar, alt-right'ın Trump'ın zaferinde önemli rol oynamasına sebep olmuştur.

Donald Trump Amerika Başkanlık seçim kampanyaları devam ettiği süreçte ve sonrasında, gerek resmi twitter hesabından gerek basın toplantıları aracılığıyla kendi inançlarının propagandasını yaparak kamuoyunu yönlendirdiği görülmektedir. Seçim kampanyalarının devam ettiği süreçte, söz konusu dönemin Amerikan Başkanı olan Obama'nın, telefonunu dinlediğine dair twitter üzerinden iddialarda bulunmuştur. Donald Trump attığı twette; *"Başkan Obama bu kutsal seçim süreci boyunca benim*

[229] Hawley. a.g.y. s.120-121

[230] Hawley. a.g.y. s.122

telefonumu dinlemesi çok aşağılık bir harekettir. Bu Nixon/Watergate'dir. Kötü (hasta) adam!"[231] ifadelerini kullanmıştır.

Bu iddianın ardından Donald Trump yine resmi twitter hesabından; *"Korkunç! Obama'nın Trump Tower'ı dinlettiğini de yeni öğrendik. Bir şey bulunamadı ama bu bir McCarthy-cilik!"*[232] ifadelerine yer vermiştir. Trump, Watergate ve McCarthy olaylarının tarihsel bir gerçekliği olması ve kanıtlanan birer olay olmasına atıfta bulunarak, elinde hiç bir kanıt olmadan öne sürdüğü suçlamaları kanıtlamaya çalışmakta ve medya aracılığıyla kendi gerçekliğini oluşturmaya çalıştığı görülmektedir.

Post-truth çağ'ın en önemli tartışmalarından biri olan ve Donald Trump'ın da sıkça kullandığı "fake news" (sahte haber) ifadeleriyle, söz konusu haberlerin sadece yanlış olduklarını değil, aynı zamanda bu haberleri kabul etmediğini de ifade etmektedir. Trump, "fake news" ifadesini zamanla, kısmen ya da tamamen karşı çıktığı her haber için kullanmaya devam etmiştir. Örneğin;

> *"CNN'in Başkanlığım sırasında The Apprentice üzerinde çalışmayı sürdüreceğime –hatta part-time olarak- dair haberler gülünç&doğru değildir- sahte haber!"*[233],
>
> *"Yalan haberlerin size Trump yönetiminde büyük bir iç kavga olduğunu söylemesine izin vermeyin. Gayet iyi geçiniyoruz ve önemli şeyler yapıyoruz!"*[234]

tweetlerinde de görüldüğü gibi.

ABD Başkanlık seçimleri sırasında Trump'ın destekçilerinin büyük bir çoğunluğu, Trump hakkında üretilen haberlerin çoğunlukla 'sahte haber' (fake news) olduğunu ifade ederek bunları geniş çapta paylaşmıştır. Başkanlık seçimini

---

[231] Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 04.03.2017-15:02 tarihli tweet.

[232] Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 04.03.2017-14:35 tarihli tweet.

[233] Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 10.12.2016-17:11 tarihli tweet.

[234] Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 07.03.2017-17:14 tarihli tweet.

kazanmasının ardından Trump Beyaz Saray'daki ofisinde, nesnel gerçekliğe dayanan bir bakış açısıyla tartışmanın gereksiz olduğu yönünde davranışlar sergilemiştir. Öyle ki, o zamanlar Beyaz Saray sözcüsü olan Sean Spicer, Trump'ın Başkanlık görevinin kutlanması için Saray'a gelen kalabalığın gelmiş geçmiş en büyük seyirci olduğunu iddia etmiştir. Fakat bu iddianın 2008'de Barack Obama'nın Başkanlık açılış görüntüleriyle çeliştiği resimler ortaya çıkarılmış ve Sean Spicer kamuoyunu 'alternatif gerçeklere' (alt-right) çağırmıştır. Bir başka örnek ise; İngiltere'nin AB'de kalması yönünde oy kullanılması gerektiğini savunanlar, İngiltere'nin AB'den ayrılması halinde, haftada 350 milyon sterlin daha fazla sağlık harcaması yapabileceği iddiasıyla kamuoyunu yanıltmışlardır. Bütün bu faktörlerin sonuçları belirlemede önemli bir rol aldığı görülmektedir.[235]

2016 ABD seçimlerinin öncesine ve sonrasına baktığımızda Trump'ın İslam ve göç hakkındaki görüşlerinin kısmen alt-right'la uyuştuğu görülmektedir. Seçim kampanyaları boyunca sürdürdüğü kısıtlayıcı tavrı, muhaliflerin tepkilerine yol açarken, alt-right üyelerinden ise yoğun destek almıştır. Trump'ın özellikle kampanya sürecinde söz konusu konular hakkındaki ulusal konuşmaları, alt-right'ın çevrimiçi faaliyetlerinin de odağı haline gelmiştir. Alt-right üyeleri bunu fırsat bilerek, bir taraftan Trump'ı teşvik eden, bir taraftan muhalifleri trolleyen ve kampanyada kutuplaştırma yaratan, çevrimiçi bir etki yaratmak amacıyla, yine çevrimiçi platformların yardımıyla çalışmışlardır. Sağcı bir imparator figürü olarak tasvir edilen Trump, alt-right'ın sosyal medyada ki faaliyetlerinin de aktörü haline gelmiştir. Özellikle #altright hashtag'i üzerinden 2016 yılı yoğunlukta olmak üzere, ideolojilerini yaydıkları ve Trump'a destek çıktıkları bir kullanım görülmektedir. Bu süreçte Trump, alt-right'ı desteklemediğini dile getirse de, twitter üzerinden bazı alt-right hesaplarının paylaştığı içerikleri retweet etmesiyle ana akım çevrelerden eleştiriler de almıştır.

[235] Battle of Ideas. Do We Live In a 'Post-Truth' Society?. 2017.

3.2.2. 2017 Fransa Seçimleri

Alt-right hareketinin ortaya çıktığı bir başka olay ise Fransa seçimlere gittiği sıralarda, sosyal medya da Emmanuel Macron'a yönelik saldırı haberlerinin yayılmasıdır. Saldırı haberlerini yayanlar alt-right ve bot'lar, yani kodlardan oluşan sahte kişilerdir. Le Pen destekçisi Amerikan alt-right üyeleri, Macron'a karşı son bir hamle olarak bot'ların yardımıyla Fransız izleyicisine kadar ulaşan bir saldırıda bulunmuşlardır. WikiLeaks'e bir gönderme olan #MacronLeaks hashtag'ini güçlendirmeye yönelik olan bu faaliyet, Batılı bir ülkede ki demokratik seçimleri çarpıtma yönünde bir girişimin işareti olarak görülmektedir. Sosyal medya üzerinden yürütülen bu faaliyette atılan tweetlerin %40'ı toplam kullanıcıların %5'i tarafından atılmıştır. Sadece bir hesap 24 saat içerisinde dakika başına normal hızdan 1.668 kat fazla tweet atmıştır. #MacronLeaks hashtag'iyle yürüyen harekette, hashtag'i ilk kullanan far-right bir web sitesine sahip gazeteci olan Jack Posobiec'tir. Ardından bu hashtag'i yükseltmek için bot'lar devreye girmiş ve söz konusu sızıntı haber, Le Pen taraftarları tarafından çevrimiçi olarak Fransa'ya sızdırılmıştır.[236]

Trump'ın seçim kampanyası sürecinde twitter hesabı aracılığıyla kullandığı dil, alt-right'ın Macron'a yönelik yürütülen kampanyada kullandığı dille benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kendi inançları ekseninde kurguladıkları bir olayı, tarihsel bir gerçekliğe dayandırarak kanıtlama çabası, alt-right ve Trump için ortak politik bir dil oluşturmaktadır. Alt-right ve Trump'ın; sosyal medyanın aynı zamanda duyguları yaratma ve etkileme gücünden faydalanarak, aynı inançları paylaşan insanlarla çevrimiçi bir dayanışma ortamı inşa ettiği görülmektedir.

#MacronLeaks hashtag'ı ilk tweet'in atılmasının ardından üç buçuk saat içerisinde 47.000 tweet'e ulaşmıştır. Bu hashtag ile, insanların yönlendirildiği iddia ise; Emmanuel Macron'un "kampanya e-postaları" olduğu öne sürülen 9 GB'lık bir rapordur. Bu raporda, vergi kaçırma ve diğer kötü niyetli faaliyetlerinin sözde kanıtı

[236] Daniel Politi. American Alt-Right and Twitter Bots Are Key to Spreading French Election Hack. The Slate. 2017

gösterilmiştir. Macron'un "kampanya belgeleri" hakkında ki ilk tweet, Jack Posobiec tarafından atılmıştır. O sıralarda Washington DC bürosu şefi olan Jack Posobiec, aynı zamanda ABD'nin en büyük Trump destekçisi bir örgütün, özel projeler direktörlüğünü yapmaktadır. Bunun yanı sıra, Jack Posobiec milliyetçi bir Slav hareketi olan "SlavRight"ın da gururlu bir üyesi olduğunu ifade etmektedir. Jack Posobiec bu ilk tweet'i attıktan sonra, ilk dakika içerisinde on beş kez ve ilk beş dakika içerisinde ise 87 kez retweet edilmiştir. Tweet'e yönelik bu hızlı desteğin oluşmasında, sinyali yükseltmek amacıyla otomatik robotların kullanıldığı düşünülmektedir.[237]

Bu sızıntı içerik dolaşmaya başladıktan bir gün sonra Emmanuel Macron tarafından Jack Posobiec'in dava edildiği iddiaları ortaya çıkmıştır. Fransa'da gece yarısı olmadan #MacronLeaks kampanyası botların yardımıyla ABD'den Fransa'ya yayılmıştır. Posobiec'in ilk Tweet'inden sekiz dakika sonra sahte bir haber aktörü olarak bilinen Alt-Right'ın destekleyicilerinden William Craddick tarafından söz konusu hashtag, tweet aracılığıyla paylaşılmıştır. Bu tweet'in ise; iki yüzden fazla retweet aldığı belirlenmiştir. Bütün bu tweet hareketlerinden doksan dakika sonra Marine Le Pen'in en aktif ve saldırgan çevrimiçi destekçileri tarafından #MacronLeaks hashtag'i kullanılmaya başlanmıştır. Bu çevrimiçi destekçiler aynı zamanda Le Pen'nin destekçileri tarafından kullanılan #Pro-LePen hashtag'inin de lideridirler. [238] Ardından Twetter'da resmi WikiLeaks hesabı tarafından, söz konusu içeriğin alt-right'ın çevrimiçi kaynağı olan 4chan aracılığıyla oluşturulmuş olabileceğine dair iddianın yer aldığı bir tweet paylaşılmıştır.[239]

#MacronLeaks hashtag'ının botlar tarafından kullanıldığına dair bir başka işaret ise, söz konusu hashtag'ı kullanan en etkin on hesabın, 1.300 tweet'i üç saat içerisinde yayınlamış olmasıdır. Örneğin; @dontreadonmemes isimli hesap saatte yaklaşık 150 tweet yayınlamıştır. Twitter üzerinden oluşturulan #MacronLeaks hashtag trafiği Fransa'da ki aşırı sağ hesaplar ve ABD içerisindeki alt-right hesaplar tarafından

[237] Ben Nimmo. Hashtag Campain: MacronLeaks. Digital Forensic Research Lab. 2017.

[238] Ben Nimmo. Hashtag Campain: MacronLeaks. Digital Forensic Research Lab. 2017.

[239] WikiLeaks Resmi Tweetter Hesabı. 05.05.2017. 22.31 tarihli tweet

bölünmüştür. WikiLeaks bu iddianın 4chan tarafından bir şaka olduğu açıklamasını yapsa da, sadece Posobiec'in tweet'i 2000'den fazla retweet edilmiştir. Veriler incelendiğinde #MacronLeaks hashtag'inin ABD'de alt-right hesapları ve botlar kümesi tarafından başlatıldığı görülmektedir. Ardından Le Pen taraftarları tarafından Fransız izleyicilerine aktarılmıştır. WikiLeaks ise #MacronLeaks hashtag'ının duyurulmasında anahtar bir rol oynamıştır. [240]

Söz konusu örneklerden yola çıkarak; post-truth çağ'ında medya kültürünün, istenilen yönde kamusal bir protestonun zeminini atabilmek adına elverişli bir yapıya sahip olmasından dolayı, alt-right'ın sosyal ağları yoğun bir şekilde kullandığı görülmektedir. Ancak protestoya katılanların fiziksel olarak bir araya gelmeleri söz konusu olmadığından, sosyal medya alt-right için, sadece ideolojilerinin yankılarını oluşturabileceği bir kanal görevi görmektedir.

Bununla birlikte alt-right; kültürel ve politik olarak fikirlerini paylaştığı çok sayıda blog, podcast ve foruma sahip olmasının yanında, kendi amaçları için trol kültüründen faydalanmakta ve diğer çevrimiçi platformlarda mesajlarını yayabilme imkânlarını kullanarak varlıklığını meşrulaştırmaktadır. Alt-right'ın sosyal medya platformları aracılığıyla kendi trol kültürünü oluşturması ve kendi gerçekliğini oluşturmak adına yalan haberler üretmesinden dolayı; alt-right sosyal medya şirketlerinin kontrol mekanizmaları tarafından engellenmiş ve bu durum da alt-right'ın kendisine ait özgür platformlarda anonim bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur.

[240]. Ben Nimmo. Hashtag Campain: MacronLeaks. Digital Forensic Research Lab. 2017.

SONUÇ

Antikçağ'dan başlayıp günümüze kadar süregelen gerçeklik ve onun ne olduğuna dair bilgi arayışı, aynı zamanda, yaşamdaki olup biten şeylerin gerçekçi bir şekilde anlamlandırılabilmesinin zorluklarını ortaya koymuştur. İletişim pratiklerindeki artış ve beraberinde getirdiği enformasyon bolluğu toplumlara aydınlanma getirmektense; gerçekliğin doğasını yıkarak, yerini gerçeğin simülakrına bıraktığı bir dünya inşa etmiştir. Bireyler, geleneksel iletişimin hakim olduğu yaşamlarındaki bağlarından koptukça; kapalı dünyadaki sabit yerini yitirmiş, sermaye ve pazar güçleri tarafından tehdit edilmeye başlanmış, bunun sonucunda da bireyler için yaşamdaki her şey yabancı hale gelmiştir. Bu durum; toplumdaki bütünleşmenin ve merkezileşmenin zayıflamasına etki ederek, bireylerin yaşamın anlamı ve gerçekliğe dair anlam arayışlarını da yitirmesine yol açmıştır.

Bireyin geleneksel bağlarından koparak verdiği özgürlük mücadelesiyle kazandığı konuşma özgürlüğü, bireyin toplumsal yaşamdaki kısıtlamalardan kopmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak günümüze bakıldığında; çağdaş insanın düşündüğü ve söylediği şeylerin, herkesin düşündüğü ve söylediği şeylerle birebir uyuşuyor olması, aslında özgür düşünme yetisinin kazanılmasının bir yanılsama olduğunu göstermektedir. Erich Fromm'a göre; bireyler çağdaş yaşamla birlikte, bir robot uyumluluğu mekanizması içerisinde yaşarken, kendi olmaktan uzaklaşarak, diğerlerinin beklentilerine cevap veren bir kimliğe bürünmüştür. Bireysel benliğinden vazgeçmesiyle birlikte robot haline gelen bireyler, etrafında kendisiyle aynı olan milyonlarca robotla birlikte, yalnızlığından ve kaygılarından sıyrılma imkânı bulmuştur. Bunun sonucunda da bireyin yaşamı; bir başkasıyla değiştirilmesi mümkün olmayan kimlik adı altında bireyselleştirilmiş ve yaşanan bu kimlik bolluğu da ötekilik simülakrına yol açmıştır.

Bununla birlikte, bireylerin yaşamlarına sirayet eden belirsizliklerle dolu hayat mücadelesi, güçlü bir bireyleşme hareketini de doğurmuştur. Bu bireyleşme hareketi, geleneksel bağların sahip olduğu ortak çıkarlar fikrini yok ederek, toplumu

birleştirmekten ziyade bölen bir hareket olmuştur. Çağdaş yaşamla birlikte ortaya çıkan korkuların, endişelerin ve kaygıların bireyler tarafından tek başına yaşanıyor olması, bireylerin kolektif bir amaç etrafında toplanmasını da zorlaştırmıştır. Bütün bunların sonucunda; bireyleşme bir görev haline gelmiş ve kişinin doğarken edindiği kimlikler yaşamını devam ettirmesinde yeterli olmadığı için, mücadele edip kazandığı yeni kimlikler etrafında hayatını yaşamaya başlamıştır. Toplumun "bireyleşme" sürecine girmesiyle kaybettiği vatandaşlık kavramı ise, aslında bireylerin etrafını saran endişe ve kaygıların kamusal yaşamın her yerini kaplamış olmasında yatmaktadır.

Kamusal alan ile özel alan arasındaki temasın kaybolması sonucunda; bireyin toplumsal yaşama dair bütünü, yani gerçekleri göremeyerek, kendi steril özel alanına çekilmiş olması, aynı zamanda post-truth toplumun oluşmasındaki en belirgin sebeplerden biri olmuştur. Özel alanın "özel"liğini yitirmesi sonucunda, özel alanın merkezinde konumlanan mahremiyette mükemmelleştirilmiştir. Artık ailenin; tüketim olgusu içerisinde sıkışan mahremiyet alanında, başka bir ifadeyle sözde özel bir alan sınırları içerisinde yaşadığı görülmektedir. Kamusal alanın, özelin sömürgesi haline gelmesi ise; özel hayatlar ve mahrem duyguların herkesin gözü önünde yaşandığı bir dönüşümü inşa etmiştir. Bauman'ında belirttiği gibi; bireyler yaşamlarındaki geleneksel bağlarından kopmaya devam ettikçe, "geçirgen bir gerçeklik" içerisinde akıp giderek, güvenebileceği tek dayanak olan hızın kölesi haline gelmişlerdir.

Bu süreçle birlikte; kamuoyunu şekillendirmede, duygu ve kişisel inançların objektif gerçeklere göre daha etkili hale gelmiş olması, post-truth toplumda yaşandığının en önemli göstergesi olarak kabul görmektedir. Artık gerçeğin doğası bölünmüş, gerçekten nefret edilen bir toplum anlayışı görülmeye başlanmış ve bu da nefret söylemi gibi bir takım etik sorunları ortaya çıkarmıştır. Ancak, post-truth sadece yalanlar ve onaylanmayan inançlardan oluşmamaktadır. Post-truth; duygusal olarak inşa edilen ve duygusal olarak yönlendirilen gündemi takip etmek adına, akıl, mantık, bilim, gerçekler ve istatistiklerin bilinçli bir şekilde göz ardı edildiği zemini ifade etmektedir.

Bireylerin geleneksel bağlarından kopması ve beraberinde gelen modernite, eleştirel bir bakış açısı kazandırmıştır, ama aynı zamanda bu eleştirel bakış post-truth ile kaybedilmiştir. Artık bireyler; hem günlük yaşamda hem de medya aracılığıyla yoğun bir enformasyon edinmekte, fakat verileri kontrol etme, yanlışı ya da doğruyu irdeleme ihtiyacı duymamaktadırlar. Bunun ana sebebi ise; post-truth çağ'ın analitik düşünmeyi öldürerek, duyguları ve inançlarıyla hareket eden, eleştirmeden onaylayan bir kültürü bireylerin hayatlarına kazandırmış olmasıdır. Artık bireyler; kendi inanç ve yargılarıyla uygun düşmeyen bilgileri yanlış olarak kabul ettikleri, iletişim teknolojileri vasıtasıyla da tekrar tekrar dolaşıma sokma imkânı buldukları ve aynı zamanda yeniden üretilmesinde aktif rol aldıkları bir kültür içerisinde yaşamaktadırlar. Çalışmanın birinci bölümünde görüldüğü gibi; inançların, yargıların ve kanaatlerin aklın çok ötesinde öneme sahip olduğu bu döneme, post-truth çağ, yani gerçekliğin asıl değerini yitirmesi, önemsizleşmesi denilmektedir.

Post-truth; teknolojik aletlerin de yardımıyla, rasyonel akıl yürütme yetisinden, muhakeme yapmaktan, kuşkulanmaktan ve hakikate ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan ipuçlarını aramaktan bireyleri uzaklaştırmıştır. Bununla birlikte post-truth, gerçek ve ona içkin yargılar arasındaki alışverişi kopartmış, bunun sonucunda oluşan gerçekliğin değersizleşmesi de, yalanın farkına varılsa bile, gerçekmiş gibi kabul edilmesi sorununu doğurmuştur. Gerçekliği değersizleştiren neden ise; sadece yalanın kendisinde değil, post-truth çağ ile birlikte kazanılan ve tamamen duygulara yönelik etkide bulunan, doğru ya da yanlış olduğuna bakılmaksızın inandırma girişiminin kendisidir.

Geleneksel ve yeni medyanın gerçekliğin önemini yitirmesindeki rolünün tartışıldığı ikinci bölümde görüldüğü gibi; post-truth çağ ile birlikte, iletişimin elektronik kültüre entegre olması, kamusal yaşama ait olan yaşam görüşünün de önemini yitirmesine sebep olmuştur. Farklı toplumsal gruplar arasında iletişimi artıran medya, bunun yanında fiziksel bağ kurmanın önemini de yok etmiştir. Elektronik medya bu yapısıyla kamusal alan paradoksu oluşturarak, görülebilirlik ve yalıtım aracılığıyla da bu paradoksu somutlaştırmıştır. Bu nedenle; post-truth çağ'ın üretim hattında oluşan medya materyallerinin en önemli unsurlarından biri, gerçeklik fikriyle ilgilidir. Medya ürünlerinin daha inanılır olduğu, içeriklerin daha kolay kabul edilip

yayılma imkânı bulmasından ötürü, "gerçeklik" kavramı post-truth çağ'da oldukça önemlidir.

Post-truth dönemle birlikte değerlerin medya odaklı hale gelmesi; yalancı olma düşüncesinin üstünü örtmede, gerçeğin gizlenmesinde ve etik dışı düşüncelerin kabul görmesinde, alternatif ahlak yaklaşımlarının inşa edilmesini kolaylaştırmıştır.Ralph Keyes'in de belirttiği gibi; medya teknolojilerinin post-truth çağ'ın değerlerini pekiştirmede elverişli bir imkân sunmasıyla birlikte, yalan söylemede görülen artış, etiğin düşüşünden ziyade, doğruluğa dair önemin artık gösterilmediği bir toplumsal bağlamı ifade etmektedir. Post-truth çağ ve sahip olduğu değerler, medya değerleriyle bütünleşerek kendi gerçekliğini oluşturmuş ve bu gerçeklik dahilinde oluşan yalanlar, daha yıkıcı ve yaşamın temelini sarsan alternatif etik normları inşa etmiştir. Bunun sonucunda; gerçek ve gerçekle bağlantılı düşsellik ortadan kaybolmuş, nesnel gerçeklik yerini her şeyin gerçekleşmesinin mümkün olduğu "bütünsel gerçekliğe" bırakmıştır.

Haber kaynaklarındaki artış, yalanların, söylentilerin ve dedikoduların dolaşabilme fırsatı bulduğu çevrimiçi platformların çoğalması, post-truth dönemin ortaya çıkmasındaki bir başka önemli işaretlerdendir. Ana akım medyadaki kaynaklara kıyasla, içinde yaşanılan network'te paylaşılan yalanlar, anında gerçek görünümüne bürünebilmektedir. Bireyler köklü inançlarını sarsabilecek bir kanıtla karşılaştıklarında ise, kanıtı kabul etmekten ziyade, gerçekliğe sırt çevirmektedirler. Post-truth çağda artık, haber kuruluşları için söz konusu içeriğin doğru olup olmadığı değil, haberin kitlelere yayılması daha fazla önem arz etmektedir. Bu durum günümüzde; yalanların, çarpıtmaların ve asılsız söylentilerin, gerçeklerden daha çok yayılma ve okunma imkânı bulmasına sebep olmuştur. Bunun sebebi ise; post-truth çağ'ın, yalanların gerçeklere göre her zaman daha ilgi çekici ve heyecan uyandırıcı olmalarını sağlamasında, bir mekanizma görevi görmesinden kaynaklanmaktadır.

Alina Polianskaya'nın belirttiği gibi; yeni medya ortamlarında yalan haberlerin, gerçeklere göre daha derinlere sızdığını ortaya koyan araştırmalar, yalan haberlerin gerçeklere göre altı kat daha uzun süre görünür olduğunu ve gerçeğe dayanan bilgileri içeren haberlere göre daha fazla insana ulaştığını ortaya koymuştur. Yalan

haberler genellikle; insanların görüşlerini etkilemek, belli bir politik gündemi teşvik etmek veya kaosa neden olmak için oluşturulmaktadır. Yalan haberler aracılığıyla gerçeğin yeniden üretilmesinde elverişli bir ortam olan sosyal medya platformları ise; gerçeğin üstünü örtmek amacıyla gerçeği büken anlatımlar oluşturarak, toplumsal anlamda gerçekliğin yitimine de sebep olmaktadır. Bununla birlikte; sosyal medya platformlarında içerik üretme maliyetinin daha düşük olması, kendi ideoloji ve hedefleri doğrultusunda kamusal bir görünüm elde etme çabasındaki anonim gruplar için de elverişli bir alan olmuştur.

Post-truth çağı örneklendirmek istediğimizde, çalışmanın üçüncü bölümünde karşımıza çıkan örnek; çevrimiçi yapısıyla yeni bir tür beyaz milliyetçilik hareketi olan, alt-right'tır. Alt-right hareketinin ele alınmasındaki en önemli neden; eski çevrimiçi hareketlerden etkilenerek, internet üzerinden oluşmaya başlayan ve çevrimiçi eylemlerle kendini ifade eden bir hareket olmasıdır. Alt-right, benimsediği ideoloji ışığında kendi gerçekliğini inşa ederek, varlığını çevrimiçi ortamlarda göstermesiyle, post-truth çağ'da ortaya çıkmış önemli bir harekettir. Bununla birlikte; post-truth'un inşa ettiği alternatif etik normlara dayalı medya değerlerinden etkilenerek, sahip olduğu ideolojiyi çevrimiçi ortamlarda harekete geçirip, anonim bir şekilde organize olmasından ötürü, alt-right post-truth çağ'ın değerlerini yansıtan bir harekettir.

Kamusal alanda bir varlığı olmayan ve geleneksel toplumsal hareketlerden farklı olarak çevrimiçi bir ortamda varlığını sürdürüyor olmasından dolayı alt-right; post-truth zemin içerisinde kendi gerçekliğini medya yoluyla oluşturmada önemli bir yapıya sahiptir. Alt-right destekçileri aynı zamanda; çok kültürlülük, beyaz olmayanlar, kadınlar, Yahudiler, Müslümanlar, eşcinseller, göçmenler ve diğer azınlıklar adına daha fazla eşitlik için hak talep edilmesini eleştirmektedirler. Bu ideolojik savaşlarını, çevrimiçi blog, web siteleri ve forumlar yardımıyla dile getirmekte ve fırsat buldukları anda çevrimiçi imkânlar yardımıyla harekete geçmektedirler. Bu nedenle alt-right, nadiren organize bir hareket olma özelliğine sahip, anonim bir yapılanma olarak görülmektedir.

Alt-right hareketinde de görüldüğü gibi; post-truth kavramının günümüz dünyasına kazandırdığı asıl değerler, medyanın sadece siyasi, ekonomik ve ideolojik çıkarları adına kendi gerçekliğini inşa ederek sahte haberler üretmesi değil, medya aracılığıyla söz konusu sahte haberlerin insanlar tarafından kabul görüş şekilleri ve haberi üreten kaynakların kontrol edilmelerinin güç olmasında yatmaktadır. Aynı zamanda post-truth; kendi kişisel kanaatleri bağlamında kullanıcıların oluşturduğu içeriklerle yayılma gösterirken, yeni medya aracılığıyla gerçekliği nesnel ve objektif olan değerlerden de uzaklaştırmaktadır. Gerçekliğin medya yoluyla yeniden inşa edildiği post-truth çağ ve bu çağın inşa ettiği medya kültürü bağlamında kendi gerçekliğini oluşturan alt-right hareketinin incelendiği bu çalışmanın, gelecek kuşaklara kaynak teşkil edebilmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Adanır, O. Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. 1.Basım. İstanbul: Eylül Sanat Yayınları. 2017.

Agar, Sebastian. A Time For Greatness. 1942. Aktaran: Bauman, Zygmunt. Akışkan Modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017.

Agel, J. (ed.). Medya Mesajı, Medya Masajıdır. İstanbul: MediaCat Yayınları. 2012.

Alpay, Y. Yalanın Siyaseti. İstanbul: Destek Yayınları. 2017

Aydoğan, F. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010.

Baudrillard, J. Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği. Oğuz Adanır (çev.). 3.Basım. Ankara: Doğu-Batı Yayınları. 2015.

Baudrillard, J. Simülakrlar ve Simülasyon. Oğuz Adanır (çev.). 9.Basım. Ankara. Doğu Batı Yayınları. 2014.

Baudrillard, J. Simulations. New York. 1983. Aktaran: Aktaran: Dougles Kellner. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013.

Baudrillard, J. Symbolic Exchange and Death. London. 1993. Aktaran: Dougles

Bauman, Z. Akışkan Modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017.

Bourse, M. ve Halime Y. İletişim Bilimlerinin Serüveni. 1.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2012.

Briggs, A. ve Burke, P. Medyanın Toplumsal Tarihi: Gutenberg'den İnternet'e. çev. Ümit Hüsrev Yoksa l& Erkan Uzun. 1.Basım. İstanbul: Kırmızı Yayınları. 2011.

Burke, P. Bilginin Toplumsal Tarihi. Mehmet Küçük (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı. 2008. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010.

Burton, G. Görünenden Fazlası. Nefin Dinç (çev.). İstanbul: Alan Yayınları.

Castells, M. İletişim Gücü. Ebru Kılıç (çev.). 1.Basım. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2016

Chomsky, N. ve Herman, E. S., Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politiği. 2.Basım. İstanbul: BGST Yayınları. 2012.

Chomsky, N. Medya Gerçeği. Abdullah Yılmaz ve Osman Akınhay (çev.). 4.Basım. İstanbul: Everest Yayınları. 2012.

Çığ, Ü. Kadife Karanlık 2: Ayna Şövalyeleri. Gül Batuş ve diğerleri. (Ed.). 2.Basım. İstanbul: Su Yayınları. 2011.

Cross. R.C. ve Woozley. A.D. İdealar Kuramı: Platon'un Felsefesi Üzerine Araştırmalar. Ahmet Cevizci (çev.). 2. Basım. Ankara: Gündoğdu Yayınları. 1999.

d'Ancona, M. Post-Truth:The New War on Truth and How to Flight Back. Ebury Press. Aktaran: Alpay, Yalın. Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları. 2017.

Debord, G. Society of The Spectacle. 1967. Aktaran: Dougles Kellner. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013.

Eldeniz, L. İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010.

Fisher, M. Kapitalist Gerçeklik: Başka Alternatif Yok Mu?. Gül Çağalı Güven (çev.). 1.Basım. İstanbul: Habitus Yayıncılık. 2011.

Fromm, E. Özgürlükten Kaçış. Şeyma Yeğin (çev.). 2.Basım. İstanbul: Say Yayınları. 2016.

Giddens, A. Sosyoloji: Başlangıç Okumaları. İstanbul: Say Yayınları. 2014.

Habermas, J. Kamusallığın Yapısal Dönüşümü. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (çev.). 13.Basım. İstanbul: İletişim Yayınları. 2015.

Han, B.C. Şeffaflık Toplumu. 2. Basım. İstanbul: Metin Yayınları. 2017.

Hawley. G., Making Sense of the Alt-right. Columbia University Press.2017

Herman, E. S. Medyada İkiyüzlülük. Nur Nirven (çev.). 1.Basım. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi. 2004.

Holtzman, D. Privacy Lost: How Technology Is Endangering Your Privacy. San Francisco: Jossey-Bass. 2006. Aktaran: Vincent, D. Mahremiyet: Kısa bir Tarih. Çeviren: Deniz Cumhur Başaraner. Epos Yayınları. Ankara. 2017.

Jenkins. H. Cesur Yeni Medya. Nihan Yeğengil. (çev.) 1.Basım. İstanbul: İletişim Yayınları. 2016.

Jordan, T. Cyberpower. London: Routledge. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010.

Kellner, D. Medya Gösterisi. Zeynep S. Doğruer (çev.). 2.Basım. İstanbul: Açılım Yayınları. 2013.

Keyes, R. Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma. 1.Basım. Ankara: DeliDolu Yayınları. 2017.

Kumar, K. Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları. Mehmet Küçük (çev.). 2.Basım. Ankara: Dost Yayınları. 2008. Aktaran: Filiz Aydoğan. İkinci Medya Çağı'nda Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz (Ed.). İkinci Medya Çağında İnternet. 1.Basım. İstanbul: Alfa Yayınları. 2010.

Kundera, M. Yavaşlık. Özdemir İnce (çev.). 14.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2015

Lasch, C. The Culture of Narcissim. New York. W.W.Norton and Co., 1979. Aktaran: Zygmunt Bauman. Akışkan Modernite. 1.Basım. İstanbul: Can Yayınları. 2017.

Laughey, Dan. Medya Çalışmaları: Teoriler ve Yaklaşımlar. 1.Basım. İstanbul: Kalkedon Yayınları. 2010.

Le Bon, G. Kitleler Psikolojisi. İstanbul: Hayat Yayınları. 1997.

Lyon. D. Bilgi Teknolojisi ve "Bilgi Toplumu". Anthony Giddens (ed.) Sosyoloji: Başlangıç Okumaları. İstanbul: Say Yayınları. 2014

McLuhan, M. Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsanın Oluşumu. Gül Çağalı Güven (çev.). 4.Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2017

Oskay, Ü. İletişimin ABC'si. 1.Basım. İstanbul: İnkılâp Yayınları. 2014.

Postman, N. Televizyon: Öldüren Eğlence. Osman Akınhay (çev.). 5.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2014.

Robins, Kevin. İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası. çev. Nurçay Türkoğlu. 2.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2013

Sennett, R. Kamusal İnsanın Çöküşü. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.). 5.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2016.

Sennett, R. The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism. New York. W.W. Norton&Co.. 1988. Aktaran: Zygmunt Bauman. Akışkan Modernite. Can Yayınları. İstanbul. 2017.

Tepe, H. Platon'dan Habermas'a Felsefede Doğruluk Ya Da Hakikat. 1.Basım. Ankara: BilgeSu Yayınları. 2016.

Thompson, J. B., Kitle İletişimi, Simgesel Mallar ve Medya Ürünleri. Anthony Giddens (Ed.). Sosyoloji: Başlangıç Okumaları. Günseli Altaylar (çev.). 4.Basım. İstanbul: Say Yayınları. 2014. 418-422

Vincent, D. Mahremiyet: Kısa bir Tarih. Çeviren: Deniz Cumhur Başaraner. Epos Yayınları. Ankara. 2017.

Williams. R. Television: Technology and Cultural Form. London:Fontana. 1974. Aktaran. Dan Laughey. Medya Çalışmaları: Teoriler ve Yaklaşımlar. 1.Basım. İstanbul: Kalkedon Yayınları. 2010.

Yaylagül, L. Kitle İletişim Kuramları. 3. Basım. Ankara: Dipnot Yayınları. 2010.

Süreli Yayınlar

Allcott H., Gentzkow M.. Social Media and Fake News in the 2016 Election. Journal of Economic Perspectives. Bahar 2017. 2, 211-236.

Futrell, R., & Simi, P. (2017). the [un] surprising alt-right. *Contexts*, *16*(2), 76-76.

Kuckarski, A. Post-Truth: Study Epidemiology of The News. Nature International Journal of Science. 2016. 540.7632:525

Diğer Yayınlar

Alina Polianskaya. Fake News Travels Much Further and Faster Than Real News on Social Media, Study Finds. 2018. The Independent. https://www.independent.co.uk/news/science/fake-news-twitter-spreads-further-faster-real-stories-retweets-political-a8247491.html (07.04.2018)

Andrew Anglin. A Normie's Guide to the Alt-Right. The Daily Stormer. 2016.

Andries Du Toit. Beyond Fact-Checking: The Media, Populism and Post-Truth Politics. openDemocracy. 2017. https://www.opendemocracy.net/andries-du-toit/beyond-fact-checking-media-populism-and-post-truth-politics (14.04.2018)

Battle of Ideas. Do We Live In a 'Post-Truth' Society? 2017. https://www.battleofideas.org.uk/session/do-we-live-in-a-post-truth-society/ (03.04.2018)

Ben Nimmo. Hashtag Campain: MacronLeaks. Digital Forensic Research Lab. 2017. https://medium.com/dfrlab/hashtag-campaign-macronleaks-4a3fb870c4e8 (04.04.2018)

Christopher Ryan Maboloc. Social Media in a Post-Truth World. Philippine Daily Inquirer. 2017. http://opinion.inquirer.net/108756/social-media-post-truth-world (03.04.2018)

Digital Forensic Research Lab. Donara Barojan. Alt-Right and Alt-Social Media. 2017. https://medium.com/dfrlab/how-the-alt-right-brought-syriahoax-to-america-47745118d1c9 (18.04.2018)

Digital Forensic Research Lab. Hashtag Campain: MacronLeaks. 2017. https://medium.com/dfrlab/hashtag-campaign-macronleaks-4a3fb870c4e8 (16.04.2018)

Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 04.03.2017-15:02 tarihli tweet. https://twitter.com/realDonaldTrump/status/837996746236182529 (19.04.2018)

Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 04.03.2017-14:35 tarihli tweet. https://twitter.com/realDonaldTrump/status/837989835818287106 (19.04.2018)

Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 10.12.2016-17:11 tarihli tweet. https://twitter.com/realDonaldTrump/status/807588632877998081 (19.04.2018)

Donald Trump Resmi Twitter Hesabı. 07.03.2017-17:14 tarihli tweet. https://twitter.com/realDonaldTrump/status/839116941956640768 (10.04.2018)

Donara Barojan. Alt-Right and Alt-Social Media. Digital Forensic Research Lab. 2017. https://medium.com/dfrlab/how-the-alt-right-brought-syriahoax-to-america-47745118d1c9 (09.03.2018)

John Daniszeski. Writing about the 'alt-right'. Associated Press. 2016. https://blog.ap.org/behind-the-news/writing-about-the-alt-right (02.04.2018)

Lorna Shaddick. We're the Establishment Now: Alt-Right in The Spotlight. Oxford Dictionaries. 2016. https://blog.oxforddictionaries.com/2016/11/16/alt-right/ (05.05.2017)

Oxford Dictionaries. Post-Truth. 2016. https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016 (05.05.2017)

The Economist. 2016. Aktaran. Alpay, Yalın. Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları. 2017

The Fuel Project. What a 'Post-Truth' Society Actually Means. 2017. http://thefuelproject.org/blog/2017/7/11/what-a-post-truth-society-actually-means-1 (03.04.2018)

The Slate. Daniel Politi. American Alt-Right and Twitter Bots Are Key to Spreading French Election Hack. 2017 http://www.slate.com/blogs/the_slatest/2017/05/06/american_alt_right_and_twitter_bots_are_key_to_spreading_french_election.html?via=gdpr-consent (07.05.2018)

Webwise. Explained: What Is Fake News? https://www.webwise.ie/teachers/what-is-fake-news/ (07.04.2018)

WikiLeaks Resmi Tweetter Hesabı. 05.05.2017. 22.31 tarihi tweeti. https://twitter.com/wikileaks/status/860577607670276096 (11.04.2018)

Zeynep Ekmekçi ve Gülener Kırnalı. Alt-right: ABD'nin Neo-conlardan Beter Yeni Aşırı Sağ Hareketi. Medyascope.tv. 2016. http://medyascope.tv/2016/12/02/alt-right-abdnin-neo-conlardan-beter-yeni-asiri-sag-hareketi/ (17.03.2018)

Zygmunt Bauman:"Sosyal Medya Bir Tuzak. Vesaire. 2016 https://vesaire.org/zygmunt-bauman-sosyal-medya-bir-tuzak/ (06.11.2017)